

งานศิลป์เสริมศิลป วัฒนธรรมไทย.

ศิลป์
ที่ ๑๐

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๔-๖ ธันวาคม ๒๕๒๙

ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก

พินิจ ๒๗-๒๗๒๖๕

เลขที่ ๔๙๗๒

งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย

ครั้งที่ ๑๐

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๔-๖ ธันวาคม ๒๕๒๕

ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิชญโลก

คำขวัญ

งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย อันเป็นงานสำคัญยิ่งงานหนึ่งของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้เวียนมาบรรจบเป็นครั้งที่ ๑๐ ซึ่งวิทยาเขตพิษณุโลกได้กรุณาเป็นเจ้าภาพจัดงานครั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อทำนุบำรุงรักษาศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่างๆ ให้คงอยู่เผยแพร่วัฒนธรรมของภาคต่าง ๆ ให้เป็นที่รู้จักเกิดความรู้สึกร่วมกัน ร่วมทั้งการส่งเสริมให้มีการพัฒนาและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่ก้าวหน้าสอดคล้องกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ของคนไทยให้มากยิ่งขึ้น

การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่นั้น ไม่มีวิธีใดจะดีไปกว่าการฟื้นฟู สะสม และถ่ายทอดให้กับคนรุ่นใหม่ การปลูกฝังให้เห็นคุณค่า ความดี ความงดงามของศิลปและวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เป็นของไทย ที่เคยให้ความสุขกาย สุขใจแก่คนไทย และสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นพวกเดียวกันของคนไทยมาช้านาน ในขณะที่โลกหมุนเปลี่ยนไปทุกวัน ศิลปวัฒนธรรมใหม่ๆ ที่กลมกลืนกับวิถีชีวิตของคนไทยก็เกิดขึ้นตลอดเวลา ทำให้เกิดความแปลกใหม่ และความอุดมสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ศิลปวัฒนธรรมใหม่ๆ เป็นสิ่งที่เราควรสร้างสรรค์และแสวงหา ควบคู่กันไปกับศิลปวัฒนธรรมเก่าแก่ที่มีอยู่คู่ชาติ

ศิลปวัฒนธรรมเป็นดวงชี้อของความเจริญในชาติ พื้นฐานความรู้ จิตใจ ชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในชาติ ศิลปวัฒนธรรมไทย ได้สร้างความตื่นตลึงให้กับนานาประเทศมาแล้ว และเป็นที่ยอมรับกันว่า เป็นศิลปและวัฒนธรรมที่มีคุณค่าสูง ควรแก่การศึกษาค้นคว้าอย่างยิ่ง จึงควรที่เราร่วมกันช่วยกันสืบค้นทำนุบำรุง ส่งเสริมและสร้างสรรค์ให้มีความสมบูรณ์และเป็นระบบมากขึ้น

การจัดงานครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยความร่วมมือร่วมใจของคณะนิสิต อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายทุกวิทยาเขต ผมขอขอบคุณและขอชมเชยมา ณ ที่นี้ด้วย ขอให้ท่านมั่นใจได้ว่า มหาวิทยาลัยจะสนับสนุนกิจกรรมนี้ตลอดไป และจะอำนวยความสะดวกเพื่อให้กิจกรรมนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ขอขอบคุณวิทยาเขตพิษณุโลกที่เป็นเจ้าภาพจัดงานครั้งนี้ จนสำเร็จเรียบร้อย มีคุณค่าที่งามเด่นอย่างยิ่ง

นายทรงศักดิ์ ศรีกาตสินธุ์

อธิการบดี

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คำขวัญ

ไทยเป็นชาติที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาคนไทยในยุคสมัยต่าง ๆ ได้สร้างสรรค์วัฒนธรรมความเจริญทางด้านต่าง ๆ ไว้มากมาย และได้สืบทอดความเจริญรุ่งเรืองและศิลปวัฒนธรรมนั้นเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนี้ วัฒนธรรมความเจริญของชาติไทยประกอบด้วย วัฒนธรรมชาติจากภาคกลางและวัฒนธรรมย่อยจากภูมิภาคต่าง ๆ ทั้งภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก และภาคใต้ ซึ่งก็มีลักษณะพิเศษแตกต่างกันออกไป

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒนับเป็นมหาวิทยาลัยที่โชคดี เพราะมีวิทยาเขตตั้งกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาค แต่ละวิทยาเขตได้ปฏิบัติหน้าที่ในด้าน การสร้างสรรค์และสืบทอดงานด้านศิลปวัฒนธรรม โดยการนำเอาศิลปวัฒนธรรมเหล่านั้นมาแสดงและเผยแพร่เป็นประจำทุกปี ซึ่งรู้จักในนาม “งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย” และได้จัดติดต่อกันมาจนถึงครั้งนี้ นับเป็นครั้งที่ ๑๐ แล้ว ในปีการศึกษา ๒๕๒๙ นี้ วิทยาเขตพิษณุโลกได้รับเกียรติเป็นเจ้าภาพจัดงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ณ จังหวัดพิษณุโลก ผมในนามของวิทยาเขตเจ้าภาพหวังว่า ในช่วงที่ทุกท่านพำนักอยู่ที่พิษณุโลกนั้น คณาจารย์ นิสิตที่มาจากวิทยาเขตต่าง ๆ คงได้ถือโอกาสนี้ศึกษาความเจริญรุ่งเรืองของไทยภาคเหนือ ไม่ว่าจะเป็นดินแดนของอาณาจักรสุโขทัย อาณาจักรล้านนาไทย ในอดีต ทั้งในด้านโบราณวัตถุ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม ชีวิตความเป็นอยู่ และงานนี้ก็จะเป็นโอกาสของวิทยาเขตพิษณุโลกและชาวจังหวัดพิษณุโลกจักได้ชมศิลปวัฒนธรรมของไทยทุกภาคพร้อมกันไปด้วยกันนับว่าให้เกิดประโยชน์แท้จริงสมกับวัตถุประสงค์ของการจัดงาน

งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยจะเป็นศักดิ์เป็นศรีแห่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒตลอดไป สำหรับการจัดงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยในปีนี้ วิทยาเขตพิษณุโลกยินดีต้อนรับพี่น้องชาวศรีนครินทรวิโรฒ และขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยอันมีพระพุทธรชินราชเป็นประธานจงดลบันดาลให้ทุกท่านที่มาเยือนจงมีความสุข มีสุขภาพแข็งแรง และพำนักอยู่ที่พิษณุโลกด้วยความร่มเย็นและสมหวังในทุกสิ่งที่พึงปรารถนาทุกประการ

นายนิพนธ์ กินาวงศ์

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก

คำขวัญ

ขอแสดงความยินดีกับวิทยาเขตพิษณุโลก ที่ได้มีโอกาสเป็นเจ้าภาพจัดงานศิลปะและวัฒนธรรมอีกวาระหนึ่ง จะเห็นว่า งานเพื่อศิลปะและวัฒนธรรมนั้นเป็นภารกิจอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้จัดติดต่อกันมาทุกปี โดยหมุนเวียนกันเป็นเจ้าภาพตามความเหมาะสม และครั้งนี้เป็นอีกครั้งหนึ่งสำหรับวิทยาเขตพิษณุโลก

ขอแสดงความชื่นชมในการทำงานอย่างหนักของบุคลากรผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย พร้อมกันก็ขอแสดงความเห็นใจสำหรับความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า แต่ท่านทั้งหลายคงภาคภูมิใจ เมื่อได้ตระหนักว่า ท่านเป็นผู้มีส่วนอนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเป็นมรดกล้ำค่าของชาติ

ขอให้การจัดงานครั้งนี้จงบรรลุวัตถุประสงค์อันดีงาม ซึ่งได้ตั้งไว้ และขอท่านทั้งหลายมีส่วนร่วมในงานจงวัฒนาสถาพรทั่วหน้ากัน

นายเฉลิมวงศ์ วัฒนสุนทร

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คำขวัญ

ศิลปวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์แสดงถึงความเป็นชาติ งานศิลปวัฒนธรรมไทย ๘ มศว
จึงเป็นกิจกรรมที่เราร่วมใจ ทำด้วยความภาคภูมิใจยิ่ง

นายสมบูรณ์ ชิตพงษ์

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คำขวัญ

ปัจจุบัน การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาต้องตอบสนองความมุ่งหวังของสังคม รูปแบบการจัดสถาบันอุดมศึกษาจึงเปลี่ยนไปจากการเป็นแหล่งวิชาการที่มีภารกิจการเรียนการสอนเพียงอย่างเดียว ขยายขอบเขตกว้างขวางออกไป โดยเน้นการจัดการเรียนการสอนเพื่อผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพสูงทางด้านวิชาการ และความสำนึกในภาระรับผิดชอบต่อสังคมโดยส่วนรวมครอบคลุมถึง การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม การทุนบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติด้วย

มศว จึงได้มีการจัดงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ขึ้นเป็นประจำทุกปี โดยหมุนเวียนให้แต่ละวิทยาเขตได้เป็นเจ้าภาพ และในปี ๒๕๒๙ นี้ วิทยาเขตพิษณุโลก ก็ได้มี โอกาสเป็นเจ้าภาพอีกครั้งหนึ่ง นับว่ามีส่วนช่วยเสริมสร้าง และสืบทอดวัฒนธรรมที่งดงามให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอให้การจัดงานครั้งนี้บรรลุผลสมความมุ่งหมาย และความตั้งใจดีของทุกฝ่าย

นายอนันต์ เขียมเจริญ

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คำขวัญ

ความภาคภูมิใจของคนไทยทั้งชาติ ได้แก่ การที่เรามีศิลปวัฒนธรรมอันดีงามประจำชาติ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้ปฏิบัติภารกิจการทำงานบำรุงศิลปวัฒนธรรม นับเป็นความภาคภูมิใจของเราที่จะมีงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยตลอดไป

นายสมพล เล็กสกุล

รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คำขวัญ

งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย จำนวน ๙ ครั้งที่ผ่านมา ย่อมต้องบรรลุจุดประสงค์
เกิดประโยชน์ ได้ผลคุ้มค่า เราจึงจัดงานครั้งที่ ๑๐ ขึ้นอีก
ขอให้งานนี้จง “ ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ” อย่างสมชื่อและอย่างสมบูรณ์

นายเสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการพิเศษและต่างประเทศ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คำขวัญ

วัฒนธรรม มีบทบาทต่อคุณภาพของประชากร มีอิทธิพลต่อค่านิยม ความคิด ความรู้สึก
การแก้ปัญหาและการพัฒนาสังคมทั้งในด้านการคิด เศรษฐกิจ การเมือง และความมั่นคงของชาติ
การที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้ร่วมกันจัดงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย
ต่อเนื่องกันมาโดยตลอดนั้น นับเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ยิ่งในการทำ บำรุง เอกลักษณ์ของ
ชาติไทย สมควรที่คณาจารย์ นิสิต และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะได้ร่วมกันภาคภูมิใจ ยิ่งไปกว่านั้น
ยังถือได้ว่าทุกฝ่ายได้มีส่วนช่วยกันรักษาชาติหนึ่งด้วย สมดังพระราชดำรัสของ พระบาท-
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ว่า “ การรักษาวัฒนธรรม คือ การรักษาชาติ ”

นายบุญไฉญ มลินทสุต

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน

คำขวัญ

การจัดงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ของมหาวิทยาลัยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์ ส่งเสริม ปลูกฝัง และเผยแพร่ ศิลป วัฒนธรรมไทย ให้แพร่หลายแก่ประชาชนทุกระดับ ให้ตระหนักถึงความสำคัญในเอกลักษณ์ของชาติ ที่อนุชนควรได้ร่วมกันรักษาให้สืบทอดตลอดไป ขอให้งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ของมหาวิทยาลัย ครั้งที่ ๑๐ ดำเนินไปด้วยความราบรื่น ประสบผลตามนโยบายของมหาวิทยาลัยทุกประการ

คุณหญิงสมจิตต์ ศรีธัญรัตน์

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน

คำขวัญ

ศิลปะ เป็นการแสดงออกที่งดงาม

วัฒนธรรม โดยความหมาย คือลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียว ก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน

การจัดงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ย่อมไม่เป็นไปตามประเพณี แต่เพื่อวัตถุประสงค์จะให้บรรลุถึงลักษณะแห่งความหมายของ ศิลปะและวัฒนธรรม ของมวลสมาชิกมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

นายณัฐ อินทรปาน

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พลศึกษา

คำขวัญ

ศิลปะ คือสิ่งที่แสดงถึงความมีฝีมือของประชาชน

วัฒนธรรม คือสิ่งที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน

ศิลปะและวัฒนธรรมไทย เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งของชาติไทย และเป็นมรดกอันล้ำค่าที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ อนุชนรุ่นหลังควรทำนุบำรุงรักษาให้คงอยู่ตลอดไป

การที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ๘ วิทยาเขต ได้ร่วมกันจัดงานศิลปวัฒนธรรมเป็นประจำทุกปี และปีนี้ ได้จัดที่วิทยาเขตพิษณุโลกนั้น นอกจากจะได้รับการยกย่องสรรเสริญว่าเป็นการจัดกิจกรรมที่มีคุณค่าและคุณประโยชน์อย่างยิ่งในการทำนุบำรุงรักษา และเผยแพร่วัฒนธรรมของชาติแล้ว ยังเป็นการเสริมสร้างความสมัครสมานสามัคคีระหว่างนิสิต ข้าราชการ และอาจารย์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทั้ง ๘ วิทยาเขตอีกด้วย

นายอารีย์ สหชาติโกสัย

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน

งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕ ขณะที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ยังมีฐานะเป็นวิทยาลัย
วิชาการศึกษา นั้น ได้จัดให้มีงานมหกรรมดนตรี (Music Festival) ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ
ส่งเสริมให้นิสิตได้มี โอกาสฝึกฝนทักษะเผยแพร่ และแสดงออกซึ่งความสามารถในทางดนตรี งาน
มหกรรมดนตรีนี้ดำเนินเรื่อยมา จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๒๐ มหาวิทยาลัยและฝ่ายกิจการนิสิตทุก
วิทยาเขต ได้มีแนวความคิดในการขยายขอบข่ายของงานมหกรรมดนตรีให้กว้างขวางขึ้น โดยบรรจุ
นาฏศิลป์ การแสดงที่สะท้อนให้เห็นประเพณีและวัฒนธรรมไทย นิทรรศการทางศิลปะ ตลอดจน
การแสดงสินค้าพื้นเมืองของแต่ละท้องถิ่นและเปลี่ยนชื่อเป็น “งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย”
ซึ่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม รับเป็นเจ้าภาพ ในการจัดงานครั้งแรกโดยจัดให้
ตรงกับวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และจากการ
ประเมินผลปรากฏว่าได้รับผลสำเร็จอยู่ในเกณฑ์เป็นที่น่าพอใจของประชาชนและผู้ที่มาชม

ในปีการศึกษา ๒๕๒๑ มหาวิทยาลัยได้มอบให้มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลาเป็น
เจ้าภาพ จัดงานแทนมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม ซึ่งประสบปัญหาหน้าท่วม และ
ไม่สามารถจัดงานได้ โดยจัดระหว่างวันที่ ๒๐-๒๑ มกราคม ๒๕๒๒ จากการประเมินผล ปรากฏว่า
ได้รับผลสำเร็จในเกณฑ์ที่สูงมากขึ้น และผลจากการเป็นเจ้าภาพในการจัดงานส่งเสริมศิลปวัฒน-
กรรมไทย ครั้งที่ ๒ ดังกล่าว จึงได้รับเกียรติให้เป็นเจ้าภาพอีกครั้งหนึ่งในการจัดงานศิลปวัฒน-
กรรมไทย ครั้งที่ ๓ ประจำปีการศึกษา ๒๕๒๒ ซึ่งจัดขึ้นระหว่างวันที่ ๑-๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๓
และจากการประเมินผลปรากฏว่าได้รับผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ

ปีการศึกษา ๒๕๒๓ มหาวิทยาลัยได้มอบหมายให้วิทยาเขตกลางเป็นเจ้าภาพดำเนินงาน
จัดงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ ๔ ซึ่งจัดให้ตรงกับวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา-

๒

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช โดยจัดขึ้น ณ บริเวณมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ในระหว่างวันที่ ๕-๘ ธันวาคม ๒๕๒๓ รวมระยะเวลา ๔ วัน

ปีการศึกษา ๒๕๒๔ มหาวิทยาลัยได้มอบหมายให้วิทยาเขตมหาสารคามเป็นเจ้าภาพร่วมกับจังหวัดมหาสารคาม จัดงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ ๕ ขึ้น เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ในวาระครบ ๒๐๐ ปี โดยจัดระหว่างวันที่ ๑๑-๑๓ มกราคม ๒๕๒๔

ปีการศึกษา ๒๕๒๕ มหาวิทยาลัยได้มอบหมายให้ วิทยาเขตพิษณุโลก เป็นเจ้าภาพจัดงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ ๖ ซึ่งจัดให้ตรงกับวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และเป็นการร่วมฉลองสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบรอบ ๒๐๐ ปี โดยจัดระหว่างวันที่ ๕-๗ ธันวาคม ๒๕๒๕

ปีการศึกษา ๒๕๒๖ มหาวิทยาลัยได้มอบหมายให้ วิทยาเขตสงขลา เป็นเจ้าภาพจัดงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ ๗ และกำหนดให้จัดพร้อมกับงานส่งเสริมดนตรีไทยภาคใต้ ครั้งที่ ๕ ระหว่างวันที่ ๑๘-๒๑ มกราคม ๒๕๒๖

ปีการศึกษา ๒๕๒๗ มหาวิทยาลัยได้มอบหมายให้วิทยาเขตพิษณุโลก เป็นเจ้าภาพดำเนินการจัดงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ ๘ โดยจัดระหว่างวันที่ ๑๐-๑๒ มกราคม ๒๕๒๘

ปีการศึกษา ๒๕๒๘ มหาวิทยาลัยได้มอบหมายให้วิทยาเขตบางแสน เป็นเจ้าภาพจัดงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ ๙ โดยจัดระหว่างวันที่ ๕-๗ ธันวาคม ๒๕๒๘

สำหรับในปีการศึกษา ๒๕๒๙ นี้ มหาวิทยาลัยได้มอบหมายให้วิทยาเขตพิษณุโลก เป็นเจ้าภาพจัดงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ ๑๐ และวิทยาเขตพิษณุโลกได้จัดนิทรรศการเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พร้อมกันไปด้วย โดยจัดระหว่างวันที่ ๔-๖ ธันวาคม ๒๕๒๙

โครงการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย

ครั้งที่ ๑๐

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

วันที่ ๔-๖ ธันวาคม ๒๕๒๕

ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก

หลักการและเหตุผล

ศิลปวัฒนธรรมไทย เป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการและสุนทรียภาพ อันมีเอกลักษณ์เฉพาะเป็นมรดกอันเกิดจากอัจฉริยภาพของบรรพบุรุษ และได้สืบทอดกันมาหลายศตวรรษ จึงเป็นสิ่งดีงามและควรค่าแก่การภูมิใจยิ่ง แม้ว่าในปัจจุบันศิลปทางด้านตะวันตกจะแทรกเข้ามาสร้างความรื่นเริง สนุกสนาน จนมองเห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมประจำชาติของเราน้อยลงมาก ซึ่งสภาพการณ์เช่นนี้เป็นที่น่าเป็นห่วงเพราะปัญหาความเสื่อมถอยมิใช่จะเป็นเพียงเรื่องของศิลปวัฒนธรรมโดยเฉพาะ แต่ยังหมายถึงความสำนึกในความเป็นชาติ และจะยังผลถึงความมั่นคงของชาติอีกด้วย

การแก้ปัญหาดังกล่าวแม้จะยากลำบาก ผู้มีหน้าที่และรับผิดชอบในเรื่องนี้ก็ต้องพยายามถึงแม้ว่าจะมีอุปสรรคนานัปการ สิ่งสำคัญที่สุดที่จะต้องแก้ไขโดยเร่งด่วนคือ การให้ความรู้ ความเข้าใจ และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยอย่างจริงจัง ความบกพร่องในข้อนี้ทำให้การสืบทอดวัฒนธรรมชาติตอน จึงเป็นโอกาสให้คนไทยโดยเฉพาะเยาวชนหันไปนิยมศิลปตะวันตกมากยิ่งขึ้น มองศิลปวัฒนธรรมไทยด้อยค่าและไร้ความหมายลงไปทุกที

ด้วยความตระหนักในปัญหาดังกล่าว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จึงมีนโยบายส่งเสริมและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทยเป็นหลักอยู่ด้วยประการหนึ่ง จึงได้ริเริ่มจัดให้มีงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อปีการศึกษา ๒๕๒๐ ณ วิทยาเขตมหาสารคาม เรื่อยมาจนถึงปัจจุบันเป็นการจัดงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ ๑๐ ประจำปีการศึกษา ๒๕๒๙ ซึ่งจะจัดให้มีขึ้น ณ วิทยาเขตพิษณุโลก อันประกอบด้วย การแสดงนาฏศิลป์ไทย การบรรเลงดนตรีไทย การละเล่นพื้นบ้าน การสาธิตศิลปประเพณีไทย การออกร้านสินค้าพื้นเมือง ประจำภาค การจัดทรรศการเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และการจัดนิทรรศการ ในสาขาของศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ

อนึ่ง "สำหรับการจัดดำเนินงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ ๑๐ นี้มหาวิทยาลัยยังคงได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณส่วนหนึ่งจากทบวงมหาวิทยาลัย อันจะเป็นแรงสนับสนุนมหาวิทยาลัยให้ ได้ดำเนินงานครั้งนี้ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้

วัตถุประสงค์ของโครงการ

๑. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทย
๒. เพื่อสร้างความสำนึกในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ
๓. เพื่อส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในสิ่งดีงามและการแสดงออกซึ่งความสามารถของนิสิต อาจารย์ ทางศิลปการแสดงพื้นเมือง นาฏศิลป์ไทย ดนตรีไทย และการแสดงนิทรรศการ
๔. เพื่อเผยแพร่ชื่อเสียงเกียรติคุณของมหาวิทยาลัย ในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติไทย
๕. เพื่อสร้างความสำนึกและซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทยแก่ผู้เข้าชมงาน

ผู้รับผิดชอบโครงการ

๑. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตพิษณุโลก
๒. รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
๓. ผู้ช่วยรองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต ๘ วิทยาเขต
๔. อาจารย์ที่ปรึกษาฝ่ายศิลปวัฒนธรรม ๘ วิทยาเขต

๕. นายกองค้การนิสิต	๘. วิทยาเขต
๖. นิสิตประธานฝ่ายศิลปวัฒนธรรม องค์การนิสิต	๘. วิทยาเขต

ผู้ติดต่อประสานงานโครงการ

กองกิจการนิสิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และฝ่ายกิจการนิสิตวิทยาเขตพิษณุโลก

ผู้เข้าร่วมโครงการ

๑. นิสิต ๑,๐๐๐ คน
๒. อาจารย์และข้าราชการ ๑๕๐ คน
๓. ผู้เข้าร่วมชมงาน นิสิต อาจารย์ ประชาชนทั่วไปประมาณวันละ ๒,๐๐๐ คน

วัน เวลา และสถานที่

ระหว่างวันที่ ๔-๖ ธันวาคม ๒๕๒๙ ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตพิษณุโลก

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ผู้ร่วมงานและผู้ชมเกิดความสำนึกในคุณค่าแห่งศิลปวัฒนธรรมไทย
 ๒. นิสิต อาจารย์ ตลอดจนผู้ร่วมงานเกิดทักษะในการดำเนินงานอันจะช่วยประสานประโยชน์ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมไทย
 ๓. ช่วยส่งเสริมเผยแพร่ทำนุบำรุงและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย
-

รายละเอียดการแสดง งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ ๑๐

๔-๖ ธันวาคม ๒๕๒๕

ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิชญโลก

มคอ ประสานมิตร

๑. การแสดงชุด พระภรตเบิกโรง
๒. การแสดงระบำสวัสดิรักษา
๓. การบรรเลงมหาตรียางค์ถวายพระพร
๔. การแสดงรำเทิดพระเกียรติมหाराช
๕. การแสดงชุดราชัดไหว้ครู
๖. การแสดงโขนรามเกียรติ์ตอนสุครีพถอนต้นรัง
๗. การแสดงระบำเงือก
๘. การบรรเลงดนตรีไทย
๙. การแสดงรำเทิดเกียรติสุนทรภู่
๑๐. การแสดงละครนอกเรื่องพระอภัยมณีตอนติดเกาะ

มคอ ปทุมวัน

๑. การแสดงระบำโบราณคดีชุดศรีวิชัย
๒. การแสดงระบำนางกอย
๓. การแสดงละครร้องเรื่องสาวตรี
๔. การแสดงรำโขน

๕. การแสดงระบำมยุราภิรมย์
๖. การบรรเลงดนตรีไทย
๗. การแสดงละครนั่ง

มศว บางเขน

๑. การแสดงรำวงรัฐศรีนครินทร์
๒. การแสดงละครในเรื่องอิเหนาตอนบุษบาเสี่ยงเทียน
๓. การแสดงลิเกเรื่องไกรทอง
๔. การแสดงโขนสดตอนพระรามตามกวาง
๕. การบรรเลงดนตรีไทย
๖. การแสดงรำตรีลีลา
๗. การแสดงรวมเพลงพื้นเมือง
๘. การแสดงโขนสดเรื่องรามเกียรติ์ตอนอินทรชิตแผลงศรพรหมมาศตร์

มศว พลศึกษา

๑. การแสดงระบำรำมะนา
๒. การบรรเลงดนตรีของวงอังกะลุงพร้อมการแสดงประกอบเพลงชุด
ลำนำเพลงร่ำจากวรรณคดี
๓. การแสดงระบำโบราณคดีชุดลพบุรี
๔. การแสดงชุดนางทาส
๕. การแสดงละครเรื่องอิเหนา

มศว บางแสน

๑. การแสดงระบำทำตาลบ้านปึก
๒. การแสดงชุดสาวหนุ่มเริงรำ
๓. การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องขุนช้างขุนแผน

๔. การสาธิตการเขียนภาพไทยประกอบดนตรี
๕. การแสดงชุดจินตนาการสุนทรภู่
๖. การบรรเลงดนตรีไทย
๗. การแสดงชุดแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง

มศว มหาสารคาม

๑. การแสดงรำโนราห์เล่นน้ำ
๒. การแสดงรำกลองยาว
๓. การแสดงหมอลำตำนานเมืองหนองหาร
๔. การแสดงพ็อนญไทย ๓ เผ่า
๕. การบรรเลงดนตรีพื้นบ้านอีสาน
๖. การแสดงระบำเก็บฝ้าย
๗. การแสดงชุดตำนานเมืองนาดูน
๘. การบรรเลงดนตรีไทย

มศว สงขลา

๑. การแสดงรำโนราห์คล้องหงส์
๒. การแสดงระบำตุ๊กตาล้มลุก
๓. การแสดงรำถวายพระพร
๔. การสาธิตโนราเปรียบเทียบ
๕. การแสดงโนราแม่บท
๖. การแสดงลิเกป่า

มศว พิษณุโลก

๑. การแสดงพ็อนไต
๒. การแสดงพ็อนจันทราว

๓. การแสดงระบำนาฏลีลา
๔. การแสดงรำวงแบบบท
๕. การแสดงถวายพระพรชุดนาฏลีลา
๖. การแสดงพื้นเมืองชุดนุญฉายเข้าวัด

รายการอื่น ๆ

๑. พิธีไหว้ครูดนตรีและนาฏศิลป์ไทย ๘ วิทยาเขต
 ๒. การบรรเลงดนตรีไทย “ โหมโรงศรีนครินทร์ ”
 ๓. มหกรรมดนตรีไทย ๘ วิทยาเขต
 ๔. การแสดงลิเกศรีนครินทร์ ๘ วิทยาเขต
 ๕. พิธีถวายราชสดุดี
 ๖. การทำบุญตักบาตรพระสงฆ์ถวายเป็นพระราชกุศลแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาส วันเฉลิมพระชนมพรรษา
-

กำหนดรายการแสดงเทิดพระเกียรติ และ ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ 10

วันพฤหัสบดีที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๒๕

เวทีโภชนาการ

ภาคเช้า

- ๐๘.๐๐-๑๐.๐๐ น. พิธีไหว้ครูดนตรีและนาฏศิลป์ไทย ๘ วิทยาเขต
- ๑๐.๐๐-๑๐.๔๕ น. พิธีเปิดงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ ๑๐
- ๑๐.๕๐-๑๑.๐๐ น. การบรรเลงดนตรีไทย “โหมโรงศรีนครินทร์”
ร่วมกันทุกวิทยาเขต
- ๑๑.๐๐ น. พิธีเปิดนิทรรศการเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
- ๑๑.๐๕-๑๑.๑๕ น. การแสดงชุด พระภคตเบิกโรง (ประสานมิตร)
- ๑๑.๒๐-๑๑.๒๗ น. การแสดงระบำโบราณคดีชุดศรีวิชัย (ปทุมวัน)
- ๑๑.๓๐-๑๑.๔๐ น. การแสดงรำวงรัฐศรีนครินทร์ (บางเขน)
- ๑๑.๔๕-๑๑.๕๐ น. การแสดงระบำรำมะนา (พลศึกษา)
- ๑๑.๕๕-๑๒.๐๕ น. การแสดงรำโนราห์เล่นน้ำ (มหาสารคาม)
- ๑๒.๑๐-๑๒.๒๐ น. การแสดงรำโนราห์คล้องหงส์ (สงขลา)
- ๑๒.๒๕-๑๒.๓๕ น. การแสดงฟ้อนไต (พิษณุโลก)
- ๑๒.๔๐-๑๒.๕๐ น. การแสดงระบำทำตาลบ้านปึก (บางแสน)

ภาคบ่าย

- ๑๓.๓๐-๑๔.๑๐ น. การบรรเลงดนตรีไทยของวิทยาเขตปทุมวันและวิทยาเขต
มหาสารคาม
- ๑๔.๑๕-๑๔.๒๕ น. การแสดงระบำสวัสดิรักษา (ประสานมิตร)
- ๑๔.๓๐-๑๔.๔๕ น. การแสดงรำกลองยาว (มหาสารคาม)
- ๑๔.๕๐-๑๕.๐๐ น. การแสดงชุดสาวหนุ่มเรีงรำ (บางแสน)
- ๑๕.๐๕-๑๕.๔๕ น. การแสดงหมอลำตำนานเมืองหนองหาร (มหาสารคาม)

เวทีกลางแจ้ง

ภาคค่ำ

- ๑๙.๐๐-๒๐.๐๐ น. การบรรเลงดนตรีของวงอังกะลุง พร้อมการแสดงประกอบเพลง
ชุดลำนำเพลงร่ำจากวรรณคดี (พลศึกษา)
- ๒๐.๐๕-๒๐.๑๕ น. การแสดงเพื่อนจันทร์ (พิษณุโลก)
- ๒๐.๒๐-๒๐.๓๐ น. การแสดงระบำนางกอย (ปทุมวัน)
- ๒๐.๓๕-๒๐.๕๕ น. การแสดงละครในเรื่องอิเหนา ตอนบุษบาเสียงเทียน (บางเขน)
- ๒๑.๐๐-๒๑.๔๕ น. การแสดงเพลงทรงเครื่อง เรื่องขุนช้างขุนแผน (บางแสน)
- ๒๑.๕๐-๒๑.๕๖ น. การแสดงระบำตุ๊กตาล้มลุก (สงขลา)
- ๒๒.๐๐-๒๒.๕๕ น. การแสดงละครร้อง เรื่องสาวีตรี (ปทุมวัน)
- ๒๓.๐๐-๒๔.๐๐ น. การแสดงลิเก เรื่องไกรทอง (บางเขน)

วันศุกร์ที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๒๕

เวทีโภชนาการ

ภาคเช้า

- ๐๖.๓๐-๐๗.๓๐ น. ข้าราชการ อาจารย์ นิสิตและประชาชนพร้อมกัน ณ บริเวณพิธี
เพื่อร่วมทำบุญตักบาตรพระสงฆ์ ถวายเป็นพระราชกุศลแด่องค์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนม-
พรรษา

- ๐๘.๓๐-๐๘.๓๐ น. พิธีถวายราชสดุดี
- เริ่มพิธีถวายราชสดุดี เปิดม่านพระบรมฉายาสาทิสลักษณ์
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว วงดนตรีไทยบรรเลงเพลง
สรรเสริญพระบารมี
 - ประธานถวายคำนับ พระบรมฉายาสาทิสลักษณ์, เปิดกรวย-
กระทงดอกไม้ธูปเทียนแพเครื่องราชสักการะ
 - ประธานกล่าวคำถวายราชสดุดี วงดนตรีไทยบรรเลงสรรเสริญ-
พระบารมี
- ๐๘.๓๕-๑๐.๐๕ น. การบรรเลงมหาดุริยางค์ถวายพระพร (ประสานมิตร)
- ๑๐.๑๐-๑๐-๒๐ น. การแสดงรำถวายพระพร (สงขลา)
- ๑๐.๒๕-๑๐.๓๕ น. การแสดงรำทอดพระเกียรติมหाराช (ประสานมิตร)
- ๑๐.๔๐-๑๐.๕๐ น. การแสดงระบำนาฏลีลา (พิษณุโลก)
- ๑๐.๕๕-๑๑.๐๕ น. การแสดงรำโขน (ปทุมวัน)
- ๑๑.๑๐-๑๑.๑๕ น. การแสดงระบำโบราณคดี ชุดลพบุรี (พลศึกษา)
- ๑๑.๒๐-๑๑.๓๕ น. การแสดงเพื่อนภู่ไท ๓ เผ่า (มหาสารคาม)
- ๑๑.๔๐-๑๒.๑๐ น. การแสดงโขนสด ตอนพระรามตามกวาง (บางเขน)

ภาคบ่าย

- ๑๓.๓๐-๑๔.๑๐ น. การบรรเลงดนตรีพื้นบ้านอีสาน (มหาสารคาม)
- ๑๔.๑๕-๑๔.๒๕ น. การแสดงระบำเก็บฝ้าย (มหาสารคาม)
- ๑๔.๓๕-๑๔.๕๐ น. การแสดงรำวงแบบบทร (พิษณุโลก)
- ๑๔.๕๕-๑๕.๐๕ น. การสาธิตการเขียนภาพไทยประกอบดนตรี (บางแสน)

เวทีกลางแจ้ง

ภาคค่ำ

- ๑๘.๐๐-๑๘.๔๐ น. การบรรเลงดนตรีไทย (บางเขน)
- ๑๘.๔๕-๑๘.๕๕ น. การแสดงชุดราชต์ไหว้ครู (ประสานมิตร)

- ๒๐.๐๐-๒๐.๒๐ น. ประธานในพิธี, อาจารย์, ข้าราชการ นิสิต ประชาชนและ
ผู้เข้าร่วมงานทุกท่าน ถวายคำนับพระบรมฉายาสาทิสลักษณ์
- เปิดกรวยดอกไม้ธูปเทียนแพ เครื่องราชสักการะและกล่าว
ถวายราชสดุดี ถวายพระพรชัยมงคล
- ประธานในพิธีและผู้เข้าร่วมถวายพระพรทุกท่าน จุดเทียน
๒,๐๐๐ ดวง เป็นการถวายราชสักการะ
- ประธานในพิธีและผู้เข้าร่วมถวายพระพรทุกท่าน ร้องเพลง
สดุดีมหาราชา
- ๒๐.๒๕-๒๐.๓๒ น. การแสดงถวายพระพรชูดนาฏลีลา (พิชณูโลก)
- ๒๐.๓๕-๒๐.๔๕ น. การแสดงชุดแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง (บางแสน)
- ๒๐.๕๐-๒๑.๐๐ น. การแสดงรำตรีลีลา (บางเขน)
- ๒๑.๐๕-๒๑.๑๕ น. การแสดงชุดนางทาส (พลศึกษา)
- ๒๑.๒๐-๒๑.๒๗ น. การแสดงระบำยุราภิมรย์ (ปทุมวัน)
- ๒๑.๓๐-๒๒.๐๐ น. การแสดงละคร เรื่องอิเหนา (พลศึกษา)
- ๒๒.๐๕-๒๒.๔๕ น. การแสดงชุดตำนานเมืองนาดูน (มหาสารคาม)
- ๒๒.๕๐-๒๔.๒๐ น. การแสดงโขนรามเกียรติ์ ตอนสุครีพถอนต้นรัง
(ประสานมิตร)

วันเสาร์ที่ ๖ ธันวาคม ๒๕๒๕

เวทีโภชนาการ

ภาคเช้า

- ๐๘.๓๐-๐๙.๓๐ น. การบรรเลงดนตรีไทยของวิทยาเขตพิชณูโลก,
มหาสารคาม และ ปทุมวัน
- ๐๙.๓๕-๐๙.๔๕ น. การแสดงระบำเงือก (ประสานมิตร)
- ๐๙.๕๐-๑๐.๐๐ น. การสาธิตโนราเปรียบเทียบ (สงขลา)

- ๑๐.๐๕-๑๐.๒๕ น. การแสดงโนราแม่บท (สงขลา)
 ๑๐.๓๐-๑๑.๐๐ น. การแสดงละครหนึ่ง (ปทุมวัน)
 ๑๑.๐๕-๑๒.๐๐ น. การแสดงรวมเพลงพื้นเมือง (บางเขน)

ภาคบ่าย

- ๑๓.๓๐-๑๔.๑๐ น. การบรรเลงดนตรีไทยของวิทยาเขตประสานมิตร
 ๑๔.๑๕-๑๔.๓๐ น. การแสดงพื้นเมืองชุดจุ้ยฉายเข้าวัด พิษณุโลก
 ๑๔.๔๐-๑๖.๑๐ น. การแสดงลิเกศรีนครินทร์ ๘ วิทยาเขต

เวทีกลางแจ้ง

ภาคค่ำ

- ๑๙.๐๐-๑๙.๔๐ น. การบรรเลงดนตรีไทยของวิทยาเขตบางเขน
 - เพลงแขกอาหวังเถา
 - ตั๊กกะหลัดรายา
- ๑๙.๔๕-๑๙.๕๕ น. การแสดงรำเทอดเกียรติสุนทรภู่ (ประสานมิตร)
- ๒๐.๐๐-๒๐.๑๕ น. การแสดงชุดจินตนาการสุนทรภู่ (บางแสน)
- ๒๐.๒๐-๒๐.๓๐ น. การแสดงรำประทีปสุโขทัย (บางเขน)
- ๒๐.๓๕-๒๐.๔๕ น. การแสดงระบำหนังตะลุง (สงขลา)
- ๒๐.๕๐-๒๑.๕๐ น. การแสดงโขนสดเรื่องรามเกียรติ์ ตอนอินทรชิตแผลงศร
 พรหมมาศร์ (บางเขน)
- ๒๑.๕๕-๒๒.๑๕ น. การแสดงลิเกป่า (สงขลา)
- ๒๒.๒๐-๒๔.๐๐ น. การแสดงละครนอกเรื่องพระอภัยมณี ตอนติดเกาะ (ประสานมิตร)
- ๒๔.๐๕ น. พิธีปิดงาน ผู้เข้าร่วมงานทุกวิทยาเขต ร่วมร้องเพลงรำวง
 ศรีนครินทร์

รายการจัดนิทรรศการและสินค้าพืชมือง ๘ วิทยาเขต

วิทยาเขตประสานมิตร

นิทรรศการ

๑. นิทรรศการวาดภาพเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจในองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
๒. การประกวดวาดภาพระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในหัวข้อ “พระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” และ “ในหลวงของเรา”
๓. การแสดงผลงานนิสิตในด้านศิลปปฏิบัติและศิลปศึกษา
๔. การจัดแสดงตำราทางด้านทัศนศิลป์
๕. การสาธิตการปักเครื่องแต่งกายละครไทย

สินค้าพืชมือง

๑. ชุด
๒. การ์ดปีใหม่
๓. ของที่ระลึก
๔. ลายปักเครื่องแต่งกายละครไทย

วิทยาเขตปทุมวัน

นิทรรศการ

๑. การจัดนิทรรศการเรื่อง “วิปัสณากรรมฐาน” ของชมรมพุทธศาสตร์
๒. การสาธิตและฝึกการนั่งวิปัสณากรรมฐานเบื้องต้น
๓. การจัดเสนอเทพการบรรยายธรรมะ

สินค้าพืชมือง

๑. เสื้อผ้าวัยรุ่น
๒. สินค้าพืชมืองภาคกลาง

วิทยาเขตบางเขน

นิทรรศการ

๑. การแสดงผลงานของชมรมพุทธศาสน์
๒. การสาธิตศิลปประดิษฐ์
๓. การแสดงนิทรรศการ ศิลปะตะวันตกที่เข้ามามีอิทธิพลต่อศิลปะไทย

สินค้าพื้นเมือง

๑. มีดอรัญญิก
๒. ปลาตะเพียน
๓. เครื่องจัก — สานอื่น ๆ

วิทยาเขตพิษณุโลก

นิทรรศการ

๑. การสาธิตหัตถกรรมพื้นบ้าน
๒. การหล่อพระ
๓. การทำไม้กวาด
๔. เครื่องจัก — สาน ฯลฯ

สินค้าพื้นเมือง

๑. กัลวยตาก
๒. หมี่ซั่ว
๓. มะขามแก้วสีรส

วิทยาเขตมหาสารคาม

นิทรรศการ

๑. สาธิตเกี่ยวกับอาหารอีสาน
๒. การแกะสลักเทียน
๓. นิทรรศการศิลปวัฒนธรรมของชมรมศิลป์ ฯ และชมรมพุทธศาสน์

สินค้าพหุเมือง

๑. ผ้าทอพื้นเมือง
๒. อาหารพื้นเมือง

วิทยาเขตพลศึกษา

สินค้าพหุเมือง

๑. สินค้าพหุเมืองภาคกลาง

วิทยาเขตบางแสน

นิทรรศการ

๑. การแสดงผลงานจิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์
๒. งานออกแบบอุตสาหกรรมศิลป์
๓. การสาธิตการเขียนภาพจิตรกรรมไทย
๔. การสาธิตการพิมพ์เบื้องต้น

สินค้าพหุเมือง

๑. เครื่องจักสานพหุสนิกม
๒. พลอยจันทบุรี
๓. สินค้าพหุเมืองจากระยอง ชลบุรี และจันทบุรี

วิทยาเขตสงขลา

สินค้าพหุเมือง

๑. สินค้าพหุเมืองภาคใต้
 ๒. ผ้าเกาะยอ
 ๓. ผลิตภัณฑ์ย่านลิเภา
-

(สำเนา)

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี

เรื่อง ให้ใช้แนวทางในการรักษา ส่งเสริม และพัฒนาวัฒนธรรม

พุทธศักราช ๒๕๒๕

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติพิจารณาเห็นว่า การที่สังคมไทยจะดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและสามารถดำเนินการรักษา ส่งเสริม และพัฒนาวัฒนธรรม ให้เป็นไปได้อย่างดี ตามนัยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ระบุไว้ว่า “รัฐพึงส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมของชาติ” นั้น ต้องมีประกาศแนวทางในการรักษา ส่งเสริม และพัฒนาวัฒนธรรมแห่งชาติฉบับ^{๕๕}ขึ้น เพื่อเป็นหลักให้หน่วยงานของรัฐและเอกชนรวมทั้งประชาชนสามารถดำเนินการรักษา และส่งเสริมวัฒนธรรมอย่างมีเป้าหมายตรงกันและประสานสอดคล้องต่อกัน โดยถือเป็นนโยบายระยะยาวแห่งชาติ สืบเนื่องมาจากประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง นโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งประกาศเมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๔

คณะรัฐมนตรีจึงมีมติเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๒๕ ให้ประกาศเรื่อง แนวทางในการรักษา ส่งเสริม และพัฒนาวัฒนธรรม พุทธศักราช ๒๕๒๕ ตามนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ ท้ายประกาศฉบับนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๒๕

พลเอก ป. ตีนสุตานนท์

(เปรม ตีนสุตานนท์)

นายกรัฐมนตรี

แนวทางในการรักษา ส่งเสริม และพัฒนาวัฒนธรรม

พุทธศักราช ๒๕๒๕

ตามนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ

หมวด ๑

เจตนารมณ์

๑. สังคมโลกปัจจุบันเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทุก ๆ ด้าน สังคมย่อยทั้งหลายจึงต้องปรับตัวอย่างเหมาะสมตามไปด้วย มิฉะนั้นแล้ว ความสับสนวุ่นวายและปัญหามานานาประการ จะบังเกิดขึ้นในปริมาณที่จะแก้ไขได้ โดยยาก

ดังนั้น เพื่อให้สังคมไทยดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และพัฒนาแบบแผนการดำเนินชีวิต ได้สอดคล้องกับกระแสความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างไม่หยุดยั้งดังกล่าว จึงต้องมีประกาศแนวทางในการรักษา ส่งเสริม และพัฒนาวัฒนธรรม พุทธศักราช ๒๕๒๕ ตามนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติฉบับนี้ขึ้นเป็นนโยบายระยะยาวของชาติ สำหรับหน่วยงานของรัฐ เอกชน และประชาชนจะได้ยึดถือเป็นหลักในการดำเนินงานทางวัฒนธรรมร่วมกัน ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

หมวด ๒

ความหมาย ธรรมชาติ และความสำคัญของวัฒนธรรม

๒.๑ วัฒนธรรมเป็นวิถีการดำเนินชีวิตของสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติและการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจและซาบซึ้งร่วมกัน ดังนั้น วัฒนธรรมไทยคือ วิถีชีวิตที่คนไทยได้สั่งสม เลือกรสร ปรับปรุงแก้ไข จนถือกันว่าเป็นสิ่งดีงามเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และได้ใช้เป็นเครื่องมือหรือเป็นแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาในสังคม

๒.๒ วัฒนธรรมเกิดขึ้นจากการประพุดิปฏิบัติร่วมกัน เป็นแนวเดียวกันอย่างต่อเนื่องของสมาชิกในสังคม มีการสืบทอดเป็นมรดกทางสังคมต่อกันมาจากอดีต หรืออาจเป็นสิ่งประดิษฐ์คิดค้นสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ หรืออาจรับเอาสิ่งที่เผยแพร่มาจากสังคมอื่น ทั้งหมดนี้หากสมาชิกยอมรับและยึดถือเป็นแบบแผนประพุดิปฏิบัติร่วมกันก็ย่อมถือว่าเป็นวัฒนธรรมของสังคมนั้น

๒.๓ วัฒนธรรมย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขและกาลเวลา เมื่อมีการประดิษฐ์หรือค้นพบสิ่งใหม่ วิธีใหม่ที่ใช้แก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของสังคมได้ดีกว่า ย่อมทำให้สมาชิกของสังคมเกิดความนิยม และในที่สุดอาจเลิกใช้วัฒนธรรมเดิม การจะรักษาวัฒนธรรมเดิมไว้จึงต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หรือพัฒนาวัฒนธรรมนั้นให้เหมาะสมมีประสิทธิภาพตามยุคสมัย

๒.๔ วัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชนในสังคมใหญ่ ย่อมมีเนื้อหา รูปแบบ บทบาท และหน้าที่แตกต่างกันไป หากว่าความแตกต่างนั้นไม่ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อสังคมโดยรวมแล้ว ก็สมควรให้กลุ่มชนทั้งหลายมี โอกาสเรียนรู้วัฒนธรรมของกันและกัน สภาพความแตกต่างเช่นนี้เป็นธรรมชาติของวัฒนธรรม

๒.๕ วัฒนธรรมอาจจำแนกได้เป็นหลายประเภท เช่น วัฒนธรรมประจำชาติ วัฒนธรรมสากล และวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกรอบความคิดและวัตถุประสงค์ในการประยุกต์ใช้ของผู้จำแนก การจัดหมวดหมู่ของวัฒนธรรมเพื่อความสะดวกในการสื่อความและการประสานงาน จึงเป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินงานวัฒนธรรม

๒.๖ วัฒนธรรมเป็นทั้งพื้นฐานและเครื่องมือสำหรับสร้างเสริมความสามัคคีกลมเกลียว และความเป็นปึกแผ่นในหมู่ประชาชน วัฒนธรรมจะช่วยชักนำให้คนประพุดิศีล ปฏิบัติธรรม และพร้อมที่จะเผชิญชีวิตร่วมกันบนผืนแผ่นดินเดียวกันทั้งในยามสุขและยามทุกข์

๒.๗ วัฒนธรรมเป็นกรอบและเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม จึงถือได้ว่าวัฒนธรรมเป็นหลักในการประพุดิปฏิบัติของสมาชิกของสังคม ซึ่งอาจจะช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหา ตลอดจนตอบสนองความต้องการของสมาชิกและของสังคมได้

๒.๘ วัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ เป็นลักษณะเด่นประจำชาติหรือประจำหมู่คณะ ซึ่งมีส่วนช่วยให้ชนในชาติมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน อันจะทำให้บังเกิดความรักสามัคคีกัน และจะส่งผลต่อการรวมพลังของหมู่คณะและธำรงไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ

หมวด ๓

แนวทางในการรักษา ส่งเสริม และพัฒนาวัฒนธรรม

การดำเนินงานวัฒนธรรมเพื่อให้วัฒนธรรมเจริญก้าวหน้าอย่างมีสมดุลย์นั้น

๓.๑ ควรส่งเสริมให้มีการวางแผนวัฒนธรรม ทั้งเป็นแผนระยะยาว แผนระยะสั้น แผนระดับชาติ และแผนระดับท้องถิ่นเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ

๓.๒ ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการประสานแผน และระดมสรรพกำลังด้านทรัพยากรเพื่อการพัฒนาวัฒนธรรมระหว่างหน่วยงานของรัฐ เอกชน และระหว่างประเทศ

๓.๓ ในการวางแผนพัฒนาวัฒนธรรมทุกระดับ ให้ถือว่าศาสนธรรมเป็นบ่อเกิดสำคัญของการประพฤติปฏิบัติ และการดำเนินชีวิตของประชาชนเป็นเรื่องสำคัญยิ่งในฐานะที่เป็นพื้นฐานและเป็นแนวทางในการพัฒนาวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ

๓.๔ ในการวางแผนพัฒนาวัฒนธรรมไม่จำกัดอยู่แต่เฉพาะการทำนุบำรุงรักษามรดกทางวัฒนธรรมเพียงอย่างเดียว การพัฒนาคนให้มีความรู้ความเข้าใจ ความตระหนักในค่าของวัฒนธรรม มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมแก่ยุคสมัยก็เป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง

หมวด ๔

เรื่องที่ควรพัฒนาในวัฒนธรรมไทย

ในการพัฒนาวัฒนธรรมตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป มีความต้องการเน้นหนักเป็นพิเศษที่จะให้สมาชิกในสังคมไทยมีความรู้ ความเข้าใจ และมีการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องดีงามในเรื่องวัฒนธรรมประจำชาติ โดยส่วนรวมและวัฒนธรรมท้องถิ่นในเรื่องต่อไปนี้

๔.๑ การเลี้ยงดูอบรมเด็กในครอบครัว ความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลของสมาชิกในครอบครัว สมาชิกในสังคม และชนต่างชาติ

๔.๒ การทำงาน การประกอบอาชีพ และการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

๔.๓ ความสะอาด สุขภาพอนามัย สิ่งแวดล้อม อาหาร โภชนาการ และยารักษาโรค

๔.๔ ภาษาไทย การสื่อความ และวรรณกรรม

๔.๕ การบันเทิง การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจ และสุขภาพจิต

๔.๖ การอนุรักษ์และพัฒนามรดกทางวัฒนธรรม ทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ เช่น ศิลปกรรมด้านประติมากรรม สถาปัตยกรรม จิตรกรรม วรรณกรรม ดุริยางคศิลป์ นาฏศิลป์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ แหล่งประวัติศาสตร์ ความสุภาพอ่อนน้อม ความมีน้ำใจ

๔.๗ การรักษาภาพลักษณ์ ชื่อเสียง และเกียรติภูมิของวัฒนธรรมไทยในชุมชนโลก

๔.๘ การสร้างสรรค์และการแสวงหาความรู้ ความเจริญงอกงามทางวิชาการ และการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับสังคมไทย

๔.๙ ศาสนาประจำชาติ ศาสนาที่ฝังมั่นในประเทศไทย ปรัชญา ระเบียบวินัย ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม และความเป็นไทย

๔.๑๐ สถาบันกษัตริย์ การเมือง การปกครอง อุดมการณ์ และความมั่นคงของชาติ

หมวด ๕

วิธีการในการรักษา ส่งเสริม และพัฒนาวัฒนธรรม

การรักษา ส่งเสริม และพัฒนาวัฒนธรรมมีหลายรูปแบบ อาจใช้วิธีต่อไปนี้คือ

๕.๑ การสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม คือ การจัดกิจกรรมหรือดำเนินการให้มีการริเริ่มสร้างสรรค์บุกเบิก การประดิษฐ์คิดค้น การวิจัย และการพัฒนาทางวัฒนธรรม

๕.๒ การส่งเสริมและสนับสนุน คือ การจัดกิจกรรมหรือดำเนินการใด ๆ ที่ช่วยให้นักบริหาร นักวิชาการ หรือผู้ประกอบการทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน สามารถดำเนินงานวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เช่น การจัดงบประมาณสนับสนุน การจัดกิจกรรมวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ การยกย่องเชิดชูเกียรติ และการอุปถัมภ์ศิลปิน นักประดิษฐ์คิดค้น และบุคคลที่มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม

๕.๓ การเผยแพร่และการประชาสัมพันธ์ คือ การจัดกิจกรรม หรือดำเนินการเพื่อนำวัฒนธรรมไปสู่ประชาชนทางสื่อมวลชนทุกรูปแบบ เช่น การจัดพิมพ์เอกสารเผยแพร่ การจัดรายการโทรทัศน์และวิทยุ การใช้สื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ เพื่อความรู้ทางวัฒนธรรม

๕.๔ การจัดบริการทางวัฒนธรรม คือ การจัดกิจกรรมหรือดำเนินการเพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสสัมผัสกับวัฒนธรรม ให้มีความรู้ความเข้าใจ ความซาบซึ้ง และการประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสมถูกต้อง เช่น การจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การบริการห้องสมุด การจัดการ

แสดงนิทรรศการ การสาธิตการจัดงานมหกรรมวัฒนธรรมตามเทศกาลและขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนกิจกรรมอื่นใดที่สามารถให้ประชาชนได้รับบริการต่าง ๆ เหล่านี้

๕.๕ การอนุรักษ์ ทำนุบำรุง และฟื้นฟูวัฒนธรรม คือ การจัดกิจกรรมหรือดำเนินการเพื่อการพิทักษ์รักษามรดกทางวัฒนธรรมที่ได้ส่งสมสืบทอดมาจากอดีต แม้บางอย่างอาจไม่ใช่ประโยชน์ในปัจจุบันแล้วก็ตาม เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ แหล่งโบราณคดีและประวัติศาสตร์ให้คงอยู่เพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าร่องรอยของความเจริญทางวัฒนธรรมในอดีต รวมไปถึงการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์ และสถานที่ใด ๆ อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรม

๕.๖ การเสริมสร้างความเป็นประชาธิปไตยทางวัฒนธรรม คือ การจัดกิจกรรมหรือดำเนินการให้ประชาชนส่วนใหญ่หรือทั้งหมดได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การจัดกิจกรรม และการดำเนินการทางวัฒนธรรม ตลอดจนมีส่วนร่วมในการประพุดิปฏิบัติที่เหมาะสมในการเลือกสรรวัฒนธรรม และการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมด้านวัฒนธรรม

๕.๗ การเสริมสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน คือ การจัดกิจกรรมหรือดำเนินการใด ๆ ทางวัฒนธรรมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและมีการยอมรับวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมของกลุ่มชนในภูมิภาคต่าง ๆ ซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการขจัดหรือลดภาวะความขัดแย้งระหว่างกลุ่มวัฒนธรรมเหล่านั้น ในการเสริมสร้างความเข้าใจนี้ นอกจากการให้ทุกกลุ่มชนมีความรู้ความเข้าใจ และซาบซึ้งในวัฒนธรรมของกันและกันแล้ว ย่อมรวมไปถึงการเปิดโอกาสให้บุคคลหรือประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการประพุดิปฏิบัติตามแนวทางวัฒนธรรมที่กลุ่มของตนได้เลือกสรรแล้ว หากการประพุดิปฏิบัตินั้นไม่เป็นพิษเป็นภัยหรือกระทบกระเทือนความมั่นคงของสังคมไทยโดยส่วนรวม

๕.๘ การจัดการศึกษาเพื่อวัฒนธรรม คือ การจัดกิจกรรมและดำเนินการเพื่อพัฒนาให้ประชาชนมีความรู้สามารถอ่านออกเขียนได้ สื่อความได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การลดอัตราการเรียนรู้หนังสือ การบริการการศึกษาอย่างทั่วถึง การจัดเนื้อหาทางวัฒนธรรมในหลักสูตรการเรียนการสอนโดยตรงและโดยอ้อม การเตรียมและพัฒนาบุคลากรโดยจัดการศึกษาเพื่อฝึกอบรมนักบริหาร นักวิชาการ ศิลปิน และนักเรียน นักศึกษาด้วยวิธีการในระบบและนอกระบบโรงเรียน รวมทั้งการจัดกิจกรรมทางศิลปะทุกแขนง สำหรับเด็กและเยาวชน

๕.๙ การปรับปรุงวัฒนธรรมในชีวิตประจำวัน คือ การจัดกิจกรรมหรือดำเนินการในการปรับปรุงชุมชน ที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม เครื่องอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภค รวมทั้งการบริการอนามัย การเพิ่มพูนสิ่งดีงามและสิ่งบันเทิงใจในชีวิตประจำวันให้แก่ประชาชน การจัดระบบงานและสิ่งแวดล้อมในสำนักงาน ในโรงงาน ในเรือนสวนไร่นา ตลอดจนสถานที่สาธารณะต่าง ๆ ให้เรียบร้อยสะอาดสวยงาม และมีความเพียงพอทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ

๕.๑๐ การเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ คือ การจัดกิจกรรมหรือดำเนินการให้ประชาชนมีสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ มีความรู้ความเข้าใจในลักษณะดีเด่นของหมู่คณะและสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และชักนำให้ประพฤติปฏิบัติอย่างถูกต้องสอดคล้องกับลักษณะเด่น อันเป็นเอกลักษณ์ของหมู่คณะและของประเทศชาติ

๕.๑๑ การสร้างไว้ซึ่งคุณภาพและมาตรฐานของวัฒนธรรม คือ การจัดกิจกรรมหรือดำเนินการให้ประชาชนรักษาไว้ซึ่งคุณภาพและมาตรฐานของความดีงามทางวัฒนธรรม ด้วยการจัดการประกวดการแข่งขันและกิจกรรมอื่น ๆ รวมทั้งการป้องกันไม่ให้ความดีงามเหล่านั้นถูกบ่อนทำลาย

๕.๑๒ การเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างชาติ คือ การจัดกิจกรรมหรือดำเนินการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับนานาประเทศ การศึกษาภาษาและวรรณกรรมของต่างชาติ การศึกษาภาษาไทยและวรรณกรรมของชนเผ่าไทยในประเทศต่าง ๆ การแลกเปลี่ยนกิจกรรมและบุคลากรทางวัฒนธรรม การส่งเสริมการท่องเที่ยว และการติดต่อสื่อสารระหว่างประเทศ โดยไม่กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของชาติ การสนับสนุนให้มีการศึกษาวัฒนธรรมของชาติอื่นเพื่อให้ตระหนักถึงความคล้ายคลึงและความแตกต่างกับของไทย โดยหวังผลสำคัญในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่มีคุณค่าในสังคมไทยและเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชาติ

หมวด ๖

องค์กรและระบบงานในการพัฒนาวัฒนธรรม

การดำเนินงานวัฒนธรรมเป็นภาระหน้าที่ของประชาชนทุกคน รวมทั้งองค์กรของรัฐและองค์กรของเอกชน

๖.๑ องค์กรของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่องานวัฒนธรรมของชาติโดยตรง ในระดับกระทรวง คือ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงมหาดไทย และทบวง

มหาวิทยาลัยในระดับกรมคือ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กรมศิลปากร และกรมการศาสนา ส่วนหน่วยงานหรือองค์กรอื่น ๆ นั้นถือว่างานวัฒนธรรมเป็นหน้าที่โดยอ้อมอีกส่วนหนึ่งด้วย

๖.๒ องค์กรเอกชนที่มีหน้าที่รับผิดชอบงานวัฒนธรรมของชาติคือ มูลนิธิ สมาคม ศาสนสถาน และบริษัทห้างร้านทั้งหลาย ซึ่งสมควรมีโอกาสให้ความร่วมมือสนับสนุนตามกำลังความสามารถ

๖.๓ องค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานวัฒนธรรม พึงปฏิบัติอย่างมีระบบและต่อเนื่องกัน โดยทุกฝ่ายมีส่วนในการจัดทำนโยบายเสนอคณะรัฐมนตรี และประสานการปฏิบัติงานร่วมกับคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ตามแนวทางแห่งพระราชบัญญัติสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๒๒ และกฎหมายอื่น ๆ ที่ได้กำหนดไว้ หากมีการเปลี่ยนแปลงพระราชบัญญัติดังกล่าวก็ให้ร่วมกับหน่วยงานอื่นที่ทำหน้าที่เช่นนั้น หรือตามแต่จะกำหนดขึ้นใหม่

๖.๔ องค์กรทั้งหลายตลอดจนบุคลากรผู้ดำเนินงานวัฒนธรรม ควรได้รับการพัฒนาเพื่อให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพเหมาะสมกับกาลสมัยและสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

วัฒนธรรมศึกษา

เทคนิคการวิจัยวัฒนธรรม

ดร. วีระ บำรุงรักษา*

๑. บทนำ

เรามักจะได้ยินคำกล่าวอยู่เสมอ ในทำนองที่ว่า “ปัญญาชนของไทย มีความรู้ดี เกือบทุกเรื่อง ยกเว้นความรู้เรื่องเมืองไทย หรือสังคมไทย” หรือถ้าจะกล่าวในระดับบุคคล หรือกลุ่มคน ในทำนองเดียวกันว่า คนไทยรู้เรื่องของคนอื่นดี แต่รู้เรื่องของตนเองน้อย เมื่อเป็น เช่นนี้ในการที่จะคิด จะทำ หรือจะพูด ก็เป็นการทำตามอย่างเขามากกว่าการคิดขึ้นมาเอง หรือ ทำขึ้นมาเอง ดังนั้นผลที่เกิดขึ้นจากการคิด การพูด หรือการกระทำ จึงไม่ค่อยเกิดประโยชน์ต่อ สังคมไทยมากนัก

ในระดับชาติ เรามีผู้นำและผู้ที่มีความรู้จำนวนมาก แต่ความรู้เหล่านั้น เป็น ความรู้ที่ได้มาจากอิทธิพลของการศึกษาตามแบบอย่างตะวันตก ข้อมูลที่ได้รับมาเพื่อการฝึก อบรมกุลบุตรกุลธิดา ส่วนใหญ่เป็นข้อมูลจากตะวันตกซึ่งแปลและเรียบเรียงเรื่อง หรือ รวบรวมมาจากต่างชาติ และแม้แต่ความรู้เกี่ยวกับชาติบ้านเมืองที่มีอยู่บ้าง ก็มักจะเป็นข้อมูลที่ ต่างชาติเขาศึกษาและวิเคราะห์ไว้ให้ และเมื่อความรู้เหล่านั้นเข้าไปอยู่ในความรู้สึนึกคิดของคน- ไทย ความคิดอ่านในการปกครองบ้านเมืองก็ดี ในการพัฒนาสังคมก็ดี และแม้แต่ในการดำเนิน ชีวิตประจำก็ดี ก็ต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับของชาวตะวันตก ปรัชญาการณ ในด้านพฤติกรรม ของคนไทยที่เป็นไปในทำนองนี้มีอยู่เป็นอันมาก ดังนั้นผลจากการศึกษาในระบบจึงก่อให้เกิด “คน ที่ร่างกายเป็นไทย แต่ชีวิตจิตใจและพฤติกรรมเป็นคนต่างชาติมากยิ่งขึ้น”

* ผู้อำนวยการกองวิจัยและวางแผน สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

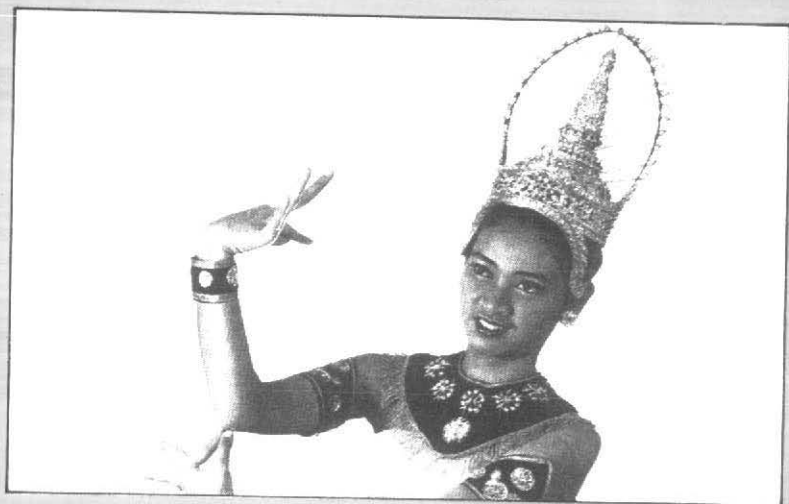
กำหนดรายการแสดง

เทิดพระเกียรติ

และ

ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย

ครั้งที่ 10

ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พิชญะโลก

วันที่ 4 - 6 ธันวาคม 2529

วันหยุดสัปดาห์ที่ 4 ธันวาคม 2529

ภาคเช้า

- 08.00-10.00 น. พิธีไหว้ครูดนตรีและนาฏศิลป์ไทย
8 วิทยาเขต
- 10.00-10.45 น. พิธีเปิดงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย
ครั้งที่ 10
- 10.50-11.00 น. การบรรเลงดนตรีไทย **"โหมโรง
ศรีนครินทร์"** ร่วมกันทุกวิทยาเขต
- 11.00 น. พิธีเปิดนิทรรศการเทิดพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
- 11.05-11.15 น. การแสดงชุด พระภรตเบิกโรง
(ประสานมิตร)
- 11.20-11.27 น. การแสดงระบำโบราณคดี
ชุดศรีวิชัย (ปทุมวัน)
- 11.30-11.40 น. การแสดงรำวงรัฐศรีนครินทร์
(บางเขน)
- 11.45-11.50 น. การแสดงระบำรำมะนา (พลศึกษา)
- 11.55-12.05 น. การแสดงรำโนราห์เล่นน้ำ
(มหาสารคาม)
- 12.10-12.20 น. การแสดงรำโนราห์คล้องหงส์
(สงขลา)
- 12.25-12.35 น. การแสดงฟ้อนไต (พิษณุโลก)
- 12.40-12.50 น. การแสดงระบำทำตาลบ้านปึก
(บางแสน)

ภาคบ่าย

- 13.30-14.10 น. การบรรเลงดนตรีไทยของวิทยาเขต
ปทุมวันและวิทยาเขตมหาสารคาม
- 14.15-14.25 น. การแสดงระบำสวัสดิรักษา
(ประสานมิตร)
- 14.30-14.45 น. การแสดงรำกลองยาว
(มหาสารคาม)

ภาคค่ำ

- 19.00-19.40 น. การบรรเลงดนตรีไทย (บางเขน)
- 19.45-19.55 น. การแสดงชุดรำซัดไหว้ครู
(ประสานมิตร)
- 20.00-20.20 น. ประธานในพิธี อาจารย์ ชำราชการ
นิสิต ประชาชนและ ผู้เข้าร่วมงานทุกท่าน
ถวายคำนับพระบรมฉายาสถิตลักษณ์
- เปิดกรวยดอกไม้ธูปเทียนแพ
เครื่องราชสักการะ และกล่าว
ถวายราชสดุดี ถวายพระพรชัยมงคล
- ประธานในพิธีและผู้เข้าร่วมถวาย
พระพรทุกท่าน จุดเทียน 2,000
ดวง เป็นการถวายราชสักการะ
- ประธานในพิธีและผู้เข้าร่วมถวาย
พระพรทุกท่าน ร้องเพลงสดุดีมหาราชา
- 20.25-20.32 น. การแสดงถวายพระพร
ชุดนาฏลีลา (พิษณุโลก)
- 20.35-20.45 น. การแสดงชุดแผ่นดินธรรมแผ่นดิน
ทอง (บางแสน)
- 20.50-21.00 น. การแสดงรำตรีลีลา (บางเขน)
- 21.05-21.15 น. การแสดงชุดนางทาส (พลศึกษา)
- 21.20-21.27 น. การแสดงระบำยุราภิมรณ (ปทุมวัน)
- 21.30-22.00 น. การแสดงละคร เรื่องอิเหนา (พลศึกษา)
- 22.05-22.45 น. การแสดงชุดตำนานเมืองนาคูน
(มหาสารคาม)
- 22.50-24.20 น. การแสดงโขนรามเกียรติ์ ตอน
สุครีพตอนต้นรัง (ประสานมิตร)

วันเสาร์ที่ 6 ธันวาคม 2529

ภาคเช้า

- 08.30-09.30 น. การบรรเลงดนตรีไทยของวิทยาเขต
พิษณุโลก มหาสารคาม และ ปทุมวัน
- 09.35-09.45 น. การแสดงระบำเงือก (ประสานมิตร)

- 09.50-10.00 น. การสาธิตโนราเปรียบเทียบ (สงขลา)
- 10.05-10.25 น. การแสดงโนราแม่บท (สงขลา)
- 10.30-11.00 น. การแสดงละครนึ่ง (ปทุมวัน)
- 11.05-12.00 น. การแสดงรวมเพลงพื้นเมือง (บางเขน)

ภาคบ่าย

- 13.30-14.10 น. การบรรเลงดนตรีไทยของ วิทยาเขต
ประสานมิตร
- 14.15-14.30 น. การแสดงพื้นเมืองชุดจួយเข้าวัด
(พิษณุโลก)
- 14.40-16.10 น. การแสดงลิเกศรีนครินทร์ 8 วิทยาเขต

ภาคค่ำ

- 19.00-19.40 น. การบรรเลงดนตรีไทยของวิทยาเขต
บางเขน
- เพลงแขกอาหวังเถา
- ตั๊กกะหลัครายา
- 19.45-19.55 น. การแสดงรำเทอดเกียรติ
สุนทรภู่ (ประสานมิตร)
- 20.00-20.15 น. การแสดงชุดจินตนาการสุนทรภู่
(บางแสน)
- 20.20-20.30 น. การแสดงรำประทีปสุโขทัย (บางเขน)
- 20.35-20.45 น. การแสดงระบำหนังตะลุง (สงขลา)
- 20.50-21.50 น. การแสดงโขนสดเรื่องรามเกียรติ์
ตอนอินทรีชิตแผลงศรพรหมมาสเตอร์
(บางเขน)
- 21.55-22.15 น. การแสดงลิเกป่า (สงขลา)
- 22.20-24.00 น. การแสดงละครนอกเรื่องพระอภัยมณี
ตอนตึกเกาะ (ประสานมิตร)
- 24.05 น. พิธีปิดงาน ผู้เข้าร่วมงานทุกวิทยาเขต
ร่วมร้องเพลงรำวงศรีนครินทร์

- 14.50-15.00 น. การแสดงชุดสาวหนุ่มเรีงรำ
(บางแสน)
- 15.05-15.45 น. การแสดงหมอลำตำนานเมือง
หนองหาร (มหาสารคาม)
- 19.00-20.00 น. การบรรเลงดนตรีของวงอังกะลุง
พร้อมการแสดงประกอบเพลงชุด
ลำนำเพลงรักจากวรรณคดี
(พลศึกษา)
- 20.05-20.15 น. การแสดงฟ้อนจันทรา (พิษณุโลก)
- 20.20-20.30 น. การแสดงระบำนางกอย (ปทุมวัน)
- 20.35-20.55 น. การแสดงละครในเรื่องอิเหนา
ตอนบุษบาเสียงเทียน (บางเขน)
- 21.00-21.45 น. การแสดงเพลงทรงเครื่อง เรื่อง
ขุนช้างขุนแผน (บางแสน)
- 21.50-21.56 น. การแสดงระบำตุ๊กตาล้มลุก
(สงขลา)
- 22.00-22.55 น. การแสดงละครเรื่อง เรื่องสำวีตรี
(ปทุมวัน)
- 23.00-24.00 น. การแสดงลิเก เรื่องไกรทอง
(บางเขน)

วันศุกร์ที่ 5 ธันวาคม 2529

ภาคเช้า

- 06.30-07.30 น. ชำราชากร อาจารย์ นิสิตและ
ประชาชนพร้อมกัน ณ บริเวณพิธี
เพื่อร่วมทำบุญตักบาตรพระสงฆ์
ถวายเป็นพระราชกุศลแด่องค์พระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องใน
วโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา
พิธีถวายราชสดุดี
- 08.30-09.30 น. พิธีถวายราชสดุดี
- เริ่มพิธีถวายราชสดุดี เปิดม่าน
พระบรมฉายาสาทิสลักษณ์พระ

บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
วงดนตรีไทยบรรเลงเพลง
สรรเสริญพระบารมี

- ประธานถวายคำนับพระบรม
ฉายาสาทิสลักษณ์ เปิดกรวย
กระทงดอกไม้ธูปเทียนแพเครื่อง
ราชสักการะ
- ประธานกล่าวคำถวายราชสดุดี
วงดนตรีไทยบรรเลงเพลง
สรรเสริญพระบารมี

- 09.35-10.05 น. การบรรเลงมหาดุริยางค์ถวายพระพร
(ประสานมิตร)
- 10.10-10.20 น. การแสดงรำถวายพระพร (สงขลา)
- 10.25-10.35 น. การแสดงรำเทอดพระเกียรติ
มหाराช (ประสานมิตร)
- 10.40-10.50 น. การแสดงระบำนาฏลีลา (พิษณุโลก)
- 10.55-11.05 น. การแสดงรำไท่น (ปทุมวัน)
- 11.10-11.15 น. การแสดงระบำโบราณคดี ชุด
ลพบุรี (พลศึกษา)
- 11.20-11.35 น. การแสดงฟ้อนภูไท 3 เผ่า
(มหาสารคาม)
- 11.40-12.10 น. การแสดงโขนสด ตอน
พระรามตามกวาง (บางเขน)

ภาคบ่าย

- 13.30-14.10 น. การบรรเลงดนตรีพื้นบ้านอีสาน
(มหาสารคาม)
- 14.15-14.25 น. การแสดงระบำเก็บฝ้าย
(มหาสารคาม)
- 14.35-14.50 น. การแสดงรำวงแบบบท (พิษณุโลก)
- 14.55-15.05 น. การสาธิตการเขียนภาพไทย
ประกอบดนตรี (บางแสน)

๒. การศึกษาไทย มิได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมไทย

จากสภาพที่กล่าวมาแล้ว ย่อมเป็นหลักฐานแสดงได้อย่างหนึ่งว่า จากการพูดกันทางวิชาการว่า “การศึกษาคือ กระบวนการสร้างสรรค์และถ่ายทอดวัฒนธรรมนั้น” การศึกษาไทย มิได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมไทยก็ว่าได้ เพราะนับตั้งแต่เริ่มต้นการศึกษาแผนใหม่ ในรัชสมัยรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เป็นต้นมา อิทธิพลของการศึกษาตะวันตกได้เข้ามาครอบงำทุกสมัย และตราบเท่าทุกวันนี้ยังไม่มี การขบคิดกันจริงจัง ถึงบทบาทหน้าที่การศึกษาเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ และถ่ายทอดวัฒนธรรมไทย ดังนั้นจึงมีการวิพากษ์วิจารณ์จากปัญญาชนกลุ่มน้อยบางกลุ่ม ถึงการศึกษาของชาติว่า การศึกษาไทยเป็นการศึกษาของทาสบ้าง การศึกษาไทยเป็นการศึกษาของ อาณานิคมบ้าง การศึกษาไทยเป็นการศึกษาที่หนีตัวเองบ้าง หรือการศึกษาไทยไม่มีความสอดคล้อง กับความเป็นจริงของสังคมไทยบ้าง

การที่การศึกษาไทย มิได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมไทยนั้น แท้จริงแล้วจะโทษฝ่ายจัดการศึกษา แต่เพียงฝ่ายเดียวไม่ได้ เพราะผู้จัดการศึกษาเองก็มองเห็นปัญหาเรื่องข้อมูลและสิ่งที่จะนำมาเป็น หลักสูตร สำหรับการเรียนการสอนเช่นเดียวกัน แต่บังเอิญข้อมูลของชาติแทบทุกด้าน เกือบจะ ไม่มีเป็นลายลักษณ์อักษรสำหรับการนำมาถ่ายทอดเลย ที่มีอยู่บ้างในรูปแบบของตำรายาสมุนไพร ไบลานจารึกหลักธรรม คำสอนและวรรณกรรมบางเรื่อง ก็มีอยู่ในหลายลักษณะและมีปริมาณ จำกัดมาก ต้องใช้เวลาปริวรรตปรับปรุงมาก จึงถือสะดวกเป็นเกณฑ์ คือการไม่ใช้และไม่พัฒนา ข้อมูลเหล่านั้นขึ้นมา แต่ นำเอาข้อมูลและเรื่องราวที่ได้จากต่างชาติมาใช้สอน เป็นธรรมเนียม ประเพณีสืบต่อมา

การพูดในลักษณะครอบคลุมกว้างขวางที่ว่า การศึกษาไทยมิได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมไทย นั้น แท้จริงเป็นการพูดในลักษณะที่เรียกว่า เป็นข้อสันนิษฐาน (Assumption) มากกว่าการ พูดในลักษณะสมมติฐาน (Hypothesis) เพราะถ้าจะให้ เป็นวิทยาศาสตร์ขึ้นมาจะต้องมีการวิจัยใน เรื่องนี้อย่างเป็นลำดับขั้น เพราะข้อสันนิษฐานนั้นยังไม่สามารถให้รายละเอียดครบถ้วน ทั้งนี้ อาจจะมีผู้คัดค้านได้ว่า ไม่เป็นความจริงทั้งหมด เพราะในระบบการศึกษาไทยก็ยังมี การเรียนโดยใช้ภาษาไทยเป็นสื่อการสอน (Medium of Instruction) ซึ่งภาษาไทยนั้นก็คือวัฒนธรรมไทย นอกจากนี้ยังมีการเรียนวรรณคดีไทย ศิลปะไทย และกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม

ไทยอยู่อีกมาก ดังนั้น การกล่าวว่าการศึกษาไทยมิได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมไทยยังมีข้อโต้แย้ง
ท้วงติงได้อีกมาก จึงเป็นเรื่องที่ควรจะมีการจัดอภิปราย หรือสัมมนา และรวมถึงการวิจัย
ดังกล่าวด้วย

อย่างไรก็ตามมูลเหตุของการกล่าวในลักษณะที่ว่า การศึกษาไทยมิได้ถ่ายทอด
วัฒนธรรมไทยนั้นมาจากข้อสังเกตที่ว่า ชาติไทยและสังคมไทย มีความเป็นชาติมีความเป็น
สังคมมายาวนาน และได้สั่งสมมรดกวัฒนธรรมของชาติไว้เป็นอันมาก ซึ่งอยู่ในวิถีชีวิตของ
ประชาชนโดยทั่วไป มรดกและวัฒนธรรมเหล่านั้นเคยเป็นเครื่องมือในการสร้างชาติ ในการ
แก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการต่าง ๆ ของคนไทยในอดีต แต่สิ่งเหล่านั้นกำลังลบลบเลื่อน
ไป เพราะความรู้ประสบการณ์และค่านิยมเหล่านั้น ไม่มีใครศึกษาค้นคว้า ไม่มีใครสนใจที่จะ
บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร และไม่มีใครคิดที่จะนำมาใช้ในการทำหลักสูตรและตำราเรียน ใน
การจัดการศึกษาระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะความรู้ประสบการณ์และค่านิยมของชาวบ้านและกลุ่มชน
ต่าง ๆ เป็นความรู้ที่อยู่นอกระบบการเรียนการสอนตลอดมา จึงมีปรากฏการณ์การตามอย่างฝรั่ง
หรือคนต่างชาติในเรื่องต่าง ๆ มากขึ้น เช่น เริ่มสนใจและรับประทานอาหารฝรั่งแทนอาหารไทย
แต่งกายแบบฝรั่ง เล่นดนตรีฝรั่ง อบรมเลี้ยงดูลูกอย่างฝรั่ง จัดระบบการเมืองการปกครองแบบ
ฝรั่ง และอะไร ๆ แบบฝรั่งอีกมากมาย ดังนั้นการกล่าวในลักษณะที่ว่า การศึกษาไทยมิได้
ถ่ายทอดวัฒนธรรมไทย ถึงแม้ไม่ถูกต้องสมบูรณ์ ก็เป็นประเด็นให้เราได้คิด ได้คำนึง และเริ่ม
ดำเนินการในเรื่องนี้ ซึ่งน่าจะถือถือเป็นเรื่องใหญ่ เรื่องสำคัญของชาติทีเดียว

๓. การพัฒนาวัฒนธรรม คือการพัฒนาประเทศ

วัฒนธรรม ตามความหมายของบทความนี้ คือ สิ่งต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรม
และนามธรรมที่สมาชิกในสังคมมนุษย์ ได้สร้างขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาและตอบสนอง
ความต้องการในสังคม และมีการสืบทอดปรับปรุงพัฒนาให้มีประสิทธิภาพเหมาะ-
สมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป ดังนั้นลักษณะต่าง ๆ ของสิ่งที่เรียกว่า วัฒนธรรมนั้นมักจะ
เป็นดังนี้ คือ ๑) เป็นผลงานของมนุษย์ ๒) มีลักษณะเฉพาะสำหรับสังคมหนึ่ง ๆ หรือที่เรียก
ว่าเป็นเอกลักษณ์ของสังคม ๓) มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาอยู่เสมอ ๔) มีลักษณะผสมผสาน คือ
อาจจะเป็นผลงานจากหลายความคิดหรือได้รับอิทธิพลทางความคิดหรือรูปแบบจากสังคมอื่น ๆ

๕) สมาชิกของสังคมมีความรู้ความเข้าใจหรือปฏิบัติได้ร่วมกัน นอกจากนี้วัฒนธรรมย่อมมีการขยายตัวได้ทั้งในแง่มิติของเวลา (TIME) และมิติของพื้นที่ (SPACE) โดยในแง่ของเวลานั้น หมายถึง ช่วงเวลาของการดำรงอยู่ กล่าวคือ อาจจะมีการสร้างหรือ กำหนดขึ้น เมื่อหลายพันปีมาแล้ว แต่มีการส่งสมสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน เป็นต้น วัฒนธรรมในลักษณะนี้เราเรียกว่า ประเพณี (Tradition) แต่ถ้ามองในมิติพื้นที่นั้น ถึงแม้ว่าวัฒนธรรมนั้น ๆ บังเกิดชั้นนานมาแล้ว หรือเพิ่งกำหนดให้มีขึ้นก็ตาม หากมีการแพร่หลายครอบคลุมออกไปเป็นที่ยอมรับมาประพุดติปฏิบัติ ในหลายที่หลายท้องถิ่น เราเรียกว่า การแพร่กระจาย (diffusion) ทางวัฒนธรรม ลักษณะสองประการนี้เป็นลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมที่ยิ่งใหญ่ทั้งหลาย

จากความเข้าใจอันนี้ ทำให้เราเห็นว่า ระบบการเมืองการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ ระบบความเชื่อและศาสนา และองค์ประกอบของระบบต่าง ๆ สถาบันต่าง ๆ ในสังคมที่เป็นประเพณี สืบต่อกันมา ล้วนแล้วแต่เป็นวัฒนธรรมทั้งสิ้น ดังนั้นการดำเนินการศึกษาวัฒนธรรมจึง เป็นการศึกษาอดีต **ปรับปรุงปัจจุบันและสร้างสรรค์อนาคต** ของระบบและองค์ประกอบต่าง ๆ ของสังคมให้มีประโยชน์ สามารถแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของสมาชิกในสังคม ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นนั่นเอง ดังนั้นการพัฒนาวัฒนธรรมโดยความหมายที่ถูกต้อง ก็คือการพัฒนาประเทศในทุกแห่งทุกมุมให้เป็นไปตามความจำเป็นและเงื่อนไขของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ จึงเป็นสิ่งที่จะต้องทำมากที่สุดหากผู้นำสังคมมุ่งหวังในการสร้างสรรค์เสถียรภาพและความเจริญก้าวหน้าของสังคมของตน

๔. วัฒนธรรมศึกษา คือ การศึกษาเรื่องวัฒนธรรม

ปัจจุบัน มีการศึกษาค้นคว้า เรื่องวัฒนธรรมของชาติมากขึ้น โดยเฉพาะในประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมและประเทศที่ถูกครอบงำจากจักรวรรดินิยมในแง่ต่าง ๆ เพราะในช่วงเวลาที่ผ่านมา การพัฒนาประเทศตามความคิดและวิธีการของตะวันตกนั้นได้สร้างความสับสนวุ่นวายทำลายความเชื่อมั่นและศักดิ์ศรีของเผ่าพันธุ์มากขึ้น ยิ่งพัฒนาไปมาก ยิ่งสร้างความอึดอัดขัดข้องมากยิ่งขึ้น ประเทศทั้งหลายเหล่านั้นจึงได้หันมาพิจารณาอดีตว่า เดิมทีเผ่าพันธุ์ของตนได้ดำรงชีวิตกันอย่างไร จึงสามารถดำรงอยู่ได้ และการที่จะก้าวต่อไป โดยไม่รู้อดีตของเผ่าพันธุ์ ในทุกแห่งทุกมุมนั้น ย่อมเต็มไปด้วยภัยอันตรายนานาประการ

ในช่วงเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยเราซึ่งเคยมีกระทรวงวัฒนธรรมทำหน้าที่เอาใจใส่และรับผิดชอบงานวัฒนธรรมของชาติ ได้ยุบเลิกกระทรวงนี้มานานร่วม ๒๐ ปีแล้ว ในช่วงเวลานั้น วัฒนธรรมของต่างชาติ จึงทะลักเข้ามาอย่างไม่มีเงื่อนไขหรือทำนบกั้น ปรากฏการณ์ ในลักษณะที่ ทำลายปกติสุข จึงมีมากขึ้นและในที่สุดรัฐบาลจึงหันมาสนใจเรื่องวัฒนธรรมอีกครั้งหนึ่ง จึงได้ยกฐานะกองวัฒนธรรม กรมการศาสนา ขึ้นเป็นหน่วยงานระดับกรมชื่อว่า สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๒ และถึงแม้ในช่วงที่ไม่มีกระทรวงวัฒนธรรม บุคคล และสถาบันหลายฝ่ายก็ช่วยดำเนินการเรื่องวัฒนธรรมกันต่อมาเท่าที่จะทำได้ เช่น มีการจัดตั้งสถาบัน และจัดทำโครงการเกี่ยวกับวัฒนธรรม ในลักษณะที่เรียกว่า ศึกษาอดีตและเงื่อนไขปัจจุบันของสังคมไทย ในสถาบันอุดมศึกษาและหน่วยงานของเอกชน จากผลงานของบุคคลและสถาบันดังกล่าว และการบังเกิดขึ้นของหน่วยงานวัฒนธรรมระดับชาติ คือ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ การดำเนินงานวัฒนธรรมของชาติ จึงเริ่มมีพลังขึ้นมาอีกวาระหนึ่ง

สถาบันอุดมศึกษาหลายแห่ง เริ่มจัดให้มีหลักสูตรและรายวิชาเกี่ยวกับวัฒนธรรมมากขึ้น เช่น วิชาไทยศึกษา วิชาไทยคดีศึกษา และรายวิชาวัฒนธรรมศึกษา เป็นต้น ซึ่งแท้จริงแล้ว จะรวมเรียกว่า วัฒนธรรมศึกษา เป็นชื่อเดียวกันก็ได้

เนื้อหาสาระของวิชาวัฒนธรรมศึกษา ครอบคลุมกว้างขวางทุกแง่มุมของ วัฒนธรรม หรือทุกเรื่องของวิถีชีวิต ทั้งในวิถีชีวิตโดยส่วนรวมร่วมกันของชาติ และวิถีชีวิตของกลุ่มชน ในสังคมชนบทและสังคมย่อยอื่น ๆ รายละเอียดของเนื้อหาอาจจะแบ่งเป็นหลายประเภทและหลายระดับ ซึ่งล้วนแล้วแต่มุ่งให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะในการประพฤติปฏิบัติ และมีเจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับสังคมของตน ซึ่งมีอิทธิพลหล่อหลอมทุกคน ให้มีคุณสมบัติเป็นสมาชิกที่เหมาะสมของสังคมนั้น ๆ

๕. วิธีการศึกษา วัฒนธรรมศึกษา

การศึกษาวัฒนธรรม นอกจากการศึกษาหาความรู้โดยวิธีการอ่านตำราทางวิชาการและศึกษาจากเอกสาร สิ่งพิมพ์ เช่นเดียวกับการศึกษาวิชาด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ทั่วไปแล้ว การศึกษาวัฒนธรรมจะต้องถือว่า สังคมนั้น ๆ เช่น สังคมไทย เป็นแหล่งทรัพยากรและคนไทยทุกคนคือหนังสือหรือเอกสารสิ่งพิมพ์

ที่จะต้องอ่านด้วย (หมายถึง การสนทนา พูดคุย ใต้อาณ ในสิ่งที่คน ๆ นั้นมีความรู้ หรือมีประสบการณ์) ดังนั้นแท้จริงแล้ว การศึกษาวัฒนธรรมในทางวิชาการหรือในชั้นเรียนนั้นเป็นเพียงการเริ่มต้นเท่านั้น การที่จะศึกษาอะไรในเชิงวัฒนธรรมให้มีความลุ่มลึกลงไปนั้น เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยเวลาและการมีประสบการณ์ตรงของผู้ศึกษา โดยสรุปการศึกษาวรรณกรรมศึกษาโดยทั่วไปแล้ว ก็คงเป็นไปในแนวเดียวกันกับการศึกษาวิชาการในด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ แต่มีข้อพิเศษอยู่ที่ว่า การศึกษาวรรณกรรมนั้นจะต้องถือสังคมเป็นแหล่งทรัพยากรและถือสมาชิกในสังคมนั้นเป็นตำรา มากกว่าการยึดถือข้อมูลลายลักษณ์หรือตำราวิชาการอย่างที่เป็นอย่างปัจจุบัน

๖. การวิจัยวัฒนธรรม

การวิจัยวัฒนธรรมเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน อาจจะใช้วิธีการวิจัยแบบวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ หรือมนุษยศาสตร์ อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลาย ๆ วิธีก็ได้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเรื่องหรือสิ่งที่จะศึกษา แต่อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมส่วนใหญ่ โดยเฉพาะของกลุ่มชนหรือชนชาติที่ชาวตะวันตกเรียกว่า ประเทศด้อยพัฒนา หรือ กำลังพัฒนานั้น มักจะไม่ได้พัฒนาหรือบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร สภาพที่เป็นอยู่คือ วัฒนธรรมดังกล่าวยังเป็นไปในลักษณะที่เรียกว่า วัฒนธรรมทางวาจา (Oral Tradition) ฉะนั้นการที่ไม่มีการบันทึกเรื่องราวเป็นลายลักษณ์อักษร จึงเป็นไปได้ว่า เมื่อผู้รู้หรือผู้มีประสบการณ์นั้น ๆ ไม่มีผู้สืบทอดความรู้และประสบการณ์ดังกล่าว แล้วล้มหายตายไป ความรู้และประสบการณ์ที่ได้สั่งสมมาชั่วชีวิตนั้น ก็จะสูญหายไปกับผู้นั้นอย่างน่าเสียดายยิ่ง ดังนั้นวิธีการวิจัยที่จำเป็นในเบื้องต้น คือ การวิจัยเชิงสำรวจ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ และการวิจัยเชิงมานุษยวิทยา ซึ่งเรียกว่า การวิจัยเชิงคุณภาพ สำหรับวิธีการวิจัยอื่น ๆ ที่ใช้การอยู่แล้วในวิชาสังคมศึกษา มนุษยศาสตร์และวิทยาศาสตร์ คงจะเป็นวิธีที่น่าจะนำมาใช้ได้ ในขั้นตอนต่อไปเมื่อเรามีข้อมูลวัฒนธรรมที่เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างเพียงพอแล้ว

๗. เทคนิคการวิจัย

เทคนิคการวิจัยในที่นี้หมายถึง วิธีการและขั้นตอนตลอดจนข้อควรระวัง เพื่อให้ได้ข้อมูลและเรื่องราวที่ถูกต้อง และเนื่องจากวิธีการวิจัยมีมากมายหลายวิธี บทความนี้จะกล่าวถึงเฉพาะ

เทคนิคการวิจัยที่จำเป็นในเบื้องต้นดังกล่าว คือการวิจัยเชิงสำรวจ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ และการวิจัยเชิงมานุษยวิทยา เท่านั้น

๑.๑ การวิจัยเชิงสำรวจ คือการตรวจค้นเรื่องต่าง ๆ ของวัฒนธรรมว่ามีอะไรที่ไหน และปริมาณเท่าไร และแต่ละเรื่องมีองค์ประกอบและธรรมชาติโดยทั่วไปอย่างไร เช่น การสำรวจว่าแหล่งวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ มีชนบทรอบนิคมประเพณี, ศิลปะการแสดง, การช่างฝีมือ, อาชีพ ความเชื่อ อะไรเป็นต้น สิ่งเหล่านี้อยู่ที่ไหน มีจำนวนเท่าไร และแต่ละเรื่องแต่ละสิ่งที่กล่าวถึงนี้ มีองค์ประกอบและธรรมชาติ โดยทั่วไปอย่างไร คำว่าองค์ประกอบและธรรมชาตินี้อาจจะหมายถึง ขั้นตอนกิจกรรมย่อย สิ่งที่เกี่ยวข้องในเชิงวัตถุหรือวัสดุที่นำมาใช้และเวลาที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้วิจัย ว่า ต้องการรู้เรื่องปลีกย่อยอะไร ตัวอย่าง เช่น สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้จัดทำโครงการสำรวจประเพณีท้องถิ่นทั่วประเทศ โครงการสำรวจดนตรีพื้นเมืองทั่วประเทศ โครงการสำรวจช่างฝีมือทั่วประเทศ และในอนาคตก็คงมีโครงการในลักษณะนี้ต่อไปอีก

ในการจัดทำโครงการประเพณีพื้นบ้านทั่วประเทศนั้น มีวัตถุประสงค์ที่จะรู้ว่า ในแต่ละจังหวัด หรืออำเภอทั่วประเทศนั้น ประชาชนมีประเพณีอะไรที่เป็นกิจกรรมสำคัญของท้องถิ่นบ้าง และมีการประพฤติปฏิบัติกันที่ตำบลใด หมู่บ้านใด และในจังหวัดเดียวกันมีการจัดประเพณีเช่นนี้ที่ไหนอีก เพื่อให้ทราบปริมาณทั้งนี้เพื่อนำผลของการสำรวจมาวิเคราะห์ว่า มีประเพณีอะไรที่เหลือน้อยควรเร่งศึกษาและหาทางอนุรักษ์หรือพัฒนาต่อไป ประเพณีใดที่มีประโยชน์ต่อการศึกษา สังคม การเมือง และความมั่นคงของประเทศและควรจะดำเนินการอนุรักษ์ เผยแพร่หรือพัฒนาให้เกิดผลอย่างนั้นในลักษณะใดต่อไป

เทคนิคในการวิจัยเชิงสำรวจก็มีหลาย ๆ อย่าง ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้วิจัยว่า จะต้องการข้อมูลละเอียดพิสดารแค่ไหน หากต้องการข้อมูลเพียงการรู้ว่ามีอะไร ที่ไหน ก็ใช้แบบสอบถามธรรมดา และออกแบบให้ได้มาซึ่งข้อมูลนั้น การวิจัยเชิงสำรวจนี้อาจจะอาศัยองค์กรราชการเป็นผู้เก็บสำรวจข้อมูลให้ก็ได้ หากผู้วิจัยสังกัดอยู่ในสถานศึกษา เช่น วิทยาลัยครู อาจจะใช้นิสิต นักศึกษา ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในท้องถิ่นเป็นผู้สำรวจให้ก็ได้ อย่างไรก็ตามหากต้องการข้อมูลละเอียดพิสดารมากขึ้น อาจจะใช้ นิสิต นักศึกษาซึ่งได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับวิธีการเก็บข้อมูล

แล้ว เป็นผู้ไปเก็บข้อมูลก็จะดียิ่งขึ้น โดยสรุปการวิจัยเชิงสำรวจจะสามารถให้ภาพรวมกว้าง ๆ ว่ามีวัฒนธรรมอะไร ที่ไหน และข้อมูลอื่น ๆ บางประการเท่านั้น

๓.๒ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ การเก็บข้อมูลจากการนำผู้รู้หรือผู้มีประสบการณ์มาประชุมร่วมกัน ผู้วิจัยจะเป็นผู้ตั้งประเด็นให้ผู้เข้าประชุมเหล่านั้น แสดงความคิดเห็น สาธิต และร่วมกันปฏิบัติ เช่น หากผู้วิจัยต้องการข้อมูลหรือความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมใดสักเรื่องหนึ่ง เป็นต้นว่า “การทำขนมลำเจียก” ก็ต้องวางแผนว่าต้องการข้อมูลอะไรบ้าง เช่น ประวัติความเป็นมา, ส่วนผสมของขนม, การเตรียมส่วนผสมต่าง ๆ, การดำเนินการทำขนมดังกล่าว ซึ่งหมายถึงขั้นตอนและรูปแบบต่าง ๆ ที่ เป็นความคิดริเริ่มที่แตกต่างออกไป จากนั้นก็ติดต่อหาผู้มีความรู้ และประสบการณ์เกี่ยวกับขนมลำเจียก และการทำขนมลำเจียกมาประชุมร่วมกัน และให้แบ่งกันปฏิบัติการหรือร่วมกันปฏิบัติการให้ได้มาซึ่งข้อมูลเหล่านั้น *การวิจัยเชิงปฏิบัติ การจะให้ประโยชน์เป็นอย่างยิ่งสำหรับวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งยังไม่มี การรวบรวมข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษร ผลจากการวิจัยสำรวจอาจจะเป็นผลงานทางวิชาการชิ้นแรก ในระบบความรู้ที่เป็นลายลักษณ์อักษรหรือความรู้ที่ต้องบันทึกเพื่อการศึกษาค้นคว้าต่อไป ในสังคมไทยโดยเฉพาะในเรื่องวัฒนธรรม ควรจะมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการให้มากยิ่งขึ้น เพราะวัฒนธรรมส่วนใหญ่ของชาติยังไม่ค่อยมีการบันทึกและจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรมากนัก ครูบาอาจารย์ที่สอนนิเวศวัฒนธรรมศึกษา อาจจะมีฝึกฝนให้นักศึกษาได้ดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการให้มาก เพราะไม่ใช่เป็นเรื่องยากและสลบซับซ้อนเกินไป ข้อมูลที่ได้มากก็ต้องอาศัยการวิเคราะห์ที่พิสดารก็ได้ เช่น วิเคราะห์เพียงว่า ผู้ให้ข้อมูลตอบหรือให้ข้อมูลในเรื่องต่าง ๆ ตรงกันที่เปอร์เซ็นต์ และแตกต่างกันที่เปอร์เซ็นต์อย่างไรก็ตาม เทคนิคสำคัญในการวิจัยขึ้นอยู่กับ การเตรียมการเก็บข้อมูล และการดำเนินการเก็บข้อมูลเป็นสำคัญ ผู้วิจัยจะต้องหาผู้ให้ข้อมูลที่มีความรู้และประสบการณ์กล่าวคือ เคยรู้ เคยทำในสิ่งนั้น ๆ มาแล้วจริง ๆ ซึ่งอาจจะอาศัยผู้อื่นที่เกี่ยวข้องกับผู้นั้น เป็นผู้ยืนยันหรือให้ข้อมูลว่า บุคคลที่ผู้วิจัยเชิญมาร่วมประชุมปฏิบัติการนั้นมีความรู้และประสบการณ์นั้น ๆ จริง หรือเพื่อเป็นการทดสอบผู้วิจัยอาจจะสัมภาษณ์เบื้องต้นก็ย่อมจะทำได้ สำหรับเทคนิคที่พิสดารกว่านี้ ให้สอบถามได้จากผู้รู้ทางการวิจัยซึ่งเคยนำไปใช้ ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมปัจจุบันมาแล้ว หรือผู้วิจัยอาจจะศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีวิจัยแบบนี้ก็จะดีมาก*

๓.๓ การวิจัยเชิงมานุษยวิทยา คือ การตรวจค้น เสาะ แสวงหาความรู้ตามแนวความคิดเชิงวิชาการตามนัยแห่งวิชามานุษยวิทยา คือการเข้าไปอยู่ในสถานการณ์จริง ๆ เช่น วิธีที่มาร์กาเรต มีด (Margaret Mead) เข้าไปอยู่กับชาวซามัวร์ ถึงขั้นยอมแต่งงานกับผู้ชายที่นั่น เพื่อศึกษาวัฒนธรรมของเผ่าซามัวร์ แต่อย่างไรก็ตาม มิได้หมายความว่าผู้วิจัยจะต้องดำเนินการในลักษณะเช่นนี้ ในทุกเรื่อง แต่การวิจัยในลักษณะนี้มักจะต้องอาศัยการเข้าร่วมหรือเข้าคลุกคลีด้วย เช่น การศึกษาถึงความสำเร็จของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ในกิจการใดกิจการหนึ่ง ผู้วิจัยอาจจะอาสาไปช่วยเหลือในกิจการ หรือหาทางคุ้นเคยกับบุคคลนั้น ซึ่งนอกจากขอความคิดเห็น ความรู้จากบุคคลนั้นแล้ว การเข้าไปอยู่ในสถานการณ์จริงอาจจะได้ข้อมูลเพิ่มเติมอีกมาก ดังนั้นหลักสำคัญของการวิจัยเชิงมานุษยวิทยา คือความเพียรพยายามที่จะเข้าไปอยู่ในสถานการณ์จริง เพื่อศึกษาวัฒนธรรมนั้น ๆ การเตรียมประเด็นปัญหา หรือเรื่องที่จะรู้ตลอดทั้งรายละเอียดต่าง ๆ เป็นสิ่งจำเป็นในขั้นเตรียมการ แต่ในขั้นดำเนินการก็คือ การเข้าไปดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคมนั้น ๆ จริง ๆ

๔. บทสรุป

ปัญหาสำคัญของชาติในขณะนี้ก็คือ ปัญญาชนและผู้มีส่วนใหญ่ที่มีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาประเทศยังไม่ค่อยมีความรู้ความเข้าใจในสังคมและวัฒนธรรมไทย ทั้งนี้เป็นเพราะในช่วงเวลาที่ผ่านมา การศึกษาของชาติมิได้มีบทบาทในการถ่ายทอดวัฒนธรรมของชาติมากนัก และที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะ วัฒนธรรมของชาติอันเป็นวิถีชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่ ยังมิได้มีการบันทึกหรือจัดทำเป็นลายลักษณ์ ที่มีอยู่บ้างก็อยู่ในวงจำกัด ดังนั้นถ้าจะมีการศึกษาเรื่องสังคมและวัฒนธรรมไทย ไม่ว่าจะในรูปของวัฒนธรรมศึกษาหรืออื่นใด จะต้องถือว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นวิถีชีวิตของประชาชนเป็นเรื่องที่ต้องศึกษา วิธีการศึกษาที่ควรจะนำมาใช้ในการศึกษาวัฒนธรรม ได้แก่ วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ, การวิจัยเชิงปฏิบัติการ และการวิจัยเชิงมานุษยวิทยา ส่วนวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์ควรจะนำมาเพียงเพื่อเป็นวิธีการร่วมเท่านั้น.

วิทยาการจากสมุดข่อยโบราณจังหวัดพิษณุโลก

สุพจน์ พุกษะวัน*

ภูมิหลัง

สมุดข่อยโบราณเป็นเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เพราะเป็นแหล่งวิทยาการซึ่งคนรุ่นก่อนได้บันทึกเอาไว้ นอกจากนี้ยังเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองทางด้านวิทยาการของท้องถิ่น เรื่องราวที่บันทึกในสมุดข่อยโบราณได้แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในอดีต ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของเราอันจะทำให้เกิดความภาคภูมิใจอย่างแท้จริงในท้องถิ่นจนกลายเป็นความรักและความหวงแหนในที่สุด

การศึกษาสมุดข่อยและโบราณเป็นงานที่ชาวต่างประเทศให้ความสนใจมาเป็นเวลานานแล้ว จนถึงกับมีการรวบรวมนำไปไว้ในประเทศของตน ส่วนคนไทยนั้นจากหลักฐานที่ปรากฏคนไทยมีความตื่นตัวในเรื่องนี้น้อยมาก แต่อย่างไรก็ตามมีหลักฐานปรากฏว่า ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมเอกสารโบราณ และชำระเป็นพงศาวดารขึ้น ผู้มีบทบาทสำคัญในการศึกษาสมุดข่อยโบราณในสมัยต่อมาก็คือ สมเด็จพระยาตากษัตริย์นุภาพ เมื่อครั้งทรงดำรงตำแหน่งเป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย พระองค์ได้ทรงไปตรวจราชการหัวเมืองต่าง ๆ และได้ทรงรวบรวมสมุดข่อยโบราณมาไว้ในกรุงเทพฯ เป็นจำนวนมาก ในปัจจุบันการศึกษาสมุดข่อยโบราณได้แพร่หลายไปอย่างกว้างขวาง เพราะคนไทยเริ่มเห็นคุณค่า ประกอบกับได้มีชาวต่างชาติเข้ามาศึกษากันมากมายจึงเป็นแรงกระตุ้นสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้คนไทยหันมาสนใจศึกษากันมากยิ่งขึ้น

การศึกษาสมุดข่อยโบราณไม่มีรูปแบบที่แน่นอนตายตัว ทั้งนี้แล้วแต่จุดมุ่งหมายของผู้ศึกษา แต่จากการรวบรวมวิธีการศึกษาของบุคคลและสถาบันต่าง ๆ พอสรุปได้ว่า

* ผู้อำนวยการศูนย์ศิลปวัฒนธรรมวิทยาลัยครูพิษณุโลก

๑. ใช้วิธีสำรวจรายชื่อ แล้วทำบัญชีรวบรวมเอาไว้
๒. เก็บรวบรวมไว้ในหอวัฒนธรรม หรือพิพิธภัณฑ์ เพื่อแสดงให้เห็นโดยไม่มีการค้าพิมพ์เผยแพร่
๓. วิเคราะห์และปริวรรตเฉพาะเรื่องที่ตนเองสนใจ เช่น ประวัติศาสตร์ วรรณกรรม เป็นต้น
๔. ศึกษาหลายวิธีการอย่างมีระบบ คือ
 - ๔.๑ สำรวจสมุดข่อยโบราณทุกประเภทและบันทึกไว้เป็นหลักฐาน
 - ๔.๒ นำมาจัดเป็นหมวดหมู่
 - ๔.๓ ถ่ายทำเป็นไมโครฟิล์มเก็บรักษาไว้
 - ๔.๔ นำมาวิเคราะห์และปริวรรต

การศึกษาสมุดข่อยโบราณของศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก เป็นการศึกษาตามแนวที่ ๔ ซึ่งเป็นการศึกษาที่มีประโยชน์ต่อสังคม เพราะนอกจากจะได้รับความรู้ ความคิด และความเข้าใจในเนื้อหาสาระแล้ว การถ่ายทำเป็นไมโครฟิล์มยังเป็นการอนุรักษ์ตัวหนังสือดั้งเดิมเอาไว้ นอกจากนั้นยังสามารถเก็บรักษาได้ง่าย เพราะไมโครฟิล์มมีขนาดเล็กไม่เปลืองเนื้อที่ การศึกษาสมุดข่อยโบราณจังหวัดพิษณุโลก เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๕ เป็นต้นมา โดยสำรวจวัดทั้งหมด ๑๐๖ วัด และคัดเลือกสมุดข่อยโบราณที่มีความสำคัญต่อการศึกษาค้นคว้าเพื่อถ่ายทำไมโครฟิล์มจำนวน ๑,๕๕๓ ผูก วิธีการคัดเลือกสมุดข่อยโบราณอาศัยเกณฑ์ต่อไปนี้

๑. มีอายุอย่างน้อย ๕๐ ปีขึ้นไป
๒. มีเนื้อหาไม่ซ้ำซ้อนกัน
๓. มีความสมบูรณ์เพียงพอที่จะนำมาศึกษาและถ่ายไมโครฟิล์ม

หลักการที่คัดเลือกแล้วได้นำไปถ่ายทำไมโครฟิล์ม ซึ่งถ่ายได้ทั้งหมด ๓๑ ม้วนและเก็บไว้ที่ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม การดำเนินงานศึกษาสมุดข่อยโบราณดังกล่าวมาแล้ว นับเป็นประโยชน์อย่างยิ่งทั้งในด้านการอนุรักษ์ส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมของชาติ นอกจากนี้ยังเป็นการฟื้นฟูวิชาการในสาขาต่าง ๆ ซึ่งกำลังเป็นที่สนใจปัจจุบัน เช่น ยาสมุนไพร เป็นต้น

สมุดข่อยหรือบางที่เรียกว่าสมุดไทย เป็นสมุดที่ทำมาจากเปลือกต้นข่อย แล้วนำมาหมัก นำมาฉีดเป็นฝอยนำไปนึ่งให้สุก นำไปแช่น้ำค้างราว ๒๔ ชั่วโมง แล้วล้างให้หมดต่าง จากนั้นทุบเปลือกข่อยให้ละเอียด นำมาละลายน้ำเทลงในแบบ ซึ่งทำด้วยไม้กรุด้วยผ้ามุ้ง ทิ้งไว้ให้แห้ง ถ้าต้องการสมุดดำต้องทำด้วยแป้งเปียกผสมเขม่าไฟ ต่อจากนั้นนำมาเขียนข้อความได้ ใช้ดินสอขาวสีทอง หรือหรรดาล (สีเหลือง) เขียน แต่ถ้าเป็นสีขาวก็ไม่ต้องผสมเขม่าไฟเวลาเขียน จะใช้หมึกสีดำเขียน สมุดข่อยที่พบในจังหวัดพิษณุโลก จะมีทั้งสีขาวและสีดำ อักษรที่ใช้บันทึกส่วนใหญ่จะเป็นอักษรไทยตอนต้นรัตนโกสินทร์ ซึ่งนิยมเขียนให้ตรงกับเสียงพูดมากกว่าความถูกต้องตามอักษรวิธีในปัจจุบัน ในด้านเนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวโลกมากกว่าทางธรรม

โบราณ เป็นโบราณของต้นลานที่เจียนก้านออก วิธีทำก็คือ นำโบราณมาผึ่งแดด ผึ่งน้ำค้าง ๓ วัน ๓ คืน แช่น้ำไว้อีก ๑ คืน จากนั้นนำมาผึ่งลม แล้วคัดลานให้ได้ขนาดตามที่ต้องการ นำลานไปอัดในเครื่องอัดลานให้แน่น นำเข้าเตาอบ ๒๔ ชั่วโมง จนลานแห้งสนิท นำลานมาใส่ด้วยกบให้ขอบเรียบ แล้วจึงแกะออกทำความสะอาด จากนั้นจึงเจาะรูด้วยเหล็กแหลมเผาไฟ โบราณที่ผ่านขบวนการดังกล่าวสามารถนำมาจารได้ การจารโบราณจะต้องตีด้วยเชือกที่ลูบด้วยเขม่าไฟ และจารเนื้อความด้วยเหล็กจาร แล้วลบโบราณด้วยเขม่าไฟผสมน้ำยางเพื่อให้สีดำติดในร่องที่จาร จากนั้นจึงลูบด้วยทรายละเอียดร่อน ๆ ให้สะอาด ขั้นสุดท้ายก็คือการนำโบราณมาเข้าผูก โบราณของจังหวัดพิษณุโลกส่วนใหญ่จะบันทึกด้วยอักษรขอม ซึ่งอาจจะเป็นอักษรขอมไทย หรือขอมบาลีก็ได้ ในด้านเนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนามากกว่าจะเป็นเรื่องราวทางโลก

จังหวัดพิษณุโลกเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ในอดีตเคยมีความเจริญรุ่งเรืองมาก่อน คือเคยเป็นทั้งเมืองหลวง และเมืองลูกหลวง เพราะฉะนั้นเมืองนี้จึงเป็นเมืองที่เป็นศูนย์กลางของศิลปวัฒนธรรมมาแต่โบราณกาล โดยเฉพาะวิทยาการต่าง ๆ ได้รับการจดบันทึกไว้ในสมุดข่อยโบราณอย่างมากมาย สมุดข่อยโบราณที่หลงเหลือในปัจจุบัน ส่วนใหญ่จะบันทึกในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งเชื่อว่าคัดลอกสืบต่อมาจากต้นฉบับเดิมในสมัยกรุงศรีอยุธยา สมุดข่อยโบราณที่พบในจังหวัดพิษณุโลกมีเนื้อหาแบ่งออกเป็นหมวดหมู่ ดังนี้

๑. วิทยาการเกี่ยวกับพุทธศาสนา

เรื่องราวประเภทนี้มักจะพบในใบลานเป็นส่วนมาก เนื้อหาสาระส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ คือ

- ก. ศาสนา เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติของพระพุทธเจ้า รวมถึงชาติต่าง ๆ เช่น มหาชาติ ทศชาติ และชาติกัณฑ์ไป เรื่องราวของพระพุทธเจ้าจึงมีลักษณะที่เป็นสามัญ และมีความพิศดารผิดจากมนุษย์โดยทั่วไป
- ข. คำสอน เป็นเรื่องราวที่ชี้ให้เห็นถึงแนวทางในการปฏิบัติของบุคคลต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ พระอภิธรรม พระวินัย และพระสูตร
- ค. สาวก เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับผู้สืบทอดศาสนาอันได้แก่ ภิกษุ อุบาสก และอุบาสิกา
- ง. พิธีกรรม เป็นเรื่องเกี่ยวกับการทำพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ได้ในสิ่งที่เป็นอุดมคติของคน มักจะมีบทสวด และบทแสดงอันสง่างามของการปฏิบัติในพิธีกรรมนั้นด้วย

เรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนาที่พบในใบลานนั้น เป็นวิทยาการทางพุทธศาสนาที่มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่ครั้งโบราณ อาศัยการเผยแพร่โดยการคัดลอก มูลเหตุสำคัญที่ทำให้มีใบลานทางศาสนาเป็นจำนวนมากก็คือ คนไทยมีความเชื่อว่าถ้าหากสร้างคัมภีร์ทางศาสนาถวายวัด จะได้รับบุญกุศลอย่างมหาศาล สามารถเข้าไปสู่นิพพานได้ เพราะฉะนั้นใครก็ตามเมื่อสร้างคัมภีร์ใบลานถวายวัดมักจะเขียนคำอุทิศให้แก่ตนเองว่า ขอให้ได้เข้าสู่นิพพาน (นิพพาน ปรุจโย โหตุ) คำอุทิศดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า คนไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้นคงจะมีความสุขขั้นพื้นฐานพอสมควร จึงไม่ปรารถนาความสุขใด ๆ ทางโลกแต่กลับปรารถนาความหลุดพ้นจากความสุขทางโลกทั้งหมด

วิทยาการทางพุทธศาสนาเป็นเรื่องราวที่มีขอบเขตกว้างขวางมาก ผู้ที่จะศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ ก็จะสามารถค้นหาความรู้ได้จากเอกสารใบลานที่มีอยู่อย่างมากมายในวัดต่าง ๆ ของจังหวัดพิษณุโลก แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าปัจจุบันผู้ที่สามารถอ่านคัมภีร์ใบลานทางพุทธศาสนามีน้อยมาก เพราะอักษรที่จารึกไว้ในใบลานเป็นอักษรขอมเป็นส่วนใหญ่ ใบลานที่บันทึกด้วยอักษรขอมจึงถูกทอดทิ้ง และถูกเผาทำลายไปเป็นจำนวนมาก

จะเห็นว่าพิษณุโลกในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นั้น พุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองมาก มีคัมภีร์โบราณทางพุทธศาสนาอยู่มากมาย จากการศึกษาศึกษาและสำรวจคัมภีร์โบราณทางพุทธศาสนา พบว่ามีเรื่องราวที่เป็นรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. **พุทธตำนาน** เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติของพระพุทธเจ้า เช่น เรื่องปฐมสมโพชน และพุทธประวัติ เป็นต้น

๒. **มหาชาติชาดก** เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติของพระพุทธเจ้าในตอนที่เสวยพระชาติเป็นพระมหาเวสสันดร ซึ่งถือว่าเป็นพระชาติที่ยิ่งใหญ่ที่สุด มีทั้งหมด ๑๓ กัณฑ์

๓. **ทศชาติชาดก** เป็นเรื่องราวของพระพุทธเจ้าในพระชาติต่าง ๆ ๑๐ ชาติ อันได้แก่ เตมีย์ ชนก สุวรรณสาม เนมิราช มโหสถ จันทร์กุมาร นารทวิฑูร และพระเวสสันดร

๔. **ชาดกทั่วไป** เป็นเรื่องราวเกี่ยวพระพุทธเจ้าที่มีผู้แต่งขึ้นภายหลัง เรียกว่า ชาดกนอกนิบาต เช่น พระสุนันทราชชาดก พระอุณหิสวิชัยชาดก เป็นต้น

๕. **พระสูตร** เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการสอนโดยการยกเรื่องราวมาประกอบเป็นอุทราหารณ์ เช่น จุลทศกัณฐสูตร คิริमानันทสูตร เป็นต้น

๖. **พระอภิธรรม** เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับจิต เจตสิก รูป และนิพพาน ซึ่งถือกันว่าเป็นธรรมอันสูงสุด เช่น พระกถาวัตถุ พระบุคคลบัญญัติ เป็นต้น

๗. **พระวินัย** เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับข้อปฏิบัติ ข้อบังคับของพระสงฆ์ เช่น พระปาฏิโมกข์ พระปริวาสกรรม เป็นต้น

๘. **อานิสงส์ต่าง ๆ** เป็นเรื่องราวที่อธิบายถึงผลของบุญกุศลที่ตนได้ทำลงไป เช่น อานิสงส์การบวช อานิสงส์การทำบุญทำทาน เป็นต้น

๙. **ทรรศนะเกี่ยวกับจักรวาล** เป็นเรื่องราวว่าด้วยการเกิดและการดับของจักรวาล เช่น ไตรภูมิ พระมัลลย์ เป็นต้น

๑๐. **บทสวด** เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับบทสวดในพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พระมหาสมัยสูตร คิริमानันทสูตร เป็นต้น

๑๑. **พิธีกรรมสงฆ์** เป็นเรื่องราวที่ว่าด้วยพิธีกรรมของสงฆ์โดยเฉพาะ เช่น พิธีกรรมบวช เป็นต้น

เรื่องราวทางพุทธศาสนาที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด เป็นเรื่องราวที่ครอบคลุมทุกเรื่องใน พุทธศาสนาศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ให้ละเอียดลึกซึ้ง สืบทอดพระพุทธานุชาตินั้นยังสามารถเข้าใจระบบความคิดความเชื่อและอุดมคติของคนในสมัยก่อนได้คืออีกด้วย

๒. วิทยาการเกี่ยวกับภาษาและวรรณกรรม

วิทยาการสาขาส่วนใหญ่จะพบในสมุดข่อย และมีอยู่ทั่วไปตามวัดต่าง ๆ เนื้อหาสาระจะแยกออกได้เป็น ๒ ส่วน คือ

ก. ในด้านเกี่ยวกับภาษา จะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับแบบเรียนภาษาไทยเบื้องต้น สำหรับผู้ที่เริ่มฝึกเรียนหนังสือ เช่น ปฐม ก. กา ปฐมมาลา จินตามณี และปฐมจินดา เป็นต้น หนังสือเหล่านี้แม้ว่าผู้แต่งไม่ใช่คนพิษณุโลก แต่ก็แสดงให้เห็นว่าสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น การศึกษาของจังหวัดพิษณุโลกมีความเจริญรุ่งเรืองพอสมควร จึงได้มีผู้คัดลอกตำราต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วไว้อย่างมากมาย และตำราเหล่านี้ก็เก็บเอาไว้ตามวัดต่าง ๆ แต่ที่มีอยู่ตามบ้านก็มีอยู่ไม่น้อย นอกจากนี้จะแสดงให้เห็นว่าเมืองพิษณุโลกเป็นเมืองที่มีความเจริญทางการศึกษาแล้ว ตำราต่าง ๆ เหล่านี้ยังแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการของการเรียนการสอนภาษาไทยในอดีต คือ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคมมากกว่าที่จะมุ่งให้อ่านออกเขียนได้แต่เพียงอย่างเดียว ที่กล่าวเช่นนั้นก็เพราะว่าตำราแบบเรียนทุกเล่มที่พบใน สมุดข่อยนั้นไม่ว่าจะสอนเนื้อหาอะไรก็มักจะปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยม และแนวทางการปฏิบัติตนในสังคมให้แก่ผู้เรียน ผู้เรียนจึงได้ทั้งการอ่านออกเขียนได้ และการปฏิบัติตนในสังคมด้วย ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า การศึกษาในสมัยนั้น มีความผูกพันอยู่กับวัด และมีระยะเวลาในการศึกษาไม่มากนักจึงต้องพยายามให้เบ็ดเสร็จทุกอย่างเท่าที่จะทำได้

ส่วนในด้านเนื้อหาของแบบเรียนส่วนใหญ่จะเน้นเรื่องการใช้ภาษา โดยนำเอาหลักเกณฑ์ของภาษาบาลี สันสกฤตและเขมรมาเป็นกฎเกณฑ์ในการอ่านและเขียน แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของไวยากรณ์บาลี สันสกฤตและเขมรที่เข้ามามีบทบาทในภาษาไทยเป็นอันมาก ซึ่งผิดกับปัจจุบันการศึกษาเกี่ยวกับภาษาเริ่มเน้นการศึกษาในเชิงวิทยาศาสตร์มากยิ่งขึ้น

ข. ในด้านเกี่ยวกับวรรณกรรม วรรณกรรมที่พบในสมุดข่อยจังหวัดพิษณุโลก ส่วนใหญ่จะเป็นวรรณกรรมพื้นบ้านที่คัดลอกสืบต่อกันมาโดยไม่ทราบว่าเป็นคนแต่ง และ

แต่งตั้งแต่เมื่อใด วรรณกรรมที่ค้นพบส่วนใหญ่เป็นเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ เช่น ลักษณะวงศ์ จันทโครพ พระสุธน โศบุตร พระจันทวงศ์ ดาวเรือง นัตรมานพ และพระจันทคาร เป็นต้น ลักษณะเนื้อหาของวรรณกรรมที่ค้นพบ แสดงให้เห็นถึงคตินิยมของคนไทยในอดีตหลายประการ คือ

๑. การดำเนินชีวิตมีความผูกพันอยู่กับความเชื่อทางศาสนาอย่างแน่นแฟ้น โดยเฉพาะความเชื่อเกี่ยวกับกฎแห่งกรรม คือการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว คนทั้งหลายจึงพากันเกรงกลัวต่อบาป และอยู่กันอย่างสงบสุขไม่ค่อยเบียดเบียนซึ่งกันและกัน

๒. เกิดทศนวจรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ รวมถึงข้าราชการบริพาร ทั่วไป ทั้งนี้จะสังเกตได้จากตัวละครสำคัญในวรรณกรรมส่วนใหญ่จะต้องเป็นเจ้านาย และมีความเก่งกล้าสามารถ แม้จะทำผิดลู่ทางคนธรรมดาสามัญไปบ้าง คนทั่วไปก็ไม่ถือว่าเป็นความผิด เจ้านายในสายตาของประชาชนก็คือเทพองค์หนึ่ง ประชาชนทั่วไปจึงไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวแต่ในเรื่องการเมืองและการปกครอง ประชาชนก็ถือเป็นเรื่องของรัฐ ความเชื่อเช่นนี้ยังมีปรากฏอยู่มาจนปัจจุบันนี้

๓. มีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์อย่างแน่นแฟ้น ดังปรากฏในวรรณกรรมหลายเรื่อง จะพบว่า มีเรื่องเกี่ยวกับเวทมนตร์คาถา และการทำคุณไสยแทรกอยู่

๔. มีความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์เป็นอย่างมาก ในวรรณกรรมที่ค้นพบ โหราศาสตร์ จะเข้ามามีบทบาทต่อการทำนายทายทักของตัวละคร และผู้แต่งก็พยายามที่จะให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ เป็นไปตามคำทำนายทายทักนั้นด้วย

๕. ความนิยมในการแต่งวรรณกรรม จะนิยมยึดรูปแบบในการแต่งเหมือนกันหมด คือ แต่งเป็นร้อยกรอง โดยมีโครงเรื่องใกล้เคียงกันมาก ลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าคนในสมัยก่อนนิยมยึดรูปแบบมากกว่าเนื้อหาสาระของเรื่อง ความนิยมเช่นนี้มีผลไปถึงการดำเนินของคนในสังคมโดยทั่วไป คือ ไม่ค่อยยอมรับการเปลี่ยนแปลง และมักจะต่อต้านการเปลี่ยนแปลงในสิ่งใหม่ ๆ ด้วย

การศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านจากสมุดข่อย ทำให้ได้ทราบถึงวิถีชีวิตของคนสามัญทั่วไปในอดีตได้กว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้น เพราะสิ่งนี้จะไม่มีปรากฏชัดเจนในวรรณกรรมราชสำนัก

๓. วิทยาการเกี่ยวกับกฎหมาย

กฎหมายเกี่ยวกับจังหวัดพิษณุโลก ส่วนใหญ่เป็นกฎหมายที่คัดลอกมาจากกฎหมายตราสามดวง - ซึ่งชำระในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก กฎหมายเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงปัญหาของสังคม ตลอดจนการดำเนินชีวิตของคนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นได้อย่างชัดเจนพอสมควร เพราะกฎหมายเป็นระเบียบแบบแผนและข้อบังคับที่คนในสังคมใช้ร่วมกัน ย่อมจะแสดงให้เห็นถึงความรู้ สึกนึกคิด อุดมคติและการอยู่ร่วมกันในสังคม กฎหมายที่พบในสมุดข่อยจังหวัดพิษณุโลก มีหลายลักษณะด้วยกัน เช่น

- ก. กฎหมายลักษณะพัวเมีย
- ข. กฎหมายลักษณะมรดก
- ค. กฎหมายลักษณะทาส
- ง. กฎหมายลักษณะมูลคดีวิวาท
- จ. กฎหมายลักษณะทรัพย์สิน
- ฉ. กฎหมายลักษณะโจร

ฯลฯ

กฎหมายที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้มีบทบาทสำคัญต่อสังคมไทย ทั้งในอดีตและปัจจุบันเป็นอย่างมาก สิ่งที่สะท้อนจากกฎหมายต่าง ๆ เหล่านี้คือ ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมขณะนั้น อันได้แก่ปัญหาระหว่างนายทาสกับทาส ปัญหาเกี่ยวกับการแก่งแย่งทรัพย์สิน โจรผู้ร้าย และปัญหาในครอบครัวคือ การสืบทอดมรดก เป็นต้น การศึกษากฎหมายจึงเป็นการศึกษาวิถีชีวิตของคนที่ใช้กฎหมายนั้นอยู่ สิ่งที่ควรจะศึกษาอย่างละเอียดต่อไปก็คือ ควรจะพิจารณาว่ากฎหมายใดเป็นกฎหมายที่ไม่ได้มาจากกฎหมายตราสามดวง เพราะอาจจะเป็นกฎหมายของท้องถิ่นที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิมก็ได้

๔. วิทยาการเกี่ยวกับโหราศาสตร์

โหราศาสตร์เป็นวิชาที่เก่าแก่ที่สุดวิชาหนึ่ง มนุษย์ทุกยุคทุกสมัยตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบันต่างก็ยังมีความเชื่อกันอยู่ โหราศาสตร์ได้เข้ามามีบทบาทในราชสำนักของไทยเป็น

เวลานานแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดฤกษ์ยามในการประกอบพิธีกรรม หรือการออกศึกสงคราม ทั้งหลายราชสำนักก็จะอาศัยโหราศาสตร์เป็นเครื่องกำหนดทั้งสิ้น นอกจากนั้นโหราศาสตร์ยังเป็นวิชาชั้นสูงในศิลปศาสตร์ ๑๘ ประการ ที่พระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์จะต้องศึกษาเล่าเรียนให้แตกฉานส่วนประชาชนทั่วไปนั้นยังคงยึดโหราศาสตร์ในการดำเนินชีวิตของตนเองมาจนถึงปัจจุบัน โดยจะสังเกตได้จากการประกอบพิธีต่าง ๆ เช่น การปลูกบ้าน การแต่งงาน การเปิดร้านใหม่ก็มักจะมีการหาฤกษ์ยามก่อนเสมอ

ตำราโหราศาสตร์ที่ค้นพบจากสมุดข่อยในจังหวัดพิษณุโลกมีอยู่มากมาย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเชื่อถือของประชาชนที่มีต่อศาสตร์แขนงนี้ สารของโหราศาสตร์ที่พบในจังหวัดพิษณุโลกเป็นเรื่องเกี่ยวกับสิ่งต่อไปนี้ คือ

๑. การทำนายทายทัก เช่น การทำนายฝัน การดูลายมือ และการตรวจดวงชะตาต่าง ๆ
๒. การกำหนดฤกษ์ยาม เช่น ฤกษ์ยามเกี่ยวกับการทำพิธีมงคล การทำสวน ไร่ นา การขนข้าวขึ้นยุ้ง วันดีวันร้าย และการฝังรอก เป็นต้น

โหราศาสตร์เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์ในสังคมตั้งแต่เกิดจนตาย ถ้าพิจารณาโดยผิวเผินแล้วเราอาจจะมองว่า คนที่มีความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์นั้นเป็นคนงมงาย เชื่ออะไรอย่างใด แต่ถ้าพิจารณาให้ดีแล้วจะเห็นว่า สิ่งเหล่านี้ก็มีประโยชน์ในแง่ที่เป็นที่พึ่งทางใจของชาวบ้าน ทำให้เกิดขวัญและกำลังใจในการทำงานให้บรรลุผลไปด้วยดี อย่างไรก็ตามโหราศาสตร์ก็เป็นวิทยาการที่น่านักศึกษา เพราะนอกจากจะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในศาสตร์นี้แล้ว ยังทำให้เราได้เข้าใจถึงชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจน คติ ความสนใจ และความต้องการของคนในสังคมได้เป็นอย่างดี

๕. วิทยาการจากแพทย์แผนโบราณ

ในสมัยโบราณวงการแพทย์ยังไม่เจริญก้าวหน้ามากนัก การรักษาโรคภัยไข้เจ็บของคนไทยยังใช้วิธีการแบบโบราณ ซึ่งใช้วิธีการรักษาอยู่ ๒ ประการ คือ

๑. การรักษาด้วยคาถาอาคม การรักษาวินิจฉัยเป็นการรักษาการเจ็บไข้ได้ป่วยที่มีอาการไม่มากนัก หมอก็จะใช้วิธีเสกเป่าคาถา บางครั้งก็จะใช้น้ำหรือสุราเสกเป่าร่วมกับคาถาอาคม การใช้คาถาอาคมรักษาโรคดังกล่าวนี้ เป็นการใช้จิตวิทยากับคนไข้อย่างหนึ่ง เพราะโรคบางโรคไม่

ต้องรักษากันเองได้ โดยเฉพาะโรคที่เกี่ยวกับจิตใจ การเป่าคาถาอาคมจึงเป็นการสร้างกำลังใจให้ แก่คนใช้นั่นเอง

๒. การรักษาด้วยยากลางบ้าน หรือเรียกว่ายาสมุนไพร คำว่า สมุนไพร หมายถึง “ตัวยาที่ได้จากพืช สัตว์ และแร่ธาตุซึ่งยังมีได้ผสมหรือแปรสภาพ” ในสมัยโบราณยาสมุนไพรมีบทบาทสำคัญต่อการรักษาโรคภัยไข้เจ็บแก่ประชาชนทั่วไป ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นหมอก็คือชาวบ้านในท้องถิ่นนั่นเอง แต่ได้รับการถ่ายทอดความรู้มาจาก ปู่ ย่า ตา ยาย การรักษา ก็เป็นการช่วยเหลือกันมากกว่าที่จะแสวงหาผลประโยชน์ ผู้ป่วยจะเสียเงินเพียงเล็กน้อยเป็นค่าบูชาครูเท่านั้น เมื่อหายแล้วคนไข้ก็มักจะหาสิ่งตอบแทนให้แก่หมอในโอกาสอันควร หมอกับคนไข้จึงมีความผูกพันในฐานะผู้มีบุญคุณต่อกัน คนในหมู่บ้านจะให้ความเคารพนับถือและเรียกหมอว่า “พ่อหมอ” หมอประจำหมู่บ้านมักจะปลูกตัวยาสสมุนไพรไว้ในบ้านของตน นอกจากสมุนไพรบางอย่างไม่สามารถนำมาปลูกได้จึงต้องไปหาตามป่าตามเขา ซึ่งเป็นเรื่องที่ยุ่งยากพอสมควร

วิทยาการทางด้านแพทย์แผนโบราณของจังหวัดพิษณุโลกนิยมเขียนลงในสมุดข่อย และสมุดข่อยแต่ละเล่มก็จะบันทึกยาขนานต่าง ๆ ซึ่งใช้รักษาโรคต่างกัน จากการศึกษาตำรายา วัตถุประสงค์พิษณุ อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก พบว่าตำรายาจากสมุดข่อยเพียงเล่มเดียวจากวัดนี้ ได้กล่าวถึงยารักษาโรคไว้ถึง ๑๖๖ ขนาน มีตัวยาสสมุนไพรถึง ๔๒๔ ชนิด และสามารถรักษาโรคภัยไข้เจ็บได้อย่างกว้างขวางแทบทุกโรค แสดงให้เห็นว่าถ้าศึกษาตำรายาสสมุนไพรที่มีอยู่ทุกเล่มในจังหวัดพิษณุโลก ก็จะสามารถพบยารักษาโรคต่าง ๆ อย่างมากมาย เป็นที่น่าสังเกตว่าตำรายาสสมุนไพรที่บันทึกไว้ในสมุดข่อยมีอยู่เป็นจำนวนมากในจังหวัดพิษณุโลก และที่ยังคงเชื่อถือนำมาใช้ในการรักษาก็ยังมีอยู่เป็นจำนวนมากในชนบทที่ยังขาดแคลนโรงพยาบาล หมอ และยารักษาโรคแผนปัจจุบัน แม้ว่าปัจจุบันวงการแพทย์จะเจริญก้าวหน้าไปมากเพียงใดก็ตาม ยาสมุนไพรก็ยังคงเป็นที่ยอมรับว่ามีประโยชน์ในการรักษาอยู่ แต่การที่ยาสมุนไพรให้ผลให้การรักษาช้า และไม่แน่นอนก็เพราะว่า เราขาดการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้กันอย่างจริงจัง

๖. วิทยาการเกี่ยวกับไสยศาสตร์

ไสยศาสตร์เป็นวิชาการศึกษาด้วยเวทมนตร์ การทำคุณไสย และการลงเลขลงยันต์ เป็นต้น คนในสมัยโบราณมีความเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่จริง และอาจให้ทุกข์โทษได้ในเวลา

เดียวกัน โสยศาสตร์เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับลัทธิพราหมณ์ ซึ่งเข้ามาในประเทศไทยนานแล้ว และในปัจจุบันโสยศาสตร์ก็ยังมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตของคนไทยอยู่ตลอดเวลา

จากการศึกษาสมุดข่อยโบราณจังหวัดพิษณุโลกพบว่า วิชาการแขนงนี้มีอยู่เป็นจำนวนมากในสมุดข่อย สมุดข่อยเหล่านี้ส่วนใหญ่เขียนด้วยภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ และมีอักษรขอมปะปนบ้างในตอนที่เป็นคาถาอาคม แสดงให้เห็นว่าคนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีความนิยมและเชื่อถือในเรื่องโสยศาสตร์เป็นอันมาก ซึ่งสอดคล้องกับวรรณคดีเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน ที่แต่งในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นก็เต็มไปด้วยคาถาอาคมต่าง ๆ เช่นเดียวกัน

วิชาการโสยศาสตร์ที่พบในสมุดข่อยจังหวัดพิษณุโลก แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. เป็นคาถาอาคมต่างๆ ลักษณะนี้จะเขียนเป็นอักษรขอม และมีคำอธิบายเป็นภาษาไทย
๒. เป็นการลงเลขยันต์

ลักษณะของโสยศาสตร์ไม่ว่าจะเป็นคาถาอาคม หรือการลงยันต์ต่างก็มีจุดมุ่งหมายในการใช้เหมือนกัน คือ

๑. ใช้ทำร้ายผู้อื่น เช่น การทำคุณไสย การแข่งดำ และการทำร้ายด้วยวิชาอาคมต่าง ๆ ลักษณะเช่นนี้ถ้าหากผู้ใดถูกทำด้วยวิธีการดังกล่าว จะต้องหาหมออาคมมาช่วยปัดเป่าหรือแก้ไข มิฉะนั้นแล้วจะถึงตายได้

๒. ใช้ป้องกันตนเอง วิธีนี้เป็นการป้องกันก่อนที่เหตุร้ายทั้งหลายจะเข้ามาสู่ตนเอง เหตุร้ายทั้งหลายนั้นอาจจะเป็นทั้งอาคมหรือการทำร้ายด้วยอาวุธต่าง ๆ จากบุคคลอื่น

๓. ทำให้ร้ายกลายเป็นดี เช่น การทำให้ผู้อื่นรัก เมตตาสงสาร หรือการทำให้เกิดเมตตามหานิยม เป็นต้น

ความเชื่อเกี่ยวกับโสยศาสตร์เป็นความเชื่ออันเร้นลับ ยากแก่การที่จะพิสูจน์ได้ว่าเป็นสิ่งจริงหรือเท็จ แต่ในยุคที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก้าวหน้า ความเชื่อทางโสยศาสตร์ก็ค่อย ๆ หดไปจากสังคมไทย อย่างไรก็ตามความเชื่อทางโสยศาสตร์กับมิใช่เรื่องไร้สาระเสียทีเดียว อย่างน้อยที่สุดก็จะทำให้เราได้เข้าใจถึงวิถีชีวิตของคนในสังคมยุคหนึ่งสมัยหนึ่งว่าเขามีความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนกฎหมายหลังอย่างไร เพื่อว่าจะทำให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อบุคคลในสังคมเหล่านั้น

๗. วิทยาการเกี่ยวกับจริยศาสตร์

จริยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่กล่าวถึงการประพฤติปฏิบัติของคนในสังคม โดยได้วางมาตรฐานของการประพฤติปฏิบัติเอาไว้เป็นคำสอนต่าง ๆ ในอดีตคำสอนเหล่านั้นมักจะออกมาในรูปของคำประพันธ์ประเภทร้อยกรอง เพราะคนในสมัยโบราณนิยมคำประพันธ์ประเภทนี้มาก จากการศึกษาสมุดข่อยโบราณจังหวัดพิษณุโลกพบว่า เรื่องเกี่ยวกับจริยศาสตร์นั้นมักจะนิยมเขียนลงในสมุดข่อยเป็นส่วนใหญ่ โดยเขียนสั่งสอนโดยตรง หรืออาจจะเขียนแทรกลงในวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เขียนสั่งสอนโดยตรงและพบในจังหวัดพิษณุโลกมีอยู่หลายผูก เช่น สุภาสิตสอนหญิง ศรีสวัสดิวัตร และโคลงเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ ซึ่งบางบท กรมพระยาเดชาดิศร ก็นำมาชำระลงในโคลงโลกนิติ

จริยศาสตร์หรือแบบแผนในการดำเนินชีวิตของคนไทยนั้น เราสามารถศึกษาได้จากวรรณกรรมคำสอนต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว วรรณกรรมเหล่านั้นจะสะท้อนให้เห็นถึงอุดมคติของความดีความงามที่คนไทยยึดถือมาแต่อดีตกาล และสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน อาทิเช่น

คำสอนในศรีสวัสดิวัตร ซึ่งให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างหญิงกับชายว่าจะต้องมีคุณสมบัติแตกต่างกัน คือ

เจ้าเป็นชาติเชื้อชาย

ความละเอียดเจ้าจงมี

ความรูชรูราศรี

เป็นสตรีรูปเป็นทรัพย์

ส่วนโคลงเบ็ดเตล็ดได้ให้คำสอนไว้กว้างขวางครอบคลุมการดำเนินชีวิตของคนทุกด้าน และสะท้อนให้เห็นถึงระบบสังคม วัฒนธรรม และการปกครองหลายประการ เช่น

เมียท่านพิศพางเพียง

มาดา

ทรัพย์ท่านเหมือนดองยา

พิชร้าย

รักสัตว์เท่าชีวา

ปานเปรียบ

ครองดั่งนพลัยน้าย

ยาตรเยื้องเมืองสวรรค์

หรือ

ราชาแรงร้ายราช

รานรุก

มนตรีคือยักษ์สุด

กลั่นกล้า

บรืวารคือกายุทธ์

ย้อยแย่ง เอานา

มีที่เมืองใด

อาจให้จับหาย

สำหรับสุภาชิตสอนหญิงนั้นเป็นการสั่งสอนผู้หญิงให้ประพฤติปฏิบัติตามค่านิยมของสังคมในสมัยนั้น ซึ่งถ้าได้ศึกษาดูให้ละเอียดก็จะพบเท็จจริงหลายประการที่เกี่ยวกับผู้หญิงในสมัยก่อน โดยเฉพาะในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น สุนทรภู่ได้แต่งเรื่องนี้ขึ้นมา แสดงให้เห็นว่า สังคมในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีความมุ่งหวังในด้านจริยธรรมของหญิงในลักษณะใด

วิทยาการต่าง ๆ จากสมุดข่อยโบราณที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นวิทยาการหลักที่พบเป็นจำนวนมากในสมุดข่อยโบราณพิษณุโลก แต่ยังมีสาระบางประการที่พบในสมุดข่อยโบราณ เช่น ลายแทงสถานที่ฝังสมบัติ และเรื่องราวเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ เป็นต้น สำหรับเรื่องลายแทงนั้นเป็นความเชื่อเกี่ยวกับการฝังสมบัติซึ่งคนไทยเชื่อถือกันมานานแล้ว แต่เรื่องราวเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์นั้นสำหรับคนไทยนับว่าเป็นเรื่องแปลกพอสมควร เพราะคนไทยมักจะไม่ค่อยพูดถึงมากนัก แม้ว่าจะพบเรื่องราวเช่นนี้ ในโบราณเพียงผูกเดียวที่ชื่อว่า “ ตำราสมโยก ” ก็มีสิ่งที่น่าคิดหลายประการคือ โดยปกติเรื่องที่จะเขียนลงในโบราณมักเป็นเรื่องเกี่ยวกับศาสนา ไสยศาสตร์ และตำรายา ส่วนเรื่องอื่น ๆ ที่เป็นเรื่องทางโลก มักมีเขียนลงในสมุดข่อย ประการที่สองเรื่องนี้พบที่อำเภอนครไทย และจากการสอบถามเจ้าของผู้ครอบครองพบว่า มีอายุไม่น้อยกว่า ๑๖๐ ปี ซึ่งก็อยู่ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น - ทำให้น่าฉงนว่าเรื่องที่เปิดเผยอย่างตรงไปตรงมา เช่นนี้ทำไมถึงมีการเขียนบันทึกเอาไว้ ซึ่งเป็นเรื่องแน่นอนว่าจะต้องมีการคัดลอกสืบต่อกันไป อย่างไรก็ตามเรื่องของเพศสัมพันธ์แม้จะเป็นเรื่องที่ปกปิดแต่มนุษย์ก็อยากรู้อยากเห็น จึงเป็นไปได้ที่จะบันทึกเอาไว้เพื่อเผยแพร่อย่างลับ ๆ เหมือนในปัจจุบัน ตำราเล่มนี้มีเนื้อหากล่าวถึงวิธีการร่วมเพศ และการดูลักษณะหญิง ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการร่วมเพศนั้นด้วย จึงเป็นตำราที่ค่อนข้างจะล้าหน้าพอสมควร การที่นำเรื่องนี้มากล่าวไว้ก็เพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่า ในอดีตวิทยาการตลอดจนเรื่องราวต่าง ๆ ที่คนปัจจุบันคาดไม่ถึง ก็มีกล่าวเอาไว้แทบทั้งสิ้น แสดงให้เห็นถึงความเจริญของวิทยาการสมัยนั้น

การที่นำเอาเรื่องราว ที่พบในสมุดข่อยโบราณมากล่าวในครั้งนี้ก็เพื่อที่จะเผยแพร่ให้ทราบว่าสมุดข่อยโบราณของจังหวัดพิษณุโลกได้บันทึกวิทยากรอะไรไว้บ้าง เพื่อที่จะเป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาค้นคว้าต่อไป สำหรับรายละเอียดในแต่ละเรื่องนั้นเป็นเรื่องยากที่จะนำมากล่าวได้ เพราะสมุดข่อยโบราณที่พบในจังหวัดพิษณุโลกนั้นมีอยู่มากมาย เฉพาะที่ทางศูนย์วัฒนธรรม

จังหวัดพิษณุโลกคัดเลือกถ่ายไมโครฟิล์มเอาไว้ก็มีจำนวนถึง ๑,๕๕๓ ผูก ซึ่งจะต้องอาศัยเวลาในการศึกษาเป็นอย่างมาก

การศึกษาวิทยาการต่าง ๆ จากสมุดข่อยโบราณนั้นว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะพื้นฐานของวิทยาการต่าง ๆ ในปัจจุบันต่างก็สืบทอดมาจากอดีตทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังมีความรู้ต่าง ๆ ซึ่งยังไม่ได้มีการศึกษากันอย่างถ่องแท้ และรอให้คนในปัจจุบันศึกษาอยู่สมุดข่อยโบราณจึงไม่ได้เป็นแต่เพียงชมทรัพย์ทางวิทยาการเท่านั้น แต่ยังเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้สร้างสมเอาไว้ จึงเป็นเรื่องที่คนรุ่นหลังจะได้ช่วยกันฟื้นฟูและสืบทอดมรดกวัฒนธรรมเหล่านั้น โดยการศึกษวิเคราะห์แล้วเผยแพร่ความรู้ที่ถูกต้องไปสู่ประชาชน วิทยาการจากสมุดข่อยโบราณจึงจะเป็นประโยชน์แก่สังคมอย่างแท้จริง

พระบรมสารีริกธาตุนครจำปาศรี

สมชาย ลำควน*

คำนำมัสการ

อดีต กิร จมปาศรีนคร
สมุทสาสมพุทธรสารีริกธาตุ นาคุลนาม
นครภูฏานเนา มหาสารคาม นครสัม
ปัจจุปนุญจ สิริสา นามิ ฯ

ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมนมัสการ พระบรมสารีริกธาตุ
ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเล่ากันมาว่า ประดิษฐาน อยู่
ณ นครจำปาศรีในอดีตกาล แล้วกลายมาเป็นที่ตั้งเมืองนาคูน
เขตจังหวัดมหาสารคาม ในปัจจุบันนี้ ฯ

“พระครูธรรมสารสุนทร”

พระบรมธาตุ หรือพระบรมสารีริกธาตุนั้น ถือเป็นวัตถุมงคลอันเป็นที่เคารพสักการะ
ของพุทธศาสนิกชน แทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงดับขันธปรินิพพานไปแล้ว พระบรมสารี-
ริกธาตุนี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเจดีย์ อันหมายถึงสิ่งซึ่งเตือนใจให้ระลึกถึงพระบรมศาสดา เจดีย์
เกิดขึ้นในพุทธศาสนา เพราะพุทธศาสนิกชนในสมัยพุทธกาลคิดกันว่า สมัยที่พระพุทธรเจ้า
ยังดำรงพระชนม์อยู่นั้น พุทธบริษัทต่างก็อบอุ้มใจ ด้วยมีไตรสรณาคมน์พร้อมมูลอยู่ หาก
พระพุทธรองค์ปรินิพพานแล้ว พุทธศาสนิกชนรุ่นหลัง ๆ จะหาสิ่งใดมาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจ
แทนองค์เถาคตเจ้า จากการปรารภดังกล่าว จึงทำให้เกิดมี “เจดีย์” ในพุทธศาสนาขึ้น ๔ อย่างคือ

๑. พระธาตุเจดีย์ ได้แก่พระธาตุ หรือพระบรมสารีริกธาตุนั้นเอง
๒. บริโภคเจดีย์ ได้แก่สังฆเวชนียสถาน ๔ แห่ง คือสถานที่ประสูติ ตรัสรู้
ที่ปรุทานปฐมเทศนา และที่ปรินิพพานของพระพุทธรเจ้า

* ผู้ช่วยรองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต มศว มหาสารคาม

๓. **ธรรมเจดีย์** ได้แก่คำสั่งสอนของพระพุทธองค์

๔. **อุเทสิกะเจดีย์** ได้แก่สิ่งอันเป็นที่เคารพของพุทธศาสนิกชน ที่นอกเหนือไปจากเจดีย์ทั้ง ๓ ข้างต้น เช่นพระธรรมจักร พระพุทธรูป พระพิมพ์ต่าง ๆ

ที่อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม ได้พบเจดีย์ ๒ ประเภทคือ พระธาตุเจดีย์ คือพระบรมสารีริกธาตุ และพระอุเทสิกะเจดีย์ ได้แก่พระพิมพ์ต่าง ๆ จำนวนมหาศาล ดังรายละเอียดปรากฏในคำรายงานการขุดพบพระบรมสารีริกธาตุ ที่ทางอำเภอนาดูน รายงานต่อผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคาม ดังต่อไปนี้

รายงานการขุดพบพระบรมสารีริกธาตุ อำเภอนาดูน

๑) ระยะก่อนการขุดพบ

ประมาณ พ.ศ. ๒๕๑๒ ทหารเรือจากกรุงเทพฯ ได้ทำการขุดหาวัตถุโบราณที่บริเวณทางด้านทิศเหนือของอำเภอนาดูน ได้พระเครื่อง พระบูชา เป็นจำนวนมากและพบวัตถุชิ้นหนึ่งมีขนาดใหญ่ ลักษณะเป็นแท่งกลมสีเขียว วัดเส้นผ่าศูนย์กลางได้ประมาณ ๖ นิ้ว ยาวประมาณ ๑๘ นิ้ว

พ.ศ. ๒๕๑๓ ชาวบ้านกุโนนเมือง ได้ขุดพบพระเครื่องปางนาคปรก อยู่บริเวณเนินดินข้างโรงเรียนบ้านกุโนนเมือง ห่างจากกุ้งสันตรัตน์ เป็นจำนวนมาก และประชาชนหลายกลุ่มเริ่มสนใจแสวงหาวัตถุโบราณเพิ่มมากขึ้นมาตามลำดับ

วันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๒๒ ประชาชนจำนวนหนึ่ง (ประมาณ ๑๐ คน) ได้ขุดพบพระบูชาทองคำสำริด เป็นพระยืนปางห้ามญาติ มีหลายขนาดตั้งแต่สูง ๕ นิ้ว ถึง ๑๔ นิ้ว จำนวน ๕๐ องค์ พบในบริเวณที่นาห่างจากกุ้งสันตรัตน์ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ประมาณ ๑๐ เส้น

ในวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๒๒ ประชาชนชาวนาดูนกลุ่มหนึ่ง (ประมาณ ๑๑ คน) ได้ขุดพบพระเครื่อง พระบูชาเป็นจำนวนมาก ที่บริเวณนาของนายทองดี ประวะภูตา ราษฎรบ้านนาดูน บริเวณที่ขุดพบห่างจากกุ้งสันตรัตน์ไปทางทิศตะวันตกประมาณ ๒ กิโลเมตรห่างจากถนนเข้าอำเภอนาดูน ประมาณ ๒๐๐ เมตร ไปทางทิศใต้ของถนน

วันที่ ๒๓-๒๘ พฤษภาคม ๒๕๒๒ ได้มีประชาชนเป็นจำนวนมาก จากอำเภอนาดูน อำเภออื่น ๆ ในจังหวัดใกล้เคียงและผู้ที่ได้ทราบข่าวการขุดพบพระ ได้มาขุดที่บริเวณดังกล่าว ได้พระเครื่อง พระบูชาปางต่าง ๆ มีลักษณะเป็นพระแผ่นรูปสี่เหลี่ยม นูนต่ำเป็นจำนวนมาก

วันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๒ ถึงวันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๖๒ หน่วยศิลปากรที่ ๗ จังหวัดขอนแก่น ได้ไปทำการขุดที่บริเวณที่นาของนายทองดี ปะวะภูตา ที่ตั้งกล่าวแล้ว ได้พระเครื่อง พระบูชา ตามรายการแต่ละวันดังนี้

วัน เดือน ปี	รายการ	จำนวน	หมายเหตุ
๒๙ พ.ค. ๖๒	พระปางประทานพร สมบูรณ์ พระที่แตกหักเป็นชิ้นส่วน	๑ องค์ ๖๒๖ ชิ้น	
๓๐ พ.ค. ๖๒	พระปางต่าง ๆ ที่สมบูรณ์ พระที่แตกหักเป็นชิ้นส่วน	๖๙ องค์ ๓,๐๒๖ ชิ้น	
๓๑ พ.ค. ๖๒	พระปางต่าง ๆ ที่สมบูรณ์ พระที่แตกหักเป็นชิ้นส่วน	๖๒ องค์ ๓,๒๐๐ ชิ้น	
๑ มิ.ย. ๖๒	พระปางต่าง ๆ ที่สมบูรณ์ พระที่แตกหักเป็นชิ้นส่วน	๗๐ องค์ ๑,๒๗๕ ชิ้น	
๒ มิ.ย. ๖๒	พระปางต่าง ๆ ที่สมบูรณ์ พระที่แตกหักเป็นชิ้นส่วน	๓๙ องค์ ๑,๑๒๕ ชิ้น	
๔ มิ.ย. ๖๒	พระปางต่าง ๆ ที่สมบูรณ์ พระที่แตกหักเป็นชิ้นส่วน	๑๗๗ องค์ ๒,๕๘๘ ชิ้น	
๕ มิ.ย. ๖๒	พระปางต่าง ๆ ที่สมบูรณ์ พระที่แตกหักเป็นชิ้นส่วน	๑๕๗ องค์ ๑,๖๑๗ ชิ้น	
๖ มิ.ย. ๖๒	พระปางต่าง ๆ ที่สมบูรณ์ พระที่แตกหักเป็นชิ้นส่วน	๑๒๕ องค์ ๑,๕๐๐ ชิ้น	
๗ มิ.ย. ๖๒	พระปางต่าง ๆ ที่สมบูรณ์ พระที่แตกหักเป็นชิ้นส่วน	๑๖๒ องค์ ๓,๐๐๐ ชิ้น	
๘ มิ.ย. ๖๒	พระปางต่าง ๆ ที่สมบูรณ์ พระที่แตกหักเป็นชิ้นส่วน	๒๕ องค์ ๔๐๐ ชิ้น	

ในระยะเวลาที่หน่วยศิลปากรที่ ๗ ขอนแก่น ชูตได้พระเครื่อง พระบูชา และโบราณวัตถุอื่น ๆ ได้นำไปฝากเก็บไว้ที่ สถานีตำรวจภูธรอำเภอนาดูน เป็นประจำแต่ละวัน เมื่อเสร็จสิ้นการชูตในวันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๒๒ หน่วยศิลปากรที่ ๗ ขอนแก่น โดยการนำของ นายสถาพร ขวัญยืน นักโบราณคดี ๓ ได้นำโบราณวัตถุที่ชูตได้ไปยังหน่วยศิลปากรที่ ๗ ขอนแก่น

๒) ระยะเวลาการขุดพบ

ในวันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๒๒ เวลาประมาณ ๑๑.๓๐ น. นายบุญจันทร์ เกษแสนศรี ราษฎรบ้านหนองบัวพัฒนา ตำบลนาดูน ซึ่งขณะนั้นเป็นนักการภารโรงสำนักงานอำเภอที่ดินอำเภอนาดูน ได้ขุดพบวัตถุโบราณ ๑ ชิ้น มีลักษณะเป็นรูปเจดีย์ทองสำริด ครึ่งท่อนซึ่งเป็นส่วนฐาน ขนาดวัดรอบฐานประมาณ ๕ นิ้ว สูงประมาณ ๖ นิ้ว ข้างในบรรจุตุลย์ ๓ ชิ้น ชั้นแรกเป็นตุลย์ทองสำริด ชั้นที่ ๒ เป็นตุลย์เงิน ชั้นที่ ๓ เป็นตุลย์ทองคำบรรจุตุลย์ชนิดหนึ่ง มีลักษณะขาวใส สันนิษฐานว่าเป็นพระบรมสารีริกธาตุ พร้อมด้วยแผ่นทองคำ ๒ แผ่น วัตถุโบราณชิ้นนี้ขุดได้ตรงกลางบริเวณที่ขุดซึ่งมีศิลาแลงล้อมรอบเป็นรูปสี่เหลี่ยม กว้างประมาณ ๖ เมตร ยาวประมาณ ๙ เมตร นายบุญจันทร์ เกษแสนศรี ได้นำไปไว้ที่บ้านของตนเอง

ในวันเวลาเดียวกันนี้ นายธีรยุทธ พลีสิงห์ ราษฎรบ้านหัวโสก อำเภอนาเชือก ได้ขุดพบแผ่นทอง มีลักษณะเป็นแผ่นกลมแบน ลายนูน เป็นกลีบดอกบัว มีทั้งหมด ๘ กลีบ ขุดได้บริเวณใกล้เคียงกับที่นายบุญจันทร์ขุดได้

ในวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๒๒ นายบุญจันทร์ เกษแสนศรี ได้นำวัตถุโบราณชิ้นดังกล่าว ไปมอบให้ทางอำเภอ โดยมีนายภานุพล พุทธาศรี นายอำเภอนาดูน และร้อยตำรวจเอก สกฤตศักดิ์ ภาคสุโพธิ์ สว. วท. อำเภอนาดูน เป็นผู้รับมอบและเก็บรักษาไว้

วันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๒๒ นายอำเภอนาดูน ได้ไปขอรับส่วนยอดของเจดีย์จากหน่วยศิลปากรที่ ๗ ขอนแก่น นำไปเก็บไว้ที่อำเภอนาดูน

วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๒๒ นายธีรยุทธ พลีสิงห์ ได้นำแผ่นทองรองรับฐานเจดีย์ไปมอบให้นายอำเภอนาดูน

คณะกรรมการอำเภอนาดูนได้นำชิ้นส่วนทั้ง ๓ ประกอบกันเก็บไว้ที่ สท.อ. นาดูน

๓) ระยะเวลาหลังการขุดพบ

ในวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๒๒ จังหวัดมหาสารคาม โดยการนำของรองผู้ว่าราชการจังหวัด ได้ไปขอรับเอาโบราณวัตถุชิ้นดังกล่าวไปเก็บไว้ที่จังหวัดมหาสารคาม แต่ชาวอำเภอนาดูน ไม่ยอมให้เคลื่อนย้ายออกจากอำเภอนาดูน และให้เก็บไว้ที่ สภ.อ. นาดูน

วันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๒๒ รองอธิบดีกรมศิลปากร ได้ไปพบปะชาวบ้านและนายอำเภอนาดูน ได้เสนอแนะให้นำวัตถุโบราณดังกล่าวไปพิสูจน์ที่หน่วยศิลปากรที่ ๗ ขอนแก่น แต่ประชาชนมีหนังสือไม่ให้นำไป เพราะเกรงจะไม่ปลอดภัย

วันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๒๒ เวลาประมาณ ๑๔.๐๐ น. นายอัครวิ ศรจิตติ หัวหน้าหน่วยศิลปากรที่ ๗ ขอนแก่น พร้อมด้วยนายสถาพร ขวัญยืน ได้ไปตรวจรายละเอียดเกี่ยวกับพระบรมสารีริกธาตุเพื่อรายงานให้กรมศิลปากรทราบ

วันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๒๒ อำเภอนาดูนได้แต่งตั้งกรรมการเก็บรักษาพระบรมสารีริกธาตุ มีกรรมการทั้งหมด ๗ คน ตั้งรายละเอียดตามคำสั่งอำเภอนาดูนที่ ๕๙/๒๕๒๒ ที่ได้เสนอจังหวัดแล้ว

วันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๒๒ เวลา ๘.๐๐ น. - ๑๖.๐๐ น. อำเภอได้ขออนุญาตจังหวัดเปิดพระบรมสารีริกธาตุ ให้ประชาชนนมัสการ มีประชาชนเข้านมัสการจำนวนประมาณ ๑๐,๐๐๐ คน

วันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๒๒ อำเภอได้แต่งตั้งกรรมการรับเงินบริจาคตามคำสั่ง อำเภอนาดูน ที่ ๑๐๖/๒๕๒๒ โดยให้นำเงินฝากธนาคารออมสิน สาขาอำเภอบ้านดู่ทุกเดือน

วันที่ ๗-๑๓ ตุลาคม ๒๕๒๒ อำเภอได้ขออนุญาตจังหวัดเปิดพระบรมสารีริกธาตุให้ประชาชนนมัสการ ในงานสมโภชพระบรมสารีริกธาตุ รวม ๗ วัน

วันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๒๒ รองเลขาธิการสำนักนายกรัฐมนตรีย้ายการเมืองได้ไปประชุมราษฎรที่หอประชุมอำเภอนาดูน และเสนอแนะให้นำพระบรมสารีริกธาตุไปเก็บไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จังหวัดขอนแก่น หรือกรุงเทพฯ แต่ประชาชนปรบมือให้เสียงสนับสนุนให้เก็บไว้ที่อำเภอนาดูน

ในวันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๒๒ เวลา ๑๓.๐๐ น. รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการได้ ไปนมัสการและได้ตรวจรายละเอียดพระบรมสารีริกธาตุ

ในการเปิดพระบรมสารีริกธาตุแต่ละครั้ง ทางจังหวัดให้อำเภอขออนุญาตจังหวัดก่อนทุกครั้งไป และกระทรวงศึกษาธิการได้อนุญาตให้อำเภอเก็บรักษาพระบรมสารีริกธาตุไว้เป็นการชั่วคราว ตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ ๑๓๘/๒๕๒๓ เรื่อง อนุญาตให้นำศิลปวัตถุไปเก็บรักษาเป็นการชั่วคราว สั่ง ณ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๒๓ จนถึงปัจจุบัน อำเภอได้เก็บรักษาไว้ที่ สภ.อ. นาตูน ด้วยความปลอดภัยตลอดมา เพื่อรอการสร้างพระธาตุบรรจุพระบรมสารีริกธาตุต่อไป

วิรัตน์ ภาจันทร์คุ

(นายวิรัตน์ ภาจันทร์คุ)

รักษาการในตำแหน่งศึกษาธิการอำเภอนาตูน

ผู้รายงาน

สรุปกับเจดีย์

ดังได้ทราบแล้วว่า “เจดีย์” คือสิ่งที่พุทธศาสนิกชนเคารพสักการะแทนองค์พระพุทธรเจ้า อาจเป็นพระบรมธาตุ พระธรรม สังเวชนียสถาน ๔ ตำบล หรือพระพุทธรูปต่าง ๆ ก็ได้ เจดีย์เหล่านี้ส่วนใหญ่นิยมประดิษฐานไว้ในสถูป ฉะนั้นคำว่า สถูป ก็หมายถึงที่ประดิษฐานเจดีย์ต่าง ๆ นั้นเอง แต่สำหรับบริโภคเจดีย์นั้นไม่อาจเก็บไว้ในสถูปได้ เพราะเป็นสถานที่ คือสังเวชนียสถาน ๔ ตำบล แต่ถึงกระนั้นก็ตาม พุทธศาสนิกชนก็ยังนิยมสร้างสถูปไว้ ณ สังเวชนียสถานนั้น ๆ เช่น สถูปที่สาญจี เป็นต้น

พระบรมสารีริกธาตุ

เมื่อพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพาน เมื่อ ๒๕๐๐ ปีที่ผ่านมาแล้วนั้น พวกมัลลกะษัตริย์ผู้ครองกรุงกุสินาราก็ช่วยกันถวายพระเพลิงพุทธสรีระ แล้วคิดจะสร้างสถูปเพื่อประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุไว้ ณ เมืองกุสินารานั้น เมื่อข่าวนี้ทราบไปถึงเมืองอื่น ๆ ชาวเมืองนั้น ๆ ต่างก็

มุ่งหวังที่จะอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุไปประดิษฐานไว้ ให้ประชาชนได้สักการะบูชาจนเกือบจะเกิดสงครามแย่งชิงพระบรมธาตุกัน ผลที่สุด โทณพราหมณ์ ได้เข้าเจรจาไกล่เกลี่ย จึงตกลงแบ่งพระธาตุออกเป็น ๘ ส่วนเท่า ๆ กัน แล้วแยกไปยังที่ต่าง ๘ แห่ง คือ

๑. แคว้นมคธ ของพระเจ้าอชาตศัตรู
๒. กรุงกบิลพัสดุ์ แห่งสัถยราช
๓. เมืองเวสาลี ของกษัตริย์ลิจฉวี
๔. เมืองอัลกัปะปะ ของกษัตริย์คัสสิยะ
๕. เมืองเวฏฐทีปะกะ
๖. เมืองรามคาม ของวงศ์โกสิยะ
๗. เมืองปาวา ของมัลลกษัตริย์
๘. เมืองกุสินารา ของมัลลกษัตริย์

เมื่อได้รับพระบรมธาตุไปแล้ว ต่างเมืองต่างก็สร้างสถูปเป็นที่ประดิษฐานพระบรมธาตุ จึงเกิดมีพระธาตุเจดีย์ขึ้นครั้งแรกในประเทศอินเดีย ๘ แห่ง ดังกล่าว นี้คือเหตุการณ์ในพุทธศตวรรษที่ ๑ หรือ ปี พ.ศ. ๑ (หนึ่ง)

วิธีการประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ

จากหลักฐานคือตำนานและการได้พบเห็นของจริง พระบรมสารีริกธาตุจะประดิษฐานอยู่ในผอบหลาย ๆ ชั้น ผอบนั้นทำด้วยโลหะต่าง ๆ สำหรับผอบชั้นในสุดที่ใช้รองรับพระบรมสารีริกธาตุนั้น มีรายละเอียดแตกต่างกันอยู่บ้างคือ

- ก. ตามพระปฐมสมโพธิกถา ว่าเป็นผอบไม้จันทร์
- ข. ที่นครจำปาศรี เป็นผอบทองคำ
- ค. ที่พระธาตุพนม เป็นผอบแก้ว

ผอบเหล่านี้จะบรรจุอยู่ในสถูปองค์เล็ก อาจเป็นสถูปศิลาอย่างที่พระธาตุพนมหรือสถูปสำริดแบบนครจำปาศรี ต่อจากนั้นสถูปเล็กนั้นก็ได้รับอัญเชิญเข้าประดิษฐานในสถูปองค์ใหญ่อีกต่อหนึ่ง ตำแหน่งของสถูปองค์เล็กที่ประดิษฐานอยู่ในสถูปองค์ใหญ่จะแตกต่างกันไปตามยุคสมัยคือ

๑. ยุคแรก จะบรรจุไว้ในดินลึกลงไปด้านใต้ฐานของสถูปองค์ใหญ่ คตินิยมนี้ตรงกันทั้งในประเทศอินเดียและประเทศไทย โดยเฉพาะในประเทศไทยนั้น ตัวอย่างคือ พระบรมสารีริกธาตุที่นครจำปาศรี และพระบรมสารีริกธาตุที่วัดโพธิ์เขี้ยว (ร้าง) จังหวัดราชบุรี

๒. ยุคกลาง จะบรรจุไว้เหนือพื้นดิน คือบริเวณองค์ระฆังของพระธาตุองค์ใหญ่ คตินิยมนี้ในประเทศไทยมีตัวอย่างคือ พระบรมสารีริกธาตุที่พระธาตุพนม และที่วัดเขมาภิรตาราม จังหวัดนนทบุรี

๓. ยุคปัจจุบัน จะบรรจุไว้ ณ พระเศษเม่าลีของพระพุทธรูป (พระประธาน) ดังได้พบเห็นกันอยู่ทั่วไป

พระบรมสารีริกธาตุเข้าสู่ประเทศไทย

๑ ใน ๘ แคว้น ที่นำพระบรมสารีริกธาตุไปประดิษฐานไว้คือ แคว้นมคธ แคว้นนี้เองเมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๗๐ เกิดมีมหाराชองค์สำคัญขึ้นมา คือ พระเจ้าอโศกมหาราช เบื้องต้นทรงตั้งพระทัยจะขยายอาณาเขตให้กว้างขวาง จึงทรงกรีธาทัพออกไปรบพุ่งกับแคว้นต่าง ๆ จนสามารถขยายอาณาเขตออกไปได้ตั้งประสงค์ เมื่อทรงขยายอาณาเขตลงสู่ด้านใต้ก็ทรงมีชัยชนะ ได้แคว้นกฉิงคราฐไว้ให้อำนาจ แต่สงครามครั้งนี้ทำให้คนตายจำนวนมากเป็นแสน ๆ จึงทำให้เกิดความสังเวชสลดใจ หันมาสนพระทัยทำนุบำรุงพุทธศาสนาแทนการทำศึกสงคราม ผลงานการทำนุบำรุงพุทธศาสนาของพระองค์แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ

๑. สร้างพุทธเจดีย์สถาน (สถูป)

๒. การสังคายนาพระธรรมวินัย

๓. การจัดส่งพระเถระออกไปเผยแผ่พุทธศาสนายังนานาประเทศ

ผลแห่งการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาของมหาราชองค์นี้ได้แผ่ขยายเข้าสู่ประเทศไทย ทั้งที่เป็นวัตถุธรรมและนามธรรม นามธรรมได้แก่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ส่วนวัตถุธรรมนั้นได้แก่พระสถูปเจดีย์และพระบรมสารีริกธาตุ

ในด้านพระสถูปเจดีย์ ต้นแบบที่เป็นหลักฐานในปัจจุบันคือ สถูปที่สาญจิ ซึ่งสร้างไว้ราวพุทธศตวรรษที่ ๕ โดยตัวสถูปทำเป็นรูปทรงกลม ลักษณะคล้ายขันน้ำหรือโอคว่ำสถูปแบบนี้เองได้พัฒนาเป็นสถูปในดินแดนสุวรรณภูมิ โดยนักโบราณคดีไทยถือกันว่าเป็นศิลปะแบบทวาราวดี

ตัวอย่าง เช่น สถูปที่วัดไชยบาดาล สระบุรี และสถูปศิลาที่จังหวัดนครปฐมเป็นต้น พระสถูป-
สำริดที่อำเภอนาตุน มหาสารคาม ก็มีลักษณะรูปทรงร่วมสมัยกันกับสถูปทั้ง ๒ แห่ง ที่กล่าวมา
แล้วนั้น ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า สถูปสำริดที่นาตุน คือสถูปที่พัฒนามาจากสถูปสามัญของ
อินเดีย และเป็นศิลปะร่วมสมัยกับสถูปทวารวดี ซึ่งถือกันว่ามีอายุเก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย

ในด้านพระบรมสารีริกธาตุ เมื่อพระเจ้าอโศกมหาราชทรงดำริที่จะเผยแพร่พระพุทธ-
ศาสนาให้แผ่ไพศาลออกไป จึงโปรดให้รวบรวมพระบรมสารีริกธาตุที่เคยแจกกันไป ใน ๘ แคว้น
สมัยเมื่อ ๓๐๐ ปีมาแล้วนั้นมาจัดสรรปันส่วนเสียใหม่ โดยแบ่งให้เป็นส่วนละน้อย ๆ แล้วพระ-
ราชทานให้ไปสร้างสถูปประดิษฐานไว้ตามเมืองต่าง ๆ ตามคัมภีร์มหาวงศ์กล่าวว่า “ณ ดินแดน
สุวรรณภูมินั้น พระเจ้าอโศกมหาราชได้จัดส่งพระสมณทูต หรือพระธรรมทูตเข้ามาเผยแผ่
พระพุทธศาสนา ๒ องค์คือ พระโสณะกับพระอุตระ” เมื่อประชาชนชาวสุวรรณภูมิมีความเชื่อ
ความเลื่อมใสในพระรัตนตรัยแล้ว ภายหลังก็จะมีการอัญเชิญเอาพระบรมสารีริกธาตุ เข้ามา
ประดิษฐานไว้ตามเมืองต่าง ๆ ของแคว้นสุวรรณภูมิ นครจำปาศรีที่อำเภอนาตุน มหาสารคาม ก็คง
เป็นเมืองหนึ่งในบรรดาเมืองต่าง ๆ เหล่านี้

พระบรมสารีริกธาตุที่ค้นพบในประเทศไทย เท่าที่ทราบข้อมูลมีดังนี้

๑. ในปี พ.ศ. ๒๔๙๕ พบที่วัดเขมาภิรตาราม นนทบุรี โดยประดิษฐานอยู่ใน
วัดถู่ต่าง ๆ ดังนี้

- ชั้นนอกเป็นถุงผ้าตาตอง
- ชั้นที่ ๒ เป็นกลักเงินยาว ๓ เซ็นติเมตร
- ชั้นที่ ๓ เป็นกลักนากยาว ๒.๐๒ เซ็นติเมตร
- ชั้นที่ ๔ เป็นกลักทองคำยาว ๑.๐๙ เซ็นติเมตร ภายในกลักนั้นมีแผ่นทองคำ

บาง ๆ ห่อเอาสิ่งของไว้ข้างใน คือ พระบรมสารีริกธาตุขนาดเมล็ดพันธุ์ผักกาด ๓ องค์ หินรัตน-
ชาติสีขาว เหลือง เขียวรวม ๕ เม็ด

ในปัจจุบันนี้ พระบรมสารีริกธาตุดังกล่าว ยังประดิษฐานอยู่ที่ ณ วัดเขมาฯ นั้น และ
ได้จัดงานเฉลิมฉลองกันอยู่เป็นประจำทุก ๆ ปี

๒. ในปี พ.ศ. ๒๔๙๙ พบที่วัดโพธิ์เชียว หรือวัดเพลง ราชบุรี อันเป็นวัดร้าง โดยบรรจุอยู่ในผอบทองคำ เส้นผ่าศูนย์กลาง ๓ เซ็นติเมตร ภายในผอบทองคำนั้นมีสิ่งของดังนี้

- พระบรมสารีริกธาตุ ขนาดเมล็ดพันธุ์ฝักกาด สีทองอุไรหรือดอกพิกุล ๓ องค์
- แก้วทับทิมขนาดเมล็ดข้าวเปลือก ๒ เม็ด
- แก้วหินขนาดเมล็ดข้าวสารหัก ๑๒ เม็ด
- ไข่มุกขนาดเมล็ดข้าวสารหัก ๑ เม็ด
- แก้วผลึก กว้าง ๑.๗ ซม. สูง ๑๐๐ ซม. ๑ เม็ด
- พระพิมพ์มีเรือนแก้ว ๔×๒.๐๒ ซม. ๑ องค์
- พระพิมพ์ทองคำปางมารวิชัย ๔×๒.๐๒ ซม. ๒ องค์
- พระพิมพ์เงินปางมารวิชัย ๔×๒.๐๒ ซม. ๒ องค์

ปัจจุบันประดิษฐานไว้ ณ วัดมหาธาตุ ราชบุรี มีกวระจัดงานเฉลิมฉลองทุกปี

๓. พ.ศ. ๒๕๑๘ พบที่ซากปรักหักพังของพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม วัดอยู่ที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุที่พระธาตุพนมนั้นสลบซับซ้อนมาก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- ภาตสารีริด สีเหลืองจตุรัส กว้าง ๑.๓๒ เมตร หนา ๒ เซ็นติเมตร
- เจดีย์ศิลาสีเหลืองจตุรัส วางอยู่บนภาตสารีริด
- ในเจดีย์ศิลานั้น มีห้องสี่เหลี่ยม ในห้องสี่เหลี่ยมนี้มีข้างแก้วอยู่ ๔ เชือก ม้าแก้ว ๑ ตัว
- บนหลังข้างและม้านั้นมีบุษบกทองคำ ๑ หลัง
- ภายบุษบกนั้น มีผอบอยู่ ๑ ใบ หุ้มด้วยดลับังเงิน และมีผอบอื่น ๆ วางอยู่ที่มุมบุษบกนั้นอีก ๓ ใบ
- ผอบใบที่ ๑ เป็นสารีริด วางอยู่บนภาตสารีริด ภายในบรรจุพระอรหันตธาตุอยู่ ๔ องค์
- ผอบใบที่ ๒ เป็นทองคำ ภายในบรรจุพระพุทธรูปทองคำ ๑ องค์
- ผอบใบที่ ๓ เป็นทองคำมีลายฉลุรูปสิงโตโดยรอบ ภายในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ๒๙๐ องค์ มีผอบเล็กอยู่ ๑ ใบ บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ๒๕ องค์

- ผอบใบที่ ๔ เป็นทองคำมีลายดอกไม้ บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ๓๐ องค์ มีแก้วสีชาวกับทับทิมละเอียดบรรจุอยู่ด้วย
- นอกจากนี้ยังมีผอบทองคำ ๔ ชั้น วางอยู่ภายในบุษบกทองคำนั้น มีรายละเอียดดังนี้
 - ชั้นที่ ๑ เป็นทองคำลายนูนรูปกลีบบัว
 - ชั้นที่ ๒ เป็นทองคำ
 - ชั้นที่ ๓ เป็นทองคำ
 - ชั้นที่ ๔ เป็นแก้วสีชาวก หุ้มทองคำ ภายในบรรจุ “พระอรังครธาตุ” ๔ องค์ ในผอบแก้วนั้นมีน้ำมันคล้ายน้ำมันจันทน์หล่อเลี้ยงอยู่ สีน้ำมันแตกต่างกัน คือ ล่างสุดเป็นสีเหลืองอ่อน กลางสีน้ำตาลอ่อน และบนสีเขียวอ่อน

นครจำปาศรี

นครจำปาศรีที่อำเภอนาดูนในปัจจุบันเป็นนครโบราณที่คนในสมัยปัจจุบันไม่ทราบว่าประวัติความเป็นมาอย่างไรแน่ ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องสันนิษฐานเอาจากโบราณสถานและโบราณวัตถุที่มีอยู่ เช่น ปรangk สลูป พระพิมพ์ และเทวรูป เป็นต้น

หลักฐานพระพิมพ์ ทางด้านมานุษยวิทยา สังเกตพระพักตร์และพระวรกายของพระพิมพ์นั้น ปรากฏว่าเป็นลักษณะของคนพื้นเมืองชาวสยามโบราณ ฉะนั้นชาวประชาชนชาวนครจำปาศรีนั้นคือชนชาวสยามนั่นเอง และจากการสังเกตพุทธศิลปะที่พระพิมพ์ ทำให้ทราบว่า เป็นศิลปะที่ร่วมสมัยกับพระพิมพ์แบบพระปฐม ซึ่งศาสตราจารย์ ยอช เซเดส์ กล่าวไว้ว่าเป็นพระพิมพ์ชนิดเก่าที่สุดของสยาม ทำขึ้นเมื่อราว พ.ศ. ๙๕๐-๑๒๕๐ และพระพิมพ์แบบพระปฐมนั้นมีการจารึกคาถา เจริญมา ด้วยอักษรคฤณห์หรืออักษรขอมโบราณ

พระพิมพ์ที่นครจำปาศรีหรือนาดูนนั้น มีรูปทรงเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า และรายละเอียดของพุทธศิลปะอื่น ๆ ไม่ผิดเพี้ยนไปจากพระพิมพ์แบบพระปฐมแต่อย่างใด นอกจากนี้ยังปรากฏว่า มีอักษรคฤณห์หรือขอมโบราณ (ปัลลวะ) จารึกอยู่เช่นกัน อักษรดังกล่าวนี้มีข้อความแสดงถึง

ผู้สร้างพระพิมพ์พร้อมทั้งเจตนาในการสร้างด้วย ภาษาที่จารึกนั้นคือภาษาขอมและมอญโบราณ และคำจารึกที่เป็นมอญโบราณนี้มีหลักฐานให้เห็นเด่นชัดอยู่แล้วตั้งแต่สมัยทวารวดี กล่าวคือในศิลาจารึกหลักที่ ๑๗ เซเดส์ ได้ให้คำอธิบายไว้ว่า “ที่จริงการแปลภาษามอญซึ่งเคยพบในประเทศพม่า ในทุกวันนี้ เกิดขึ้นภายหลังหลายร้อยปี ราว พ.ศ. ๑๖๐๐ เมื่อเวลาภาษามอญได้เปลี่ยนแปลงไปเสียมากแล้ว”

อนึ่ง พระพิมพ์กรุณาดูนี้นเองไปสอดคล้องกันกับพระพิมพ์สมัยก่อนสุโขทัย - เชียงแสน ซึ่งอาจารย์จิตร บัวบุศย์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ประวัติย่อพระพิมพ์ในประเทศไทย” เช่นกัน ท่านกล่าวไว้ว่า “หลักฐานทางศิลปะวัตถุส่วนมากเป็นฝีมือของศิลปินอินเดีย สกุลศิลปะคุปตะ ศิลปินในสกุลนี้ได้เดินทางร่วมกับคณะสงฆ์มาสร้างสรรค์ศิลปะในสุวรรณภูมิ ประมาณ พ.ศ. ๙๐๐-๑๒๐๐ สกุลศิลปะอินเดียได้ ปลายวะ (PALLAVA) และจาลุกยะ (CHALUKYA) ประมาณ พ.ศ. ๑๐๐๐-๑๓๐๐ ปราภวเจดีย์ โบสถ์ วิหาร พระพุทธรูป และพระโพธิสัตว์ของสกุลศิลปะดังกล่าว พบทั่วไปตามซากเมืองโบราณในดินแดนสุวรรณภูมินี้

จากศิลปะพระพิมพ์นี้เอง เราอาจกำหนดอายุของนครจำปาศรีนี้ได้ว่า คงเจริญรุ่งเรืองอยู่ในระหว่างปี พ.ศ. ๙๐๐-๑๓๐๐ หรือในสมัยใกล้เคียงกันนั่นเอง

หลักฐานจากสถูปเจดีย์ ฐานของสถูปเจดีย์ที่นาตุนั้น มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส และ สี่เหลี่ยมจัตุรัสนั้นเองได้พัฒนามาจากอรูปมณฑล อันเป็นฐานเจดีย์ที่สร้างกันในยุค “ทวารวดี” คือระหว่างพุทธวรรษที่ ๑๑-๑๖ พระสถูปเจดีย์ลักษณะนี้ ในสมัยที่ผ่านมามีประมาณ ๓๐-๔๐ ปี จะพบเห็นกันอยู่โดยทั่วไป ทั่วแล้วจังหวัดนครปฐม ราชบุรี สุพรรณบุรี เป็นต้น

กุสันทรตันซึ่งตั้งอยู่ห่างจากสถูปเจดีย์ที่พบพระบรมสารีริกธาตุประมาณ ๒ กิโลเมตรนั้น เป็นศิลปะของขอมโดยแท้ บริเวณกุ่มนั้นได้พบเทวรูปสำริดหลายองค์ หลักฐานเหล่านี้แสดงว่า ขอมได้เข้ามารุกรานนครจำปาศรี ในภายหลัง และคงยึดครองนครแห่งนี้ไว้ได้ จึงได้นำเอาลัทธิศิวเวทของพราหมณ์เข้ามาเผยแพร่ แต่ผลสุดท้ายชนพื้นเมืองก็สามารถขับไล่พวกขอมเหล่านั้นออกไป ปรารงค์หรือกุ่มนั้นจะพบเห็นได้โดยทั่ว ๆ ไปทั้งในแถบอีสานกลางและอีสานใต้ เช่นปรารงค์กุ่มที่อยู่ใกล้ ๆ กับตัวจังหวัดมหาสารคาม เป็นต้น แสดงถึงอิทธิพลของขอมที่มีอยู่ในบริเวณนี้ ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

จากศิลปะพระพิมพ์ เราอาจสันนิษฐานได้ว่าประชาชนชาวนครจำปาศรีนั้น คือชาวสยามดั้งเดิมซึ่งเป็นบรรพบุรุษของชาวสยามในปัจจุบันนั่นเอง และจากพุทธศิลปะ ประกอบกับลักษณะรูปทรงของสถูปเจดีย์ทำให้เราทราบว่า นครจำปาศรีแห่งนี้เจริญรุ่งเรืองอยู่ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๙-๑๓ ซึ่งเป็นระยะเวลาก่อนที่ชนชาติไทยจะตั้งตนเป็นปึกแผ่นในแผ่นดินแหลมทองตามที่นักประวัติศาสตร์ ในปัจจุบันยอมรับกันอยู่

บรรณานุกรม

๑. จิต บัวบุศย์ ประวัติย่อพระพิมพ์ ในประเทศไทย พระนคร, ๒๕๑๔, ๒๑๐ หน้า
๒. จิรา จงกล นำชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น พระนคร, ๒๕๑๕, ๕๒ หน้า
๓. ดำรงราชานุภาพ ตำนานพระพุทธรูปเจดีย์ พระนคร, ๒๕๑๒, ๙๕ หน้า
๔. บริบาลบุรีภัณฑ์, หลวง พระพุทธรูปสมัยต่างๆ ในประเทศไทย พระนคร, ๒๕๑๕ ๒๘๐ หน้า
๕. มานิต วัลลิ โภทดม สุวรรณภูมิอยู่ที่ไหน พระนคร, ๒๕๒๑, ๓๘๖ หน้า
๖. ยอช เซเดส์ ตำนานพระพิมพ์ พระนคร, ๒๕๑๐ ๕๒ หน้า
๗. วิรัตน์ ภาจันทร์คู รายงานการขุดพบพระบรมสารีริกธาตุอำเภอนาดูน ตุลาคม ๒๕๒๓
๘. สม สุมนโน, พระมหา ประมวลเหตุการณ์ประวัตินครจำปาศรี พระนคร, ๒๕๒๒, ๑๙๙ หน้า

โรงละคร

สมณมลาย นมเนติพนธ์*

ชาวอินเดียเป็นชนชาติที่มีความเชื่อมั่น และนับถือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เกี่ยวกับศาสนาและเทวดาต่าง ๆ มาก เชื่อกันว่ามีนรกสวรรค์ มีเทพเจ้า ด้วยเหตุนี้อินเดียจึงมีคัมภีร์นาฏยศาสตร์ ซึ่งกล่าวถึงสาระสำคัญทางด้านละคร เช่น กล่าวถึงทฤษฎีกำเนิดของนาฏศิลป์ ไว้ว่าพระพรหมเป็นผู้สร้างนาฏยศาสตร์ขึ้น โดยประกาศว่า “ผู้ใดฉลาดคือสามารถเรียนและจำการสอนได้แตกฉาน” คือสามารถพิจารณาขบปัญหาแตก และตัดสินใจปัญหาด้วยตนเองต้องอาจกล้าหาญ ไม่สะทกสะท้านในที่ประชุม ร่างกายมีความสามารถ คือสามารถทำได้ตามบทบาทของการแสดงละครร่างกายของตัวละครนี้ ต้องพยายามทำให้เป็นไปตามคำพูด ต้องแสดงบทบาทด้วยร่างกายให้ชัดเจนเหมือนสัตว์ที่อ้างถึง เช่นเมื่อกล่าวถึงแมวก็ต้องทำตัวให้เหมือนแมว ร้องให้เหมือนแมว “เมื่อมีคุณสมบัติดังกล่าว จึงจะเรียนรู้นาฏยศาสตร์ได้จบ”

และคัมภีร์นี้ยังได้กล่าวถึง ท้าวแม่ทาทิเรียกว่า “ภรรยา ๑๐๘” และรส ๘ ประการของศิลปะ การจัดการแสดง อุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการแสดงละคร รูปแบบของโรงละคร วิธีสร้างและวิธบูชาโรงละคร

พระภคตมุนี เป็นผู้เรียนนาฏยศาสตร์จบ เพื่อเป็นการป้องกันภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้แสดงละคร พระพรหมจึงตรัสสั่งให้พระวิศวกรมสร้างโรงละครให้ถูกต้องลักษณะ

วิธีสร้างโรงละคร

วิธีสร้างโรงละครในนาฏยศาสตร์อันเป็นของพระภคตมุนี ได้กล่าวไว้ว่า พระพรหมสั่งให้พระวิศวกรมเป็นผู้สร้างโรงละครซึ่งแบ่งลักษณะโรงละครออกเป็น ๓ ชนิด คือ

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ที่ปรึกษาฝ่ายศิลปวัฒนธรรม มศว พลศึกษา

๑. โรงละครขนาดใหญ่ เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ๑๐๘ ศอก เป็นโรงละครของเทวดา
๒. โรงละครขนาดกลาง เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ๖๔ ศอก เป็นโรงละครของพระเจ้าแผ่นดิน
๓. โรงละครขนาดเล็ก เป็นรูป ๓ เหลี่ยม ๓๒ ศอก เป็นโรงละครของราษฎรสามัญ ขนาดเล็ก

ลักษณะของโรงละครที่ดี ควรเป็นขนาดกลาง เพราะถ้าโรงละครใหญ่มากเกินไปจะทำให้การแสดงละครไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร โดยเฉพาะในเรื่องเสียงจะทำให้เสียงไม่ชัดเจน ไม่ไพเราะ และผู้ชมละครจะเห็นภาพบนเวทีไม่ชัดเจน แต่ถ้าเป็นโรงละครขนาดกลาง การเจรจาหรือขับร้อง จะได้ยินชัดเจนและมองเห็นภาพการแสดงบนเวทีได้ชัดเจนดีกว่าโรงละครขนาดใหญ่

การพิจารณาภูมิภาคที่จะสร้างโรงละคร

การพิจารณาภูมิภาคพื้นที่จะต้องเป็นพื้นดินเรียบเสมอกัน แน่นแข็งมีสีดำ หรือสีขาว ต้องทำความสะอาดสถานที่แล้วไถด้วยเครื่องไถ แห้วกวาด กระดุก หลักตอ กระเบื้องแตก หัวกระโหลกคนหรือสัตว์และกอหญ้า แล้วพรมน้ำมนต์ สถานที่ที่จะสร้างโรงละคร เริ่มต้นด้วยการกะขนาดโรงละครด้วยวิธีใช้เชือกขึงวัดเนื้อที่ เชือกที่ใช้จะต้องเป็นด้ายดิบ ไหมพรม หย้ามุง กระต่าย และเชือกกล้วยซึ่งจะไม่ขาดง่าย เพราะถ้าเชือกขาดจะต้องมีภัยตั้งคำพยากรณ์ว่า

ถ้าเชือกขาดกลาง	—	พระเจ้าแผ่นดินจะสวรรคต
ถ้าเชือกขาดสามท่อน	—	ราษฎรจะมีอันตราย
ถ้าขาดสี่ท่อน	—	ครุละครจะตาย
ถ้าวัดคอกผิดพลาด	—	จะต้องเกิดความเสียหายอย่างใดอย่างหนึ่ง

เพราะฉะนั้นผู้สร้างโรงละคร จะต้องพยายามวัดให้ถูกต้อง

การวางศิลาฤกษ์โรงละคร ต้องเลือกเวลาฤกษ์งามยามดี ประโคนสังข์ กลองใหญ่ กลองเล็ก และบันฑะวี่ บุษาคิศทั้ง ๑๐ จัดเครื่องพลีกรรม บวงสรวงเทวดาประจำทิศ

ผู้จะกระทำการยกเสา ต้องถือบวช ๓ ราตรี จะยกต่อเมื่อรุ่งสว่าง

- เสาดันแรก** - เป็นเสापราหมณ์ ถวายข้าวมธุปายาสแก่พราหมณ์ เครื่องบูชาสีข้าว ผังทองลิม กับตุ้มหูที่โคนเสา ผังเสापราหมณ์ทางทิศตะวันออก
- เสากษัตริย์** - ถวายข้าวคลุกน้ำอ้อยแก่พราหมณ์ หุ้มด้วยผ้าสีแดง โขลมด้วยผงจันทร์ สีแดง โคนผังทองแดง
- เสาไวยศ** - เครื่องบูชาสีเหลือง ถวายข้าวหุงน้ำมันเนยแก่พราหมณ์ ฟังทำพิธี ในภาคทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ผังเงินที่โคนเสา
- เสาศูทร** - เครื่องบูชาเป็นสีขาว ข้าวคลุกถั่วเป็นอาหารของพราหมณ์ ในทิศนี้ คือทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ผังเหล็กไว้ที่โคนเสา

พิธียกเสา บูชาด้วยการถวายทอง ถวายโค ถวายผ้า แก่พราหมณ์ ประดับด้วยดอกไม้ พวงมาลัย ผู้ที่จะทำพิธีต้องมีร่างกายบริสุทธิ์ สะอาด สวดมนตร์ ประพรมน้ำมนต์ บรรเลงดนตรี กล่าวคำสวดมงคล ขอให้ท่านจงมั่นคง เหมือนเขาพระสุเมรุและแข็งแรงเหมือนเขาหิมาวันต์ ขอให้ท่านจงมั่นคงเหมือนพระราชชาติชัยชนะในสงคราม

เมื่อโรงละครงามได้สร้างขึ้นสมบูรณ์แล้ว ก่อนจะเข้าโรงละคร จะต้องทำพิธีบูชาเทวรูปในโรงละคร บูชาเวทีละคร จึงแสดงละครได้

การแสดงละครนี้ แสดงได้ทั้งเช้าและเย็น และจะต้องระลึกถึงการพ่อน้ำที่ประกอบด้วย ภาระ คือการร่ำแม่ทำ และ องค์หาระ คือการร่ำรวมแม่ทำต่าง ๆ หรือเรียกว่าร่ำชุด และมีประเพณีว่า จะต้องมีการโหมโรง ซึ่งในการโหมโรงนี้จะต้องกระทำให้ดีที่สุดทั้งในการขับร้องและพ่อน้ำ จะทำให้เจริญรุ่งเรือง

ตามคัมภีร์นาฏยศาสตร์ของอินเดียที่ได้กล่าวมาจะเห็นได้ว่า โรงละคร เวทีละคร เป็นสิ่งสำคัญและศักดิ์สิทธิ์มิใช่น้อยซึ่งผู้จัดการแสดงละคร ส่วนมากมิได้คำนึงถึง การเข้าใจว่า การทำพิธีไหว้ครู บูชาครู ก่อนแสดงละครก็เป็นการเพียงพอแล้ว

งานช่างทำหัวโขน

กาญจนา อินทรสุณานนท์*

งานช่างของไทยแขนงหนึ่ง จัดอยู่ในกลุ่มประณีตศิลป์ คือ งานช่างทำหัวโขน และเครื่องประดับละครไทย คุณสำเนียง ผดุงศิลป์ ยังอนุรักษ์วิธีการงานช่างทำหัวโขนแบบดั้งเดิมไว้ ทั้งยังไม่หวงวิชา ได้แนะนำให้สัมภาษณ์และสาธิตวิธีการทำหัวโขนและเครื่องประดับละครไทยไว้อย่างละเอียด

โขนเป็นนาฏกรรมชั้นสูงอย่างหนึ่งของไทย ซึ่งจะต้องมีการฝึกหัดกันมาตั้งแต่เด็ก ๆ จึงจะแสดงได้ดี เรื่องที่ใช้แสดงโขนคือ เรื่องรามเกียรติ์ ผู้แสดงต้องสวมหัวโขน เรื่องอื่น ๆ ที่ต้องสวมหัวก็มีอยู่เหมือนกันแต่น้อยมาก ไม่ต้องสวมทุกตัว เช่น เรื่องสังข์ทอง ตัวเจ้าเงาะ (พระสังข์สวมรูปเงาะ) แต่อย่างไรก็ตามตัวละครที่แสดงเป็นตัวสิงสาราสัตว์ก็ต้องมีการสวมหัวเช่นเดียวกัน

ช่างที่ทำหัวโขนนั้นนอกจากจะทำหัวโขนแล้วยังต้องทำเครื่องประดับต่าง ๆ ด้วย เช่น มงกุฎ, รัตเกล้า, เกี้ยว, หัวเข็มขัด, ตาบทิพย์, ทับทรวง, ฯลฯ งานทำเครื่องประดับเหล่านี้ต้องใช้ความประณีตมากจึงจะสวยงาม

การสวมหัวโขนในการแสดงโขนนั้น เพื่อให้ผู้ชมทราบว่าผู้แสดงเป็นตัวอะไร เพราะมีอยู่หลายประเภทสามารถแยกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ ๕ ประเภท คือ

๑. เทพยดา
๒. มนุษย์
๓. ยักษ์
๔. ลิง
๕. สัตว์อื่น ๆ

* มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

หัวข้อที่ประดิษฐ์ขึ้น ๔ ประเภทนี้ ยังแยกออกเป็นหมวดเล็ก ๆ ได้อีกดังนี้

๑. เทพยดา

- ๑.๑ เทพยดาต่าง ๆ เช่น พระพรหม พระนารายณ์ พระอิศวร พระคเณศ
พระประโคนธรรม พระปัญจสีขร พระอินทร์ พระวิศณุกรรม
- ๑.๒ พระครูต่าง ๆ เช่น พระครูฤาษี พระครูพิราพ

๒. มนุษย์

- ๒.๑ พระราม พระลักษมณ์ พระพรต พระสีตลครูด
- ๒.๒ ชฎาหรือมงกุฎต่าง ๆ รวมทั้งกระบังหน้า และเครื่องสวมศีรษะอื่น ๆ

๓. ยักษ์

- ๓.๑ มีทั้งยักษ์ยอด และยักษ์ไลน์

๔. ลิง

- ๔.๑ มีพิญาวานร สิบแปดมงกุฎ เตียวเพชร จิ้งเกียง และเขน

๕. สัตว์อื่น ๆ เช่น ครุฑ นาค ราชสีห์ ม้า นกหัสติาย ช้าง กวางทอง ฯลฯ
ลักษณะหน้าของหัวข้อเหล่านี้มีหลายลักษณะ สามารถแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้

๔ ประเภท

๑. หน้าเทพยดา และมนุษย์
๒. หน้าลิง มีปากอ้า และปากหุบ
๓. หน้ายักษ์ มี ๕ แบบ คือ
 - ๓.๑ ปากแสยะตาโพลง
 - ๓.๒ ปากแสยะตาจรเข้
 - ๓.๓ ปากขบตาโพลงจุมูกกลมยักษ์
 - ๓.๔ ปากขบตาโพลงจุมูกแบบมนุษย์
 - ๓.๕ ปากขบตาจรเข้

นอกจากนี้ เขี้ยวยักษ์ยังมี ๓ ลักษณะ คือ เขี้ยวโจ่ง เขี้ยวสั้น เขี้ยวคุด

๔. หน้าสัตว์ต่าง ๆ เช่น กวางทอง นกหัสติาย ราชสีห์ ม้า ช้าง เป็นต้น

เมื่อทราบเกี่ยวกับลักษณะต่าง ๆ ของหัวโขนแล้วควรจะทราบขั้นตอนต่าง ๆ ในการทำหัวโขน โดยการสาธิตของ คุณสำเนียง ผดุงศิลป์ ซึ่งยึดถือแบบงานช่างโบราณ ซึ่งมีขั้นตอนต่าง ๆ ถึง ๑๐ ขั้นตอน ดังนี้

๑. การปั้นหุ่นด้วยดิน การกลึงหุ่นมงกุฏ ชฎาด้วยไม้และกลึงส่วนยอดชฎาด้วยไม้
๒. การพอกหุ่นหรือปั้นหุ่นด้วยกระดาษ
๓. การผ่าหุ่น เย็บหุ่น ตัดหู ผมให้หัว
๔. การเกลี่ยหน้า
๕. การปั้นหน้าปิดผิว
๖. การสลัก ฉลุ ทับจอ กรรเจ็ยกรร และเข้าลวด
๗. การประดับลวดลายต่าง ๆ
๘. การลงรักปิดทอง
๙. การระบายสี เขียนหน้า
๑๐. การประดับแวว ด้วยพลอยอัด ตัดตา ฟัน และเขี้ยว ด้วยมุก

จากขั้นตอนต่าง ๆ ทั้ง ๑๐ ขั้นตอน มีรายละเอียดดังนี้

๑. การปั้นหุ่นด้วยดิน

ในสมัยโบราณใช้ดินเหนียวผสมขี้เถ้าแกลบ ผสมให้เข้ากันดีแล้วนำมาขึ้นเป็นหุ่นหน้าโขนต่างๆ โดยวัดรอบศีรษะของผู้แสดงที่จะแสดงเป็นตัวนั้น ๆ ตามต้องการ กะเผื่อดินยุบตัว เสร็จแล้วนำไปเผาไฟแบบเผาอิฐ หุ่นนี้เสร็จแล้วนำมาใช้เป็นหุ่นพอกกระดาษ และเป็นหุ่นถาวรใช้ได้นาน

สมัยปัจจุบันเมื่อขึ้นหุ่นด้วยดินแล้วถอดพิมพ์เป็นปูนพลาสติกหรือโลหะดีกว่าแต่ก่อนมาก การกลึงหุ่นมงกุฏ, ชฎาด้วยไม้ สำหรับเครื่องสวมหัวที่ใช้หน้าผู้แสดงจริงก็นิยมเอาไม้กลึงไว้เป็นหุ่นสำหรับพอกกระดาษ

การกลึงยอดชฎาด้วยไม้ ยอดชฎานี้ทำได้หลายอย่างคือ กลึงด้วยไม้จริงจะเป็นไม้ที่มีความเบา เช่นไม้ทองหลางยี่งอ หรือไม้สัก บางทีก็ปนกันเป็นส่วนใหญ่ ที่เป็นก๊วยและผสมขึ้นเป็นหุ่นกระดาษ ส่วนบนสุดใช้ไม้ติดแทนกัมมี บางยอดก็ใช้ไม้กลึงปนกับหนัง เช่น ยอดคนก

หรือใช้ไม้เกือบทั้งหมดปนกับหนังเล็กน้อย เช่น ยอดบัว นอกจากนั้นก็มีการกลึงเป็นสำหรับวางหัวโขน มีทั้งแบบเดี่ยวและแบบราว ตลอดจนอาวุธต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดง

๒. การพอกหุ่นหรือขนหุ่นด้วยกระดาษ

เมื่อได้หุ่นตามต้องการแล้ว ก็มาเริ่มขึ้นหุ่นด้วยกระดาษ การขึ้นหุ่นด้วยกระดาษนั้น ใช้กระดาษที่ห่อทองคำเปลว กระดาษข่อย หรือกระดาษสาก็ได้ ตัดเป็นชิ้นเล็ก ๆ จุ่มน้ำให้เปียก ปิดทับลงบนหุ่นให้ทั่วเสียก่อน จากนั้นจึงทาแบ่งเปียกลงบนกระดาษที่ฉีกเตรียมไว้ปิดซ้อนกันสัก ๕ ชั้น แล้วทาแบ่งเปียกจนทั่วข้างบนอีกครั้งหนึ่ง จึงฉีกกระดาษเป็นชิ้นเล็ก ๆ ปิดลงบนหุ่น โดยให้ทาแบ่งเปียกอยู่บน เพื่อไม่ให้ติดหุ่นโดยปิดซ้อนเกยกันเล็กน้อย เวลาฉีกกระดาษที่ทาแบ่งเปียกให้ฉีกแบบແฉลບທັງນີ້เมื่อเกยกันจะได้ไม่เป็นสันนูนปิดกระดาษอย่างนี้ไปเรื่อย ๆ ต้องการหนาประมาณ ๑๕-๒๐ ชั้น แต่ระหว่างชั้นต่อชั้นต้องทาแบ่งเปียกประสานกันให้ดี เสร็จแล้วนำไปผึ่งแดดจนหมาด

แบ่งเปียกที่ใช้ปิดกระดาษใช้แบ่งสาหรืหรือแบ่งข้าวเหนียวใส่สารส้มเล็กน้อย เพื่อกันบูดเก็บไว้ใช้ได้นาน

๓. การผ่าหุ่น การเย็บหุ่น การติดหู ปมไหว้ ภูณฑล

เมื่อขึ้นหุ่นหน้าตามต้องการ และตากแห้งสนิทดีแล้ว ใช้มีดปลายแหลมที่คมกรีดด้านหลังหุ่น จากกลางศีรษะหุ่นตลอดจนท้ายทอยแล้วถ่างออกตั้งหุ่นออกทางหน้า เสร็จแล้วใช้ลวดเย็บหุ่นจนทั่ว ตรงที่สวมกษัตริย์ให้เรียบร้อย ใช้กระดาษสาทาแบ่งเปียกปิดทับรอบเย็บที่ผ่าหุ่นไว้ให้ทั่วทั้งข้างนอกข้างใน ประสานรอยให้เนียนเป็นเนื้อเดียวกัน แล้วนำไปผึ่งแดดจนแห้งอีกครั้งหนึ่ง จากนั้นก็นำเอาหู ผมไหว้ (ส่วนบนของศีรษะลิงโล้นที่เสริมด้วยหนัง) ภูณฑลที่สลักด้วยหนังดิบ และเย็บเข้าลวด (เย็บตรึงลวดกับหนังดิบ) ติดเข้ากับหุ่น ยกษัตริย์ติดหู ภูณฑล ทับจอน ถ้าเป็นหุ่นลิงก็ติด ผมไหว้ หู ภูณฑล ทับจอน

๔. การเกลี่ยหน้า

เนื่องจากหุ่นกระดาษที่ขึ้นไว้บางที่ความสูงต่ำ หรือหนาไม่เพียงพอเป็นบางแห่ง จึงต้องเกลี่ยหน้าด้วยรักสมุก เพิ่มความหนา แล้วรอนจนแห้งจึงขัดแต่งให้เรียบร้อย

๕. การบนหน้าปิดผิว

เมื่อเกลี่ยหน้าและขัดแต่งจนดีแล้ว จึงใช้รักกระหนะ (รักผสมสมุกที่เคี้ยวจนเหนียว) สำหรับพิมพ์ลวดลายประดับ มาบนหน้าตาตามต้องการ เมื่อแห้งแล้วส่วนที่ระบายสีก็ใช้กระดาษสาทาแบ่งเปียกบาง ๆ ปิดจนทั่วอีกชั้นหนึ่ง เรียกว่า “ปิดผิว”

๖. การสลัก ฉลุ ทับจอ กรรเจียกจอ และเข้าลวดเย็บติดกับหุ่นกระดาษ

ข้างบางแห่งก็ประดับลวดลายจนแล้วเสร็จจึงนำไปติดที่หลังก็มี การทำทับจอและกรรเจียกจอนี้ใช้หนังวัวชุบจนให้หมาดติดแบบที่ร่างไว้ แล้วสลักฉลุตามแบบ เสร็จแล้วเข้าลวดคือ ตีรึงลวดกับหนังด้วยด้ายเส้นโตกันหนังเปิดเป็นระยะ ๆ จนทั่วแล้วนำไปติดกับหุ่น ถ้าเป็นกรรเจียกจอพระปิดทองและประดับแววก่อนค่อยนำไปติดก็ได้

๗. การประดับลวดลายต่างๆ

ใช้พิมพ์หินที่แกะเป็นลวดลายต่าง ๆ (เรียกพิมพ์กลับ หินที่เป็นแม่พิมพ์นี้เรียกว่าหินสบู) ใช้รักกระหนะกดพิมพ์แบบลาย การพิมพ์แบบนี้ ใช้น้ำทาพิมพ์หินเสียก่อน ก็นำกระดาษพิมพ์เสร็จแล้วใช้รักเทือกทาให้เหนียว ๆ เพื่อยึดตัวกระຈังหรือลวดลายต่าง ๆ จนทั่วแล้วทิ้งไว้ให้แห้ง

๘. การลงรักปิดทอง

เมื่อประดับลวดลายเสร็จแล้วทิ้งไว้จนแห้งจึงใช้รักน้ำเกลี้ยงทาบาง ๆ จนทั่ว ปล่อยให้แห้งแล้วทาซ้ำ กะดูพอหมาด ๆ แล้วปิดทองในส่วนที่ต้องการ กรรมวิธีในการปิดทองต้องทำในที่ไม่มีลมพัด ใช้ทองแผ่นปิดก่อนแล้วใช้ผงทองไล่ให้ทั่ว จะเนียนสวยงามมาก

๙. การระบายสีและเขียนหน้า

เมื่อผ่านการปิดทองแล้ว ส่วนที่ปิดกระดาษสาไว้ระบายสีตามชนิดของหน้าแล้วเขียนเส้นย่อ เส้นย่อนี้ประกอบด้วยสีหลายสีด้วยกัน คือ สีลันจี สีแดงชาด สีชมพู และสีทอง วิธีเขียนใช้สีชมพูเขียนเสียก่อน กะดูเส้นหนาตามต้องการจากนั้นจึงใช้สีแดงชาดตัดทับกับส่วนล่าง แบ่งครึ่งสีชมพูเสร็จแล้วใช้สีลันจี (แดงปนดำ) ตัดทับแบ่งครึ่งแดงชาดอีกครั้งหนึ่ง ส่วนสีชมพูข้างบนใช้ยางมะเดื่อทาแบ่งครึ่งหมาดแล้วปิดทองเป็นส่วนบนสุดของเส้นย่อ ถ้าหน้าเขียนสีเข้มคล้ายสีลันจี ใช้

แดงชาดเป็นสีล้างสุด แล้วใช้ขาวหรือชมพู ถ้าหน้าสีทองก็ใช้สีแดงชาด ตัดเหนือทอง เน้นเป็นเส้นเล็ก ๆ อีกเส้นหนึ่งต่างหาก

๑๐. การประทับพลอยอัด ติดฟัน ตา และเขี้ยว

เมื่อเขียนลายย่อเสร็จก็ประดับแวทที่ลวดลายซึ่งปิดทองไว้ตามไส้ของกระຈังหรือลายต่างๆ ด้วยพลอยอัด กะดูให้พลอยกับขนาดรูกระຈังพอเหมาะสมกัน ติดจนทั่วโดยใช้รักเทือกเป็นสื่อติด ปัจจุบันใช้กาวลาเท็กซ์ติด ต่อไปติดฟัน ตา และเขี้ยวซึ่งทำด้วยมุก บางหัวก็ใช้เขี้ยว ไม้ ทาสีตา และฟัน สดแต่จะประดิษฐ์หรือเห็นสมควร ถ้าเป็นยักษ์ตรงโคนเขี้ยวพอกด้วยรัก กระแหงนแล้วปิดทองเขียนแรเส้น

ผู้เขียนได้กล่าวถึงรักต่าง ๆ เช่น รักน้ำ รักสมุก รักเทือก ฯลฯ ไว้ทั้งนี้จะได้อธิบายให้ทราบถึงรักแบบต่าง ๆ คือ

รักน้ำ รักสมุก คือ ยางรักผสมเคล้ากับสมุกใบตอง (ถ่านใบตองที่สุ่มไฟจนดำ บดละเอียดแล้วร่อนเอากากออก) และปูนขาวหรือปูนแดงเล็กน้อย กะดูอย่าให้เหลวเกินไป ใช้สำหรับเคลือบหน้าร่องฟันหน้าโชนโดยทั่วไป

รักน้ำเกลี้ยง คือยางรักที่ผ่านการกรองด้วยผ้าสะอาดปราศจากกาก สำหรับใช้ทาลงฟันเมื่อประดับลวดลายเสร็จและลงก่อนปิดทอง ทั้งนี้ต้องทดลองเสียก่อนว่าแห้งเร็วหรือไม่ ควรเลือกที่แห้งเร็ว

รักกระแหงน (รักสำหรับปั้นหรือพิมพ์ลวดลาย) คือยางรักที่ผสมกับสมุกใบตองชั้น, ปูนขาว, ปูนแดง, น้ำมันยางเคี้ยวไฟอ่อน ๆ จนเหนียวค่อนข้างแข็งจนปั้นได้ไม่คลายตัวใช้สำหรับกระแหงน (คือกดลงบนแม่พิมพ์หิน) ลวดลายต่าง ๆ หรือกระຈังขนาดต่าง ๆ ใช้ปั้นหรือเสริมหน้าโชนตามส่วนต่าง ๆ ที่ต้องการเน้นให้ดูลึกหรือนูน ตามลักษณะของหน้าโชนนั้น ๆ

รักเทือก คือรักกระแหงนที่เคี้ยวไฟจนเหนียว เหลวน้อย ๆ ไม่ถึงกับแข็งจนปั้นได้ ใช้สำหรับป้ายในส่วนที่จะติดลวดลายประดับ และติดพลอย

กรรมวิธีการทำหัวโชนนั้นยุ่งยากสลับซับซ้อน แต่ก็ไม่เกินฝีมือคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณสำเนียง ผดุงศิลป์ และภริยาที่ยังอนุรักษ์ศิลปะด้านนี้ไว้ งานของคุณสำเนียงทุกชิ้น

ไว้ฝีมือไม่ให้เสียชื่อ และไม่ยอมรับงานชนิดที่เรียกว่าสุกเอาเผากิน งานที่รับทำต้องประณีตทุก
ขั้นตอน ลวดลายสวยงามและคงทน สถานศึกษาหลายแห่งได้สั่งทำหัวโขน และเครื่องประดับ
ละครไทยที่บ้านคุณสำเนียงนี้ เช่นที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร วิทยาลัยนาฏศิลป์
อ่างทอง เป็นต้น

บ้านของคุณสำเนียงนั้นตั้งอยู่ที่ เลขที่ ๔๓ หมู่ ๖ ตำบลจรเข้ร้อง อำเภอ
ไชโย จังหวัดอ่างทอง ในละแวกบ้านแถบนั้นเป็นหมู่บ้านช่างแทบทั้งสิ้น ผู้เขียนมีโอกาสที่ได้
ได้ติดตามกลุ่มนิสิตและอาจารย์โดยการนำของอาจารย์ประทีป เล็งรัตนอารีย์ ไปดูงานช่างทำหัวโขนนี้
มีสิ่งหนึ่งที่นาสรรเสริญคือการไม่หวงวิชาของคุณสำเนียง ได้แนะนำสาธิตทุก
ขั้นตอน เป็นที่น่ายินดีที่ศิลปการทำหัวโขน จะยังคงอยู่ให้เป็นที่ชื่นชมแก่ชนรุ่น
หลังได้ตลอดไป

วัฒนธรรมพื้นบ้านในดินแดนหัวเมืองฝ่ายเหนือ ที่กำลังจะสูญหาย

สนม คุรุทเมือง*

หากจะกล่าวถึงหนังตะลุง มโนห์รา ละครชาตรี การเล่นเหล่านี้เป็นสิ่งที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของชาวภาคใต้ได้อย่างหนึ่ง แม้แต่การแต่งกาย ภาษา และสภาพความเป็นอยู่ โดยทั่วไปก็มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เช่นเดียวกับทางภาคอีสานที่มี หมอลำ เซิ้งกระติบ งานบุญบั้งไฟ และการดำรงชีวิตก็มีลักษณะพิเศษโดดเด่นไม่เหมือนภาคอื่น ๆ สำหรับภาคเหนือหรือดินแดนแถบลานนาไทย ก็มีประเพณีท้องถิ่นที่แตกต่างจากภาคอื่น ๆ เช่น การพ้อนรำ การตีกลองสะบัดไชย การเลี้ยงขันโตก การแต่งกาย และ ภาษา เป็นต้น

วัฒนธรรมของชาวบ้านแต่ละท้องถิ่น แต่ละภาค นอกจากจะเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนนั้น ๆ แล้ว ยังเป็นเป้าหมายรวมจิตใจอันก่อให้เกิดความสามัคคี ความมั่นคงของชาติ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม ตลอดจนเป็นภาพสะท้อนถึงวิถีความเป็นอยู่ของคนในสมัยก่อน ๆ ที่แสดงออกมาทางประเพณีท้องถิ่น

ในดินแดนหัวเมืองฝ่ายเหนือก็มีประเพณีท้องถิ่นที่พอจะพออดอ้างได้บ้าง แต่ก็มีได้เป็นเอกลักษณ์ที่เด่นชัดมากเหมือนภาคอื่น ๆ เพราะในขอบเขตนี้ได้รับอิทธิพลจากแหล่งต่าง ๆ มากมาย คล้ายกับกรุงเทพมหานคร ได้รับอิทธิพลของชาวต่างประเทศ ประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ เกือบสูญหายไปหมด จนแทบจะหาความเป็นไทยไม่ได้สักนิด ในเรื่องอิทธิพลที่มีต่อวัฒนธรรมหัวเมืองฝ่ายเหนือนี้ ผศ.ดร. ประจักษ์ สายแสง ได้กล่าวว่า

* รองศาสตราจารย์ภาคภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มศว พิษณุโลก

“ดินแดนหัวเมืองฝ่ายเหนืออันประกอบไปด้วยพื้นที่ของจังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย พิษณุโลก เพชรบูรณ์ กำแพงเพชร ตาก และอุตรดิตถ์ เป็นแหล่งประสานประสมกลมกลืนของ วัฒนธรรมล้านนา ล้านช้าง พุกาม อโยธยา และสุโขทัย ก่อให้เกิดวัฒนธรรมอันมีลักษณะเฉพาะ ซึ่งมีรายละเอียดหลายหลากควรแก่การศึกษาไม่ว่าจะเป็นทางด้านวรรณกรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปกรรมและศิลปการแสดง วัฒนธรรมดังกล่าว ยังคงมีอยู่ในรูปแบบวัฒนธรรม พื้นบ้าน ซึ่งเป็นการแสดงถึงชีวิตของชาวบ้านได้ปฏิบัติในสังคมแบบชนบทให้เห็นเอกลักษณ์ของ ชุมชนและท้องถิ่น ปัจจุบันมีแนวโน้มจะลดน้อยถอยลงไป เพราะมีการรับวัฒนธรรมอื่น ๆ เข้ามาแทนที่”^๑

จังหวัดที่อยู่ในเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือต่างก็มีแหล่งวัฒนธรรมที่ขีดหน้าชูตาแตกต่างกัน ไป โดยเฉพาะในเรื่องโบราณสถาน โบราณวัตถุด้วยแล้ว สุโขทัย กำแพงเพชร และอุตรดิตถ์ จะได้เปรียบกว่าจังหวัดอื่น ๆ แต่บางจังหวัดก็มีธรรมชาติอื่น ๆ มาทดแทนให้เป็นที่สนใจของคน ทั่วไปได้เช่นกัน

สำหรับจังหวัดพิษณุโลกนั้น นับว่าได้เป็นราชธานีของไทยมา ๒๕ ปี ในสมัยของ พระบาทสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ และเป็นเมืองประวัติศาสตร์ ที่สำคัญของไทยดังเช่นได้กล่าวไว้

“เนื่องจากเป็นเมืองที่มีประวัติอันยาวนานควบคู่กับประวัติศาสตร์ชาติไทย พิษณุโลก จึงมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน ในศิลาจารึก ดำนาน และพงศาวดาร เช่น สองแคว สระหลวง สองแคว ทวีสาชะ ชัยนาท โอฆบุรี จันทบูร พระพิษณุโลก และเมืองอกแตก เป็นต้น”^๒

แม้ว่าพิษณุโลกจะเป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่สำคัญพอ ๆ กับสุโขทัยก็ตาม แต่หลักฐานทางประวัติศาสตร์อันเกี่ยวเนื่องกับโบราณวัตถุโบราณสถาน ซึ่งจะเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดหา ดูได้ยากนัก

ด้วยเหตุนี้จึงมีผู้กล่าวกันจนได้ยินเสมอ ๆ ว่า เมืองพิษณุโลกแทบไม่มีอะไรน่าสนใจ นอกจากจะมานมัสการพระพุทธชินราช พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองเท่านั้น ถ้าจะได้ยินคำชมเชย อยู่บ้างก็เรื่องมีในทศลับ มีดิสโกเรค มีอาบอบนวด มีโรงแรมตาตดิน และมีโสเภณีเดิน

^๑ ประจักษ์ ส่วยแสง เอกสารแนะนำสถาบันศึกษาและวิจัยวัฒนธรรมหัวเมืองฝ่ายเหนือ หน้า ๑

^๒ สำนักงานจังหวัดพิษณุโลก ประวัติมณฑลไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดพิษณุโลก หน้า ๑

ชวักไซเว้เต็มบ้านเต็มเมือง ไม่ทราบว่คำขมเขยเช่นนี้ จะเป็นผลดีต่อเมืองประวัติศาสตร์ เช่น พิษณุโลกหรือไม่

ใครมาเที่ยว ใครมาชมดินแดนหัวเมืองฝ่ายเหนือก็มักมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่สุโขทัยเป็นหลัก โบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีอยู่ในพิษณุโลกถูกทำลาย ถูกทุบทิ้งสร้างอาคารบ้านเมือง สถาน เริงรมย์ต่าง ๆ เหตุฉะนั้นจึงเป็นความอาภัพของพิษณุโลก ทั้งที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์สิ่งดีงามไว้ แต่ถูกหลานเหลนไม่เห็นคุณค่า จึงถือว่าการอัปโชคในด้านโบราณสถานโบราณวัตถุพอควร

แล้วจึงมีสิ่งใดได้เป็นสิ่งขีดหน้าชูตาได้บ้าง ก็อาจจะมึวัฒนธรรมประเภทการแสดง ฟื้นฟูบ้าน (folk arts) พอจะทดแทนสิ่งที่สูญไปได้บ้าง

แต่สิ่งที่เป็วัฒนธรรมฟื้นฟูบ้านประเภทนี้ก็นับว่าจะสูญหายไปทุกขณะ ไม่เฉพาะ พิษณุโลกเท่านั้น จังหวัดอื่น ๆ ที่อยู่เ็นเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือก็มึอันเป็นไปในลักษณะเดียวกัน คือ รววันสูญสลาย วัฒนธรรมฟื้นฟูบ้านหลายประเภทสูญหายไปหมดสิ้นแล้ว เช่น ทำขวัญช้าง ย่ากลอง บอกเวลา การกินตอง เป็นต้น และที่กำลังสูญหาย เช่น

การปักธงฟ้าชาวชวานครไทย จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเชื่อกันเป็นพิธีที่กระทำมา แต่ครั้งขุนนางกลางหวาที่ครองเมืองบางยาง หรือนครไทยในปัจจุบัน ก่อนที่พ่อขุนบางกลางหวา จะมาอยู่เมืองบางยางนั้นได้สู้รบกับเจ้าของถิ่นเดิมคือ พวกขอม มอญและลาว เมื่อได้ชัยชนะที่ เทือกเขาช้างล้วง พ่อขุนบางกลางหวาจึงได้ปักธงขาว เพื่อรำลึกถึงพ่อขุนบางกลางหวาหรือพ่อขุน ศรีอินทราทิตย์ ประเพณีปักธงขาวนี้หากไม่มีหน่วยงานใดรับผิดชอบโดยตรงแล้วก็เป็นหวังว่าจะ สูญหายไปเ็นที่สุด

การแห่แห่ หรือการบวชนาค ของชวานครไทยเช่นเดียวกันมีลักษณะการบวชนาค ที่แตกต่างไปจากแห่งอื่น ๆ คือ นาคจะต้องขึ้นนั่งบนแล (คล้ายวอเป็นที่หาม) นาคจะสวมชฎา ซึ่งประดับด้วยผ้าหลากสีเมื่อแห่ไปตามชุมชนก็จะมีกรร้องเพลงกล่อมนาค

การแห่แห่ในขณะนี้มีหลงเหลืออยู่บ้าง สภาพเศรษฐกิจและสังคมทำให้วัฒนธรรม ฟื้นฟูบ้านที่ทำกันมาแต่อดีตนับแต่จะสูญหายไปหมด

แม้แต่ในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลกก็ตาม ซึ่งมีวัฒนธรรมฟื้นฟูบ้าน การส่งบ้าน ส่งเมือง ที่ตำบลไผ่ขอน้ำ อำเภอเมือง สมัยก่อน ๆ จะทำพิธีส่งบ้านส่งเมืองในเดือนอ้าย ซึ่งเชื่อกันว่า

เป็นการทำบุญเทศกาลปีใหม่ สมัยโบราณ แต่ละหมู่บ้าน จะจัดขึ้นไม่พร้อมกัน มีการตกแต่งบ้านเรือนให้สะอาดสวยงาม มีการนิมนต์พระมาสวดพุทธมนต์เย็น มีการเลี้ยงพระทำบุญ นอกจากนี้ชาวบ้านจะต้องทำหุ่นตุ๊กตาแทนตัวเองและครอบครัว โดยใช้ดินเหนียวปั้นเป็นรูปตัวคน ให้ครบจำนวนคนในบ้านของตน ใช้เศษผ้าพันเป็นเสื้อผ้า ถ้ามีสัตว์เลี้ยงก็ปั้นไปด้วย มีการห่ออาหารคาวหวานไปพร้อมกันด้วย และมีพิธีการลอยแพรูปปั้นต่าง ๆ ในแม่น้ำ ซึ่งเรียกกันว่า “การส่งบ้านส่งเมือง” ซึ่งเป็นความเชื่อของชาวบ้านว่า แต่ละปีคนย่อมมีความทุกข์ความโศกถึงปล่อยเรื่องชั่วร้ายต่างๆ ไปกับตุ๊กตาที่ปั้นนั้นเสีย หรือมีบางหมู่บ้านเรียกว่า “เอาความทุกข์ไปลอยแพ”

วัฒนธรรมพื้นบ้านประเภทหนึ่งของชาวศรีมาศ จังหวัดสุโขทัย ซึ่งเกือบจะไม่มีการเล่นแล้ว นอกจากบางปีสถาบันศึกษาและวิจัยวัฒนธรรมหัวเมืองฝ่ายเหนือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก พอจะมีเงินสนับสนุนได้บ้างก็จัดกันขึ้น เพื่อเป็นการย้าเตือนให้แก่ชาวบ้าน และเยาวชนในแถบนั้น ได้สืบทอดกันให้จงได้ คือ การทำขวัญผึ้ง

การทำขวัญผึ้ง เป็นพิธีการของชาวบ้านที่ต้องการให้ผึ้งมาทำรังจะได้น้ำหวานไว้ใช้ประโยชน์อื่น ๆ รวมทั้งเป็นการเช่นสรวงให้เกิดศุริมงคลด้วย การทำขวัญผึ้งได้เลิกทำพิธีกรรมมา ๔๐ กว่าปีแล้ว ที่พื้นฟูมาตราบทุกวันนี้ก็มี ผศ. ดร. ประจักษ์ สายแสง ผู้อำนวยการสถาบันฯ ซึ่งคลุกคลีกับชาวบ้านศรีมาศมาช้านานได้ออกสำรวจ และศึกษาคติชนของชาวบ้านจนได้ล่วงรู้ว่าการทำขวัญผึ้ง เป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านที่สำคัญของชาวศรีมาศ แต่สูญหายไปกับกาลเวลาในอดีตแล้ว จึงได้กลับมาฟื้นฟูทำนุบำรุงขึ้นใหม่ แต่ก็ไม่แน่ใจว่าจะอยู่รอดต่อไปเพียงใด หน่วยงานทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ได้มองเห็นคุณค่าแห่งการที่จะอนุรักษ์หรือไม่ เมื่อ ผศ. ดร. ประจักษ์ สายแสง ส่งเสริมฟื้นฟูมาขณะหนึ่งแล้ว จะมีสิ่งใดมารองรับเพื่อสืบทอดต่อไปบ้างไหม

ในจังหวัดอุตรดิตถ์ก็มีวัฒนธรรมพื้นบ้านที่เกือบจะสูญหายเช่นกัน บางปีก็จัดเป็นประเพณี บางปีไม่มีหน่วยงานใดสนับสนุนชาวบ้านก็ไม่จัดคือ การถวายพระเพลิงพระบรมศพพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

การถวายพระเพลิงพระบรมศพพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ และเป็นพิธีกรรมที่กระทำกันเพียงแห่งเดียวเท่านั้น

ในประเทศไทย โดยจัดพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ พระพุทธเจ้าขึ้นที่วัดบรมธาตุทุ่งยั้ง อำเภอ ลับแล ด้วยชาวบ้านเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา จึงเป็นการรำลึกถึงพระพุทธคุณ รวมทั้งอาณา บริเวณตำบลทุ่งยั้งก็ล้วนแต่มีโบราณวัตถุโบราณสถาน ซึ่งเกี่ยวข้องกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เช่น วัดพระยืน วัดพระนอน วัดพระแท่น และวัดทุ่งยั้ง ชาวบ้านเชื่อว่าพระพุทธเจ้าเคยประทับ ณ แห่งนี้มาก่อน

การถวายพระเพลิงพระบรมศพในครั้งก่อนจะจัดพิธีในวันวิสาขบูชา คือ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ต่อมาได้เปลี่ยนแปลงเมื่อระยะ ๒๐ กว่าปีมานี้ โดยเปลี่ยนมาจัดพิธีในวันแรม ๘ ค่ำ หลังวันวิสาขบูชา ๘ วัน ในวันถวายพระเพลิงนั้นเรียกว่าวัน “อัฐนิน္บุชา”

การจัดงานถวายพระเพลิงพระบรมศพชาวบ้านจะเตรียมงานกันประมาณ ๑-๒ เดือน เพื่อสร้างเมรุ สำหรับตั้งพระศพของพระพุทธเจ้า คนเฒ่าคนแก่ ซึ่งมีฝีมือทางช่างศิลป์ จะแกะสลัก ไม้ แหวก ตกแต่งเมรุอย่างสวยงาม จะมีการสร้างหุ่นจำลองพระพุทธเจ้า โดยใช้ผิวไม้ไผ่สาน ติดด้วยกระดาษทาสี มีความสูง ๙ ศอก ใช้จีวรห่ม ๔-๕ ผืน ช่วงพระเศียรของพระพุทธเจ้าใช้ ปูนปั้นตกแต่ง การสร้างพระพุทธรูปจะเป็นปางไสยาสน์ งานพิธีเริ่มตั้งแต่ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ถึงแรม ๘ ค่ำ ระหว่างนั้นมีการเลี้ยงพระ และสวดพระอภิธรรมทุกคืน กลางคืนมีมหรสพสมโภช พอถึงวันแรม ๘ ค่ำ ตอน ๖ โมงเย็น จะถวายพระเพลิง

การถวายพระเพลิงพระบรมศพของพระพุทธเจ้าก็จะกระทำเหมือน พิธีสมัญพุทธกาลใน ครั้งปรินิพพาน คือ ชาวบ้านจะแต่งตัวเป็น พระอินทร์ พระพรหม พระมหากษัตริย์ นางฟ้า นักพรต นักบวช ฤาษี พวกมัลลกะศัตริย์ มีการเวียนทักษิณาวรรตเชิงตะกอนแล้วจึงถวายพระเพลิง โดยพระมหากัสสปะจึงเป็นอันเสร็จพิธี

พิธีกรรมของชาวบ้านทุ่งยั้งนี้ได้กระทำอย่างต่อเนื่องกันมากกว่า ๑๐๐ ปีแล้ว ซึ่งมีจุด มุ่งหมายเพื่อสักการะบูชา รำลึกถึงคุณงามความดีของพระบรมศาสดาจารย์แห่งศาสนาพุทธ

แต่การสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้านในระยะช่วงหลัง ๆ ชาวบ้านผืดเคืองในเรื่องเศรษฐกิจ สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว พิธีกรรมเช่นนี้ถูกมองข้ามในลักษณะไม่ทันสมัย การจัด พิธีกรรมของชาวบ้านจึงขาดช่วงไปบ้าง บางปีมีผู้นำหมู่บ้านที่เข้มแข็ง มีงบประมาณจากหน่วย งานใด ๆ สนับสนุนก็จัดได้ยิ่งใหญ่

วัฒนธรรมท้องถิ่นเช่นนี้หาดูได้ยาก ทั้งเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดได้เป็นอย่างดี หากไม่ส่งเสริมทำนุบำรุงแล้วก็จะสูญหายไปเป็นที่สุด ดังที่ยกตัวอย่างวัฒนธรรมพื้นบ้านในดินแดนหัวเมืองฝ่ายเหนือที่กำลังจะสูญหาย โดยสรุปเพียง ๕ พิธีกรรมเท่านั้น วัฒนธรรมพื้นบ้านบางชนิดก็กำลังสูญหายหรือสูญหายไปแล้ว เช่น การลงแขก งานบุญกำฟ้า มังคละ การแข่งเรือบก เสนเรื่อนหรือเสนเฮื่อน การเล่นคอนหรืออันถอน การเล่นนางตั้ง นางข้าง และเพลงกล่อมเด็ก เป็นต้น

วัฒนธรรมพื้นบ้านเหล่านี้ เมื่อไม่มีการสนับสนุนส่งเสริมอย่างจริงจังก็คอยวันแห่งความสูญหาย

อันที่จริงพิษณุโลกและจังหวัดที่อยู่ในเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ มีสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์มากมาย สามารถดึงดูดชาวไทยและชาวต่างประเทศมาชมได้ไม่แพ้ภาคอื่น ๆ

“พิษณุโลกไม่มีอะไรอดแขกบ้านแขกเมือง” เห็นจะไม่จริงดังคำเล่าลือ ถ้าคนรุ่นหลังช่วยกันอนุรักษ์และสืบทอดอย่างต่อเนื่อง บรรพบุรุษสร้างสิ่งดีงามไว้ แม้แต่กำแพงเมืองพิษณุโลกก็รื้อทิ้งเกือบหมด วัฒนธรรมพื้นบ้าน ซึ่งพอจะทดแทนและสร้างความสนใจของคนทั่วไปได้บ้างก็ไม่ได้ รับการเหลียวแลเท่าที่ควร

การที่จะทิ้งภาระให้ประชาชนชาวบ้านเป็นผู้สานต่ออันเห็นจะไม่ถูกต้องนัก ชาวบ้านจะต้องสู้กับภาวะเศรษฐกิจมรดกตัวต่อสู้อเพื่อความอยู่รอดในสังคม ชาวบ้านมีขีดจำกัดในการพัฒนาวัฒนธรรมพื้นบ้านของตน ไม่สามารถสร้างวัฒนธรรมพื้นบ้านให้เป็นธุรกิจเลี้ยงตัวอยู่รอดได้ หรือที่เรียกตามภาษาสมัยใหม่ว่า “การสร้างวัฒนธรรมพื้นบ้านให้ครบวงจร”

เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ววัฒนธรรมพื้นบ้านก็ต้องสูญไปอย่างแน่นอน ไม่ช้าก็เร็ว

จะมีประชาชนคนใดที่เห็นคุณค่าอย่างแท้จริงในการอนุรักษ์ส่งเสริมฟื้นฟูวัฒนธรรมพื้นบ้านซึ่งก็หาได้ยากมาก เห็นจะมีก็เฉพาะเพียง จ.ส.อ. ดร. ทวี บุรณเขตต์ ปุชนิยบุคคลทางวัฒนธรรมไทยท่านหนึ่ง ที่อุทิศกายใจ กำลังสติปัญญา และกำลังทรัพย์ ทำเพื่อพิทักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้านไว้ให้แก่ชนรุ่นหลัง โดยไม่หวังประโยชน์สิ่งใดตอบแทน ดังเช่นได้อนุรักษ์ของใช้พื้นบ้านไทยในอดีต การแต่งกาย เป็นต้น

หาก จ.ส.อ. ดร. ทวี บุรณเขตต์ ไม่มีอุดมการณ์ทางวัฒนธรรมไทยอย่างสูงสุด ไม่รักด้วยชีวิตและด้วยจิตใจแล้ว วัฒนธรรมพื้นบ้านที่ท่านได้อนุรักษ์ไว้ นานาประการก็คงไม่มีให้

เรา—ท่านได้เห็นสภาพแห่งความเป็นไทยได้ทุกวันนี้ ท่าน จ.ส.อ. ดร. ทวี ทำเพื่ออะไร เอาบ้านที่ดิน ซึ่งควรจะเป็นที่อยู่อาศัย หรือประกอบธุรกิจอื่นมาเก็บของใช้เก่า ๆ ผุขาดบ้าง ดีบ้าง ล้วนแต่ไปสืบเสาะแสวงหาจากแหล่งต่าง ๆ ด้วยเงินของตนทุกบาททุกสตางค์ ใครเขาไม่ทำกัน แต่ท่านทำทำเพื่อความเป็นเอกลักษณ์ วัฒนธรรมของชาติ คนธรรมดา ๆ เช่นเรา ๆ คงประพฤติปฏิบัติไม่ได้ เช่นท่านเป็นแน่ ดังได้มีผู้มาเยี่ยมเยียนได้กล่าวถึง จ.ส.อ. ดร. ทวี บุรณเขตต์ ไว้โดยขอยกตัวอย่างโดยสังเขป ดังนี้

“ท่านอาจารย์ทวี บุรณเขตต์ เป็นผู้ที่เห็นการณ์ไกล และเห็นคุณค่าในด้านศิลปวัฒนธรรมมาก ถือได้ว่าเป็นแหล่งวิทยาการที่ทรงคุณค่าที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย ขอชื่นชมยินดีกับผลงานด้วยความจริงใจ”

รศ. ดร. พัฒน์ น้อยแสงศรี

รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหง

“พวกเรา รู้สึกตื่นตาตื่นใจที่ได้มาชมสิ่งที่มีคุณค่าและหาชมได้ยากที่สุด นับว่าพิพิธภัณฑ์แห่งนี้สมบูรณ์มากที่สุดที่ได้เคยเห็นมา โดยเฉพาะในเรื่องศิลปพื้นบ้าน นับว่าท่าน ดร. ทวี บุรณเขตต์ เป็นผู้ มีบุญ มีคุณค่าในสังคมยุคปัจจุบันอย่างยิ่ง ขอให้ท่านได้รับแต่ความสุข และความเจริญตลอดไป”

รศ. วิทยา รุ่งอรุณพิศาล

รองอธิการบดีวิทยาลัยราไพพรรณี จันทบุรี

“รู้สึกประทับใจอย่างยิ่งและขอขอบคุณและชื่นชมในผลงานที่ท่านต้องเสียสละกำลังกาย กำลังใจ และกำลังทรัพย์ ท่านเป็นตัวอย่างที่ดีงามสำหรับอนุชนรุ่นหลังของชาติไทย

น.ส. สุวรรณ เทภาสิต

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“รู้สึกประทับใจมากในงานของ ดร.ทวี ขอให้มีความรุ่งเรืองเพื่อช่วยรักษาวัฒนธรรม ประเพณีของไทยให้ยั่งยืน ขอให้ช่วยเก็บรักษาเครื่องมือ เครื่องใช้สมัยโบราณ เพื่อประโยชน์ ให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษา และรับรู้เพื่อความภาคภูมิใจในบรรพบุรุษไทย”

ท่านผู้หญิงวิจิตร ธนรัตน์

“รู้สึกประทับใจอย่างมากที่ได้มีโอกาสมาพบคนไทยตัวอย่างที่ได้ช่วยอนุรักษ์มรดก ทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าไว้ได้เช่นนี้ ท่าน จ.ส.อ. ดร.ทวี นับเป็นบุคคลผู้บำเพ็ญประโยชน์ทาง ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม และส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กับจังหวัดพิษณุโลกอย่างแท้จริง”

นายเสรี วงศ์ไพจิตร

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

“ได้เห็นแล้วประทับใจมากเกี่ยวกับศิลปพื้นบ้าน ถ้าไม่รีบรวบรวมแล้วอีกไม่กี่ปีก็จะ ไม่มีให้เห็น เป็นหน้าที่ของรัฐ จะต้องยื่นมือมาให้ความช่วยเหลือ”

นายสุเชษฐ วุฒิกุล

บริษัทยูนิเวอร์แซล ประเทศไทย

“เป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุดเท่าที่เคยได้มีโอกาสเยี่ยมชม เพราะเป็นงานที่อุทิศเสียสละ ทุ่มชีวิต เพื่องานส่วนรวมอย่างแท้จริง มีความใฝ่ฝันเป็นอย่างยิ่ง ที่อยากให้หน่วยงานของรัฐ ได้ให้การสนับสนุนเพื่อให้ศิลปวัฒนธรรมด้านนี้ ได้คงอยู่เพื่อชนรุ่นหลังต่อไป”

สุภา หารรณันท์

การที่ยกตัวอย่างข้อความที่บุคคลต่าง ๆ เขียนไว้ใน สมุดเยี่ยมชมพิพิธภัณฑที่ จ.ส.อ. ดร.ทวี—พิมพ์ บูรณเขตต์ ในบางส่วนนี้ ก็เพื่อให้เห็นแนวทางแห่งความอยู่รอดของวัฒนธรรมพื้นบ้านที่กำลังจะสูญหายได้ โดยวิธีหนึ่ง คือ การสนับสนุนส่งเสริมผู้มีอุดมการณ์สูงส่งแห่งการเสียสละเพื่อประเทศชาติเอียง จ.ส.อ. ดร.ทวี บูรณเขตต์

ฉะนั้นแนวทางหรือหนทางแห่งความอยู่รอดของวัฒนธรรมพื้นบ้านที่กำลังจะสูญหายอาจจะดำเนินได้ดังนี้

๑. หน่วยงานของรัฐ เอกชนต้องให้ความสนับสนุนในด้านงบประมาณอย่างจริงจัง ปกติคนส่วนมากเข้าใจดีว่าการทำนุบำรุงวัฒนธรรมเป็นสิ่งจำเป็น แต่มักคิดว่าเป็นเรื่องที่สำคัญรองลงมาจากปัญหาการรักษาความมั่นคง และปัญหาด้านเศรษฐกิจ จึงถือว่าไม่จำเป็นจะต้องรับกระทำโดยรีบด่วน แท้จริงแล้วการที่จะรักษาความมั่นคงและแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจจะต้องพัฒนาควบคู่ไปกับวัฒนธรรมของชาติด้วย เพราะหากชาวไทยภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตน การประกอบกิจกรรมใด ๆ ก็ย่อมจะสำเร็จลงได้

๒. รัฐบาลน่าจะมีการเสนอตั้งกระทรวงวัฒนธรรมขึ้นมาเพื่อควบคุมนโยบายทางด้านวัฒนธรรมโดยเฉพาะ เหมือนกับสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้จัดตั้งกระทรวงวัฒนธรรมขึ้นมาในครั้งกระนั้น แต่ก็มีข่าวที่น่าจะยินดีล่วงหน้าไว้ก่อน คือ นายเดโช สวานานนท์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรุงเทพฯ อดีตรองอธิบดีกรมการฝึกหัดครูได้เสนอข่าวที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ว่าจะเสนอกระทรวงวัฒนธรรมขึ้น

ในขณะนี้งานด้านทำนุบำรุงวัฒนธรรมกระจัดกระจายไปทั่วคล้ายกับว่าจะทำก็ได้ไม่ทำก็ได้เช่น ในทบวงมหาวิทยาลัย ก็มีนโยบายทางด้านวัฒนธรรม กระทรวงมหาดไทยก็มี และกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งค่อนข้างจะอนุรักษ์ส่งเสริมได้เด่นชัดกว่าหน่วยงานอื่น ๆ อยู่บ้าง

๓. ควรปรับปรุงแนวทางการส่งเสริมวัฒนธรรมในแง่ธุรกิจให้เลี้ยงตัวเองได้บ้าง หรือที่เรียกว่า ส่งเสริมให้ครบวงจร มีการประสานความร่วมมือกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ประชาสัมพันธ์จังหวัด สื่อมวลชนทุกประเภท หน่วยงานพัฒนาการและอื่น ๆ ให้เห็นความสำคัญแห่งการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน ส่งเสริมให้ชุมชนนั้นมีเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากวัฒนธรรม

ลักษณะสำนวนกลอนของระนาดเอก

* ชฎิล นักดนตรี

ก่อนที่จะกล่าวถึงลักษณะสำนวนกลอนของระนาดเอก ข้าพเจ้าขอกล่าวถึงวิธีการฝึกตีระนาดเอกเป็นเบื้องต้นเสียก่อน เพราะก่อนที่เราจะทราบหรือรู้ถึงสำนวนกลอนนั้นจะต้องผ่านการฝึกตีระนาดให้ถูกต้องตามขั้นตอน ซึ่งจะขอแยกเป็นข้อ ๆ ดังนี้

๑. วิธีจับไม้ระนาด เมื่อเริ่มฝึกหัดใหม่ ๆ ต้องใช้นิ้วมือทั้งห้าจับไม้ระนาดทั้งหมด และต้องจับให้แน่น (คิดว่าลักษณะการจับไม้ระนาดนั้นท่านผู้อ่านคงจะทราบบ้างแล้ว) มือที่จับทั้งซ้ายและขวาต้องคว่ำเหมือนกันทั้งสองข้าง ข้อศอกห่างตัวเล็กน้อยแต่ไม่กางออกมากจนเกินไป ตัวนั่งตรง และตรงกลางของระนาดเอกจริงจริงโดยใช้ความสังเกตจากตัวเองได้ในขณะที่กำลังตี

๒. การตีระนาดเอกเบื้องต้น เรียกว่า “ตีฉาก” คำว่า ตีฉาก คือ การใช้มือทั้งสองข้างที่จับไม้ระนาดเอกอยู่นั้น ตีลงไปตีพื้นระนาดเอกโดยวางระยะเสียงจากมือซ้ายถึงมือขวาห่างกัน ๘ ลูกเสียง (หรือที่เรียกว่าคู่แปด) จะตีเป็นเพลงหรือไล่เสียงขึ้นลงสลับกันไปก็ได้ ข้อสำคัญที่สุดคือมือทั้งซ้ายและขวาดึงเกร็งให้แข็งเป็นท่อนเดียวยาวตลอดข้อศอก ไม่มีการขยับข้อมือเพื่อช่วยในการตี ส่วนที่จะใช้เป็นพลังในการตีอยู่ที่หัวไหล่กับข้อศอก ข้อศอกเป็นจุดสำคัญที่จะช่วยเคลื่อนไหวเพื่อการตี

๒.๑ วิธีตี ตีซ้ำ ๆ ไม่ต้องการความรวดเร็ว ทั้งนี้เพื่อต้องการฝึกให้ผู้ตีได้ใช้น้ำหนักมือทั้งสองข้างมีความหนักเบาเท่ากันและตีลงพร้อม ๆ กัน ทั้งสองมือ และต้องสังเกตอยู่เสมอว่าเสียงที่ดังออกมานั้นมีน้ำหนักเท่ากันหรือเปล่า ถ้าไม่เท่ากันก็ต้องปรับให้เท่ากันโดยสังเกตได้จากไม้ระนาดที่ยกขึ้นตีลงไปนั้นสูงเท่ากันหรือเปล่า ถ้าสูงเท่ากันน้ำหนักเสียงก็จะเท่ากัน ถ้าสูงไม่เท่ากันน้ำหนักที่ดังออกมาก็จะไม่เท่ากันซึ่งไม่ถูกต้อง

๓. การตีเครื่องขลุ่ยเครื่องแซน หลังจากตีฉากจนน้ำหนักเสียงมีความต้านทานซึ่งกันและกันเป็นอย่างดีแล้ว ก็เปลี่ยนวิธีตีไปอีกแบบหนึ่ง คือ “ตีเครื่องขลุ่ยเครื่องแซน” วิธีการตีแบบนี้ต่างกับแบบแรกตรงที่ขลุ่ยนั้นต้องมีส่วนช่วยในการตีด้วย ส่วนสำคัญที่สุดก็มาอยู่ที่ข้อคอกกับขลุ่ยมือ ใช้พลังงานนั้นน้อยกว่าการตีแบบแรกที่เรียกว่าตีฉาก

๓.๑ วิธีตี ต้องใช้เป็นการทำนองเพลง เพลงที่ใช้ฝึกต้องเป็นเพลงประเภททำนองง่าย ๆ ลีลาไม่วิจิตรพิศดารนัก เพราะการตีแบบนี้ต้องการฝึกให้ผู้เล่นระนาดเอกได้ทราบถึงการย้ายลูกเสียงจากเสียงหนึ่งไปอีกเสียงหนึ่งอย่างถูกต้องและแม่นยำ ปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับการฝึกแบบนี้ซึ่งจะพบบ่อย ๆ ก็คือ การใช้ขลุ่ยมือเคลื่อนจากเสียงหนึ่งไปอีกเสียงหนึ่ง คนที่ถนัดมือขวา เวลาเปลี่ยนระดับเสียงขลุ่ยมือขวาจะเคลื่อนไหวได้รวดเร็ว ในขณะที่ขลุ่ยมือซ้ายไม่ยอมเคลื่อนไหวในอย่างเดียวกันเสียงที่ดังออกมาก็ไม่เท่ากัน และที่สำคัญก็คือเสียงตีลงผืนระนาดไม่พร้อมกัน วิธีแก้ไข ถ้าหากท่านประสบปัญหาดังกล่าว ก็ขอให้เน้นมาที่มือซ้าย พยายามมองมือซ้ายและพยายามใช้มือซ้ายเคลื่อนไหวให้มากกว่ามือขวา

หรืออีกวิธีหนึ่ง พยายามเล่นทำนองหรือทำทางระนาดเอกให้ผู้ฝึกตีติดอยู่แต่ช่วงล่างของผืนระนาดเอกให้มาก ๆ ก็อาจจะช่วยได้บ้าง (ส่วนพวกที่ถนัดมือซ้ายนั้นไม่ค่อยพบจึงไม่ขอเขียน)

๔. การตีปลายแซน การตีแบบนี้ต่างกับการตีในสองแบบที่กล่าวมาแล้ว กล่าวคือมือทั้งสองข้างที่จับไม้ระนาดอยู่นั้นจะต้องโก่งตรงขลุ่ยมือขึ้นมาเล็กน้อย เพื่อให้ส่วนด้านนอกของปุ่มปลายไม้ระนาดเอกลงกระทบกับผืนระนาดมากที่สุด หรือพูดอย่างภาษาในแวดวงดนตรีไทย เขาเรียกว่าตีจิกปลายไม้ นั่นเอง วิธีการตีแบบนี้เสียงระนาดเอกจะต้องดังผิดปกติ คือ เสียงจะดังไม่มากนักแต่คมและแข็ง

อยากจะขยายความให้มากไปกว่านี้ แต่กลัวว่าจะไม่ได้พูดถึงเรื่องสำนวนกลอนของระนาดเอกตามหัวข้อเรื่อง ก็จึงขอยุติเรื่องวิธีปฏิบัติเบื้องต้นของระนาดเอกแต่เพียงแค่นี้

เรื่องสำนวนกลอนของระนาดเอกนี้ เป็นเรื่องที่พูดยากเขียนยากเพราะกฎเกณฑ์ของกลอนดนตรีไทยนั้นไม่เหมือนกับกฎเกณฑ์ของฉันทลักษณ์ อย่างเช่น ประเภทกลอนในฉันทลักษณ์ก็จะมีกฎเกณฑ์สัมผัสที่ตายตัว ไม่ว่าจะเป็นกาพย์ ฉันท์ โคลง เหล่านี้ล้วนแต่มีกฎสัมผัสที่ตายตัวทั้งสิ้น ส่วนของระนาดเอกนั้นก็มีลักษณะที่เป็นสัมผัสเหมือนกันแต่เป็นกฎที่ไม่ตายตัว คือผู้ที่

ตกแต่งสำนวนกลอน' เป็นทำนองเพลงออกมาเป็นประโยคแรกได้แล้ว ก็จะต้องตกแต่งทำนองในประโยคต่อไปให้มีความสัมพันธ์กับทำนองประโยคแรก หรือให้เกี่ยวโยงกับประโยคแรก และสำนวนแต่ละประโยคจะดำเนินไปเป็นคู่ ๆ อย่างนี้ โดยตลอดทั้งเพลง ยกตัวอย่าง อย่างเช่น

ทำนองประโยคที่	๑.	ทชลท,	ดลทต,	รทตร,	มดรม,
หรือ	๒.	ฟรมฟ,	ชดรม,	ฟทตร,	มลทต,
หรือ	๑.	ทชลท,	ดลทต,	รทตร,	มดรม,
หรือ	๒.	รมชล,	ดลชม,	ชลชม,	ชมรด,
หรือ	๑.	ทชลท,	ดลทต,	รทตร,	มดรม,
หรือ	๒.	ชลชฟ,	มรดช,	ลทตร,	ชมรด, เป็นต้น

ดังตัวอย่างที่ยกมานี้ จะเป็นได้ว่ามีทำนองประโยคแรกเป็นหลักอยู่ที่ทำนองเดียว ส่วนทำนองประโยคที่ ๒ นั้นล้วนแต่นำเข้ามาเชื่อมโยงให้สัมพันธ์หรือรองรับทำนองประโยคที่ ๑ ทั้งสิ้น ดังนั้นเราจึงสรุปได้ว่าทำนองประโยคที่ ๑ นั้นจะมีลีลาเป็นอย่างไรก็ตามใจ แต่จะต้องมีทำนองประโยคที่ ๒ มารองรับอยู่เสมอ

สิ่งเหล่านี้ ไม่มีใครเป็นผู้สร้างกำหนดกฎเกณฑ์ให้มา แต่เป็นที่เข้าใจกันอยู่ในวงการว่า ที่ถูกต้องควรจะเป็นเช่นนี้เท่านั้น และมีใช้มีเพียงตัวอย่างที่ยกมาเท่านั้น ยังมีทำนองอย่างอื่นที่มีลักษณะดังตัวอย่างนี้อีกมากมาย ซึ่งก็คือปฏิบัติกันต่อ ๆ มาจนปัจจุบันนี้ ไม่ทราบว่าได้มีการศึกษาค้นคว้า หรือวิจัยกันในสถาบันใดบ้างหรือเปล่า ในหัวข้อเรื่องดังกล่าวนี้ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจอยู่มากปัจจุบันคนรุ่นใหม่รู้สึกจะสนใจกันมากขึ้น ก็ใครที่จะขอชี้แนะให้ท่านผู้มีความรู้ความสามารถในเชิงดนตรีไทย ได้โปรดหันมาสนใจกับเรื่องเหล่านี้บ้าง เพราะถ้ามีการวิเคราะห์กันอย่างจริงจังและมีผลสรุปออกมาได้ ข้าพเจ้าเชื่อว่าจะมีคุณค่ากับวงการดนตรีไทยอย่างมหาศาล

การเลือกบทระบำไปเผยแพร่วัฒนธรรมไทย

กระแสร มัลยาภรณ์

ท่านรอง ฯ พิษณุโลก พอได้เจอหน้ากับผมเข้าก็ถามทันทีว่า “อาจารย์เขียนเรื่องให้ผมแล้วหรือยัง” ผู้เขียนก็จำเป็นต้องตอบว่า “ผมลืมไป ยังไม่ได้เขียน” หลังจากต่อรองอะไรกันหน่อยตามธรรมเนียมแล้ว ผมก็คิดอยู่ ๓-๔ วัน จึงได้เขียนเรื่องนี้ขึ้น ซึ่งผู้อ่านที่เคยอ่านหนังสือ งานศิลปวัฒนธรรม มศว มาแล้วก็คงจะนึกว่า เอาอีกแล้ว อาจารย์กระแสรเขียนอีก ต้องเป็นเรื่องเอาละครเร่ไปแสดงตามที่ต่าง ๆ อีกตามเคย ไม่เห็นมีอะไรใหม่ซึ่งก็อาจจะจริง เพราะรู้ค่อนข้างดีอยู่เรื่องเดียวจริง ๆ ด้วย

เราสมมติว่ามีสตูดิโออื่นพร้อมอยู่แล้ว ครูพ่อนรำมีอยู่แล้ว ครูดนตรีก็มีเหมือนกัน นักดนตรีก็มี นักพ่อนรำก็มีพร้อม เครื่องประกอบในการแต่งตัวก็มีอยู่เหลือเฟือ ขอให้รู้แต่ว่าจะแสดงอะไรกันแน่ก็จะสามารถเสริมเติมของเครื่องประดับเหล่านั้นขึ้นมาได้ สรุปว่าพร้อมหมด เหลือแต่ว่า จะแสดงอะไร ถ้าถามอย่างนั้นขึ้นมอลอย ๆ คำตอบก็จะออกมาทันที หลายชุดหลายอย่างต่างกันทั้งสิ้น ต้องกำหนดหลักการบางอย่างให้ ไปก่อนแล้วจึงจะนำมาเสนอกัน จนลงความเห็นพ้องกันหมดแล้วจึงจะเริ่มขั้นปฏิบัติกันได้

สมมติว่าเรามีผู้ดูอยู่พร้อมเช่นกัน ที่อลอส สตาร์ ที่กวาลา ลีอมปูร์ และที่สิงคโปร์ คือเราจะ “มุงใต้” ในการเดินสายคราวนี้

๑. เราจะต้องให้เกียรติแก่ผู้ดู อย่าไปแสดงอะไรที่เป็นทำนองดูถูกหรือทำให้เห็นว่าของเขาไม่ดี ขออนุญาตเล่าเป็นเชิงลบสักหน่อย คือ มศว สงขลา สมัยหนึ่งคิด “ระบำชักรพระ” ขึ้น เป็น ๑ ในระบำใหม่ที่แสดงให้เห็นวิถีชีวิตของชาวใต้ส่วนใหญ่ (ขออย่าอีกครั่งว่า ชาวใต้ส่วนใหญ่ไม่ใช่มุสลิม ไม่รู้จักการเล่น เช่น โนรา กันทุกคน) การชักรพระนั้น

เราก็รู้กันอยู่ดีว่ามีกันในวันออกพรรษาในภาคใต้จะมีการชักพระหรือลากพระกันทั้งทางบกและทางน้ำ ระบายชุดนี้เป็นชุดใหญ่ มีการสร้างเรือชักพระบก มีผู้รำ ๓ กลุ่ม รำทำต่างกันในเวลาเดียวกัน มีการ “โยนตัม” หรือปาข้าวตัมมัดใส่กัน นับว่าน่าดูมาก เราแสดงออกทีวี และแสดงตามเวทีต่าง ๆ บ้าง แล้วแสดงที่อลอส สตาร์ ในสายตาเราก็ดูดี แต่ในสายตาชาวมุสลิมที่เป็นชนส่วนใหญ่ของอลอส สตาร์ กลับเห็นเป็นของ “นอกศาสนา” เรายู้อู่ว่าอลอส สตาร์ เป็นเมืองหลวงของรัฐไทรบุรี หรือเคดะห์ รัฐที่อยู่ทางเหนือของมาเลเซีย เช่น เคดะห์ กะลันตัน ฯลฯ เหล่านี้เป็นรัฐอิสลามที่เคร่งศาสนา แต่รัฐที่อยู่ทางใต้ลงไปนั้น ไม่เคร่งเท่า พอเราเอาระบายชุดนี้ไปแสดงที่กวางลา ล้อมปูร์ กลับได้รับความนิยมมาก นับว่าก็แปลกอยู่ ถ้าผู้เกิดความรู้สึกว่าวัฒนธรรมของชาติอื่นที่มาแสดงให้พวกของตนดูอยู่นั้น ไม่ได้ หรือน่ารังเกียจ จะด้วยเหตุใดก็ตาม อีกนัยหนึ่งใช้มาตรฐานของวัฒนธรรมตัวมาเทียบกับอีกวัฒนธรรมหนึ่งแล้ว ความผิดหวัง ความน่าเสียดายก็จะเกิดขึ้นกับฝ่ายแสดงซึ่งเป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง

๒. ความเป็น มศว สงขลา ซึ่งก็ต้องมีเป็นของธรรมดา ไม่ว่าจะคณะใดที่จะออกไปแสดงไม่ว่าที่ไหนแล้วขาดความรู้สึกว่าตัวเป็นของตน คนดีกว่าคนอื่น ก็จะมีแต่ความล้มเหลวเรื่อยไป มศว สงขลา บังเอิญได้ประดิษฐ์ทำรำขึ้นใหม่ชุดหนึ่ง เรียกว่า ระบายปารีชาตเพราะปารีชาตเป็นต้นไม้ประจำมหาวิทยาลัยของเรา “ระบายปารีชาต” เป็นระบายที่สวยงาม กระจับกระจาง ทำรำก็เอามาจากที่ต่าง ๆ กัน เช่น จากโนราบ้าง จากของกรมศิลปากรบ้าง ยังมีระบายของสงขลา อีกกลุ่มชุด คือ ชุดศิลปาชีพสงขลา ซึ่งมีระบายประมงสงขลา ทอผ้าเกาะยอ ซ้อมข้าวเทพา ดื่บูกบ้านพรุ ทำตาลบ้านระโนด เมื่อจากตัวเราก้ไปสู่อำเภอ/ต่อไปก็เป็นที่ภาค เราก้มีอีกกลุ่มชุดคือชุด “วิถีชีวิตชาวใต้” ซึ่งก็มีระบายชักพระ ระบายชนไก่ ระบายทับ ระบายกรีช ฯลฯ

๓. ความเป็นไทย คือ หาระบายชุดสนุก ๆ ปลูกใจ มีหลายชุด ความสำคัญอยู่ที่การเลือกเอาเอง ชุดที่ไม่ได้เป็นการโฆษณาชวนเชื่อ มศว สงขลา เลือกเอา “ซุ่มนุมนุ่มเฝ้าไทย” อันมีนัยทางประวัติศาสตร์และมีทำรำที่งดงาม เพลงก็ไพเราะอย่างยิ่ง คนต่างชาติที่ได้ดูเข้าก็มักจะรู้สึกกันอยู่ว่าชาติไทยนี้เก่าแก่และ “ใหญ่” จริง ๆ แม้ในแง่ของชาวไทยด้วยกันก็ยังเพลินไปด้วยทำรำและเพลงนั้น นี่เป็นของจำเป็นที่จะต้องมี โดยเฉพาะเวลาไปนอกประเทศ มิน่าเล่า อารีฟฟ์ อาหมัด อดีตผู้อำนวยการศูนย์วัฒนธรรมของยูนิเวอร์ซิตี มะลายา ถึงได้คุยกับผู้เขียน

เมื่อดูการแสดงชุดนี้จบไปว่า ไทยและอินโดนีเซียมีศิลปวัฒนธรรมเด่นที่สุดในภูมิภาคอาเซียน สำหรับมาเลเซียนี้ เพิ่งเริ่มเท่านั้นเอง ฟิลิปปินส์นั้นมึอะไรบ้าง และสิงคโปร์นั้นแล้ว ถ้าจะไปดูงานทางศิลปวัฒนธรรมที่นั่นก็รับรองต้องผิดหวัง สมัยนั้นบรูไนยังไม่ได้เป็นภาคีสมาชิกอาเซียน บรูไนเป็นมาเลเซีย ฉบับย่อเท่านั้นเอง

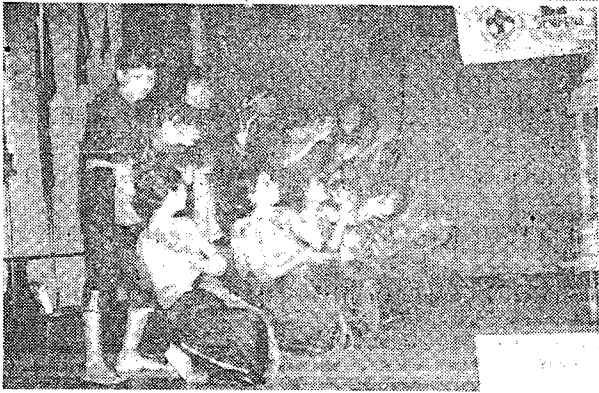
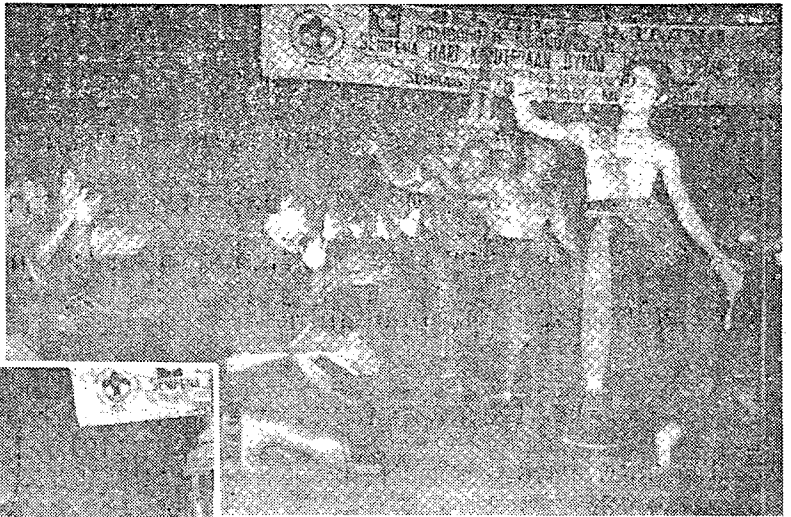
๔. วัฒนธรรมไทยภาคใต้ อันเห็นได้ใน โนรา และ หนังตะลุง โดยเฉพาะโนรา ซึ่งเป็นที่รู้จักกันทั่วไป ในต่างภูมิภาค นิสิตผู้หนึ่ง ชื่อ ธรรมนิติ เป็นศิษย์มือดีของอาจารย์สาโรช นาคะวิโรจน์ หลานศิษย์ของท่านครูขุนอุปถัมภ์เทวา หรือ “พุ่มเทวา” เมื่อปีที่แล้วเรา “เดินสาย” ไปทางแม่ฮ่องสอน พอประกาศว่าจะแสดงโนรา เสียงฮือฮาก็ออกจากนักเรียน ล้วนขยับเนื้อขยับตัวเตรียมดูให้เต็มที แล้วก็ได้เห็น “โนรา” ชั้นเยี่ยมจริง ๆ

๕. เพลง ต้องมีสนุก ๆ ทันทสมัยไปด้วย การเดินสายนั้นจำเป็นต้องมีพิธีกรรมศว สงขลา โชคดีที่มีอาจารย์มนตรี แยมกสิกร เป็นพิธีกร พวกเราที่รู้จักอาจารย์มนตรี คงจะตอบแทนผู้เขียนได้อย่างสบายใจว่าอาจารย์มนตรีมีความเหมาะสมต่อหน้าที่นั้นสักแค่ไหน โดยเฉพาะในการสาธิตเครื่องดนตรีก็แล้วกันมีการให้เล่นระนาดโดยใช้เทคนิคต่าง ๆ กัน เป็นที่ชื่นชมมากแล้วมีการให้ฟังเพลงไทยเดิม ซึ่งทายกันว่าเป็นเพลงสากลชื่ออะไร ชนิดที่เด็กรุ่นใหม่ ๆ งงกันไปเป็นแถว ๆ ว่าทำไมถึงเป็นอย่างนั้น ผู้ดีระนาดซึ่งมักจะเป็นตัวอาจารย์ผู้สอนฝีมือสูง ก็จะเล่นอย่างสนุกสนานไปด้วย บ้างหนึ่งอาจารย์ก็นึกสนุกเล่นเพลงไทยออกมา ถามว่าเพลงอะไร เสียงนักเรียนร้องตอบว่าเพลงกระซิบกระเซอะไรนี้แหละ ซึ่งกำลังฮิตอยู่ทางทีวี เด็กปัจจุบันรู้จักทันที เจตนาเป็นเพียงให้เห็นว่าเครื่องดนตรีเดิมของเราเล่นโดยผู้มีฝีมือจะเล่นอะไรก็ได้ ดังนี้

๖. ระบายาลจาก เราต้องการทิ้งให้ผู้ชมได้รู้สึกที่เรามาแสดงนี้เพื่อความรู้และความบันเทิงอย่างเดียว เพลงไทยพ็อนรำไทยนั้นไม่แพ้ใครในโลก มาชอบของทำในเมืองไทยกันดีกว่า ก็ต้องหาระบายาลสวย ๆ บ้างเถิดได้ “พ็อนภูไท” ชุดแต่งตัวของนางรำหรือช่างพ็อนสวย ๆ ติดดา ติดใจผู้ดูกันมาก คือชุดดำทั้งตัว แถมมีผ้าพันเอวสีแดง เท่านั้นเอง สีกันกันดินัก การพ็อนก็เป็นไปอย่างสวยงาม ช้า ๆ เหมือนกับคำอำลาจริง ๆ แถมด้วยคำร้อง เช่น “ข้อยจะลาละเนื้อ...”

ชั้นแต่ผู้เขียนเอง ตูมาเป็นสิบครั้งยังลืมตัวไปทุกที

ระบำชักพร:

แสดงที่
หอประชุมตา เบ็ญการังกัง
รัฐเคดาห์
เมื่อ ๑๙ ม.ค. -๒๓

๑	๒
	๓

๑. ระบำประมงสงขลา
๒. ระบำทอผ้าเกาะยอ
๓. ระบำตีลูกบ้านพรุ

๗. คนตรีลาจาก เราอาจเล่นเพลง “คลาสสิก” สำเนียงไทยได้ ซึ่งก็มีอยู่คือเพลง “นครศรีธรรมราช” ของอาจารย์บุญยงค์ เกตุคง แล้วออกห่างเครื่องด้วยเพลงกินรี ซึ่งเรารู้ทุกคนโดยฟังแต่ละจังหวัด ต่อด้วยเพลงบักได้บ้านเรา ตามด้วยการขับเพลงบอก แล้วจึงถึงสรรเสริญพระบารมี รู้สึกแม่แต่นักดนตรีก็เล่นกันด้วยความสนุก “มีน้ำ มีเขา ทะเลกว้างใหญ่ บักได้ บักได้บ้านเรา” ผู้ฟังก็พอใจกันทั้งนั้น

๘. การให้เกียรติแก่ผู้ดู คือ การร้อง เล่นดนตรี หรือ รำศิลป์วัฒนธรรมพื้นบ้าน เป็นการแสดงความนับถือและให้เกียรติว่าของท่านก็มีดีเหมือนกันจนเราติดใจ อย่างที่ยูนิเวอร์ซิตี มะลยา เราได้แสดง “รำเทียนแกสมมา” พวกเขาเลยก็ชอบใจกันใหญ่ แล้วเราก็เดิน “โยเกิร์ต” พวกเขาถึงสนุกกันใหญ่ ขึ้นมาเต้นด้วย แล้วเราก็สอนรำวงมาตรฐานให้เขา การมาดูศิลปวัฒนธรรมไทยก็กลายเป็นมหกรรมของการแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมกัน ถึงขั้นนี้ได้ก็หมายความว่าเราไปเดินทางไกลแค่ไหนก็คุ้มแล้ว

๙. ต่อไปถึงเลือกเอาบทระบำที่เห็นว่าสวยงามหรือสูงมีค่า เช่น โขน ซึ่งเรารู้ว่าพวกที่อาจจะเคยรู้เรื่องเกี่ยวกับนาฏศิลป์ไทยมาแล้ว มักอยากจะเห็นการเต้นโขนสักครั้ง เขาไม่ได้คิดว่ามันจะหัดยากง่ายอย่างไร เราจะมีคนหรือไม่ ฯลฯ เขาเพียงแต่อยากดูโขน ถ้าเราแสดงให้เขาดูไม่ได้ ก็ไม่เป็นไร พวกนี้คงจะเป็นละครเร่ชั้นไม่ค่อยดีนัก ถ้าได้ก็ดี เราอาจหัดไว้ก็ได้ แต่บางตอน เช่น ตอนยกรบ ซึ่งแสดงโดยคนสี่คน คือ ทศกรรฐ์ พระราม พระลักษมณ์ หนุมาน เท่านั้น หรือตอน (episode) จันนาง ซึ่งมีแต่หนุมานกับสุวรรณมัจฉาเท่านั้น “จันนาง” จะดีกว่าตรงที่สามารถจะได้มาซึ่งการร่วมมือในการแสดงจากผู้ชม หรือ public participation เอาตอนสุวรรณมัจฉาเกิดหายไป หนุมานก็ต้องออกมาถามไถ่ (ด้วยภาษาโขน-ลิง) จากผู้ชม ซึ่งจะให้ผู้ดูคนอื่น ๆ รู้สึกสนุกสนานไปด้วย อีกอย่างหนึ่ง โขนหรือละครที่ทรงเครื่องนี้เขาจะเห็นเครื่องแต่งตัวอันแวววาววูบวาบ จัดว่าเป็น a spectacular performance ได้ เราอาจเลือกเอาเช่น ระบำโบราณคดี โดยเฉพาะ “ระบำศรีวิชัย” อันเราถือว่าเป็นของบักได้แท้ ๆ ถึงจะมี “สำเนียงขวา” ปนอยู่ก็เป็นของธรรมดาไปเพราะคงต้องมีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันมานานแล้ว

* ขอใช้คำว่า “บัก” ในบักได้ ไม่ใช่บักซ์ได้ บักแตกต่างไปจากใน “ปากได้ฝ่ายเหนือ” ส่วน “บักซ์” แปลว่า บัก, นก ฯลฯ เห็นว่าใช้ไม่ได้ความ

หรือจะเอา “ราชัตรี” ก็สวยอีก รวดเร็ว เพราะชื่อบ่งอยู่ว่าเป็น “ราชัตรี” หรือจะเลือกเอาพยานราชัตรีที่ถือเป็นตัวแทนของภาคต่างๆ มากก็ได้ เช่น พ่อน อาจเป็นพ่อนมาลัย หรือ ชั่ง เช่น ชั่งกระต๊อบ เหล่านี้อาจทำได้ทั้งนั้น ทั้งนี้เพื่อเติมให้สมบูรณ์ขึ้น แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าเราเลือกอะไรมาก่อนแล้ว ต้องคอยดูไม่ให้ไปคล้ายคลึงกันหรือซ้ำกัน

๑๐. **หนัगतงไหนด ๒ นาฏศิลป์หรือดนตรี** ต้องทำความเข้าใจอยู่กับนักดนตรี ว่าอย่าท้อ นั้นเป็นวิสัยมนุษย์ชอบสิ่งที่มองเห็นได้ด้วยยิ่งกว่าสิ่งที่แค่ได้ยิน ถ้าเราไม่โหมไม่ยอมเล่น การแสดงก็จะมีไม่ได้ แล้วเราจะพลอยเสียประโยชน์ไปด้วย ถ้าเมื่อไรคนทั้งสองกลุ่มแบ่งพรรคแบ่งพวกกัน จะเกิดความยุ่งยากทันที เรื่องแบบนี้ต้องเตือนไว้ก่อนให้ระวัง ถ้าทั้งสองกลุ่มถือว่าต่างคนเป็นคนของโครงการอันเดียวกันแล้ว จะสู้อะไรก็ได้ การแสดงก็จะมีชีวิตชีวน่าดูขึ้นมากทีเดียว

๑๑. **ปัญหาอื่น ๆ** เช่น การแสดงของเราจะมีชุดหนึ่ง คือ การวาดภาพประกอบดนตรีเพลงเขมรไพรโยค จิตรกรผู้วาดคือ อาจารย์ชานี สุวรรณช่าง แห่ง มศว บางแสน ซึ่งได้วาดเป็นครั้งแรกเมื่อสิบกว่าปีมาแล้ว นับเป็นคนแรกที่วาดภาพด้วยสีน้ำ คนที่วาดภาพประกอบดนตรีไทยที่เป็นคนแรกคือ อาจารย์ประทวน แห่ง มศว ประสานมิตร แต่วาดแบบฟิงเจอร์ เพ้นติ้งหรือวาดภาพด้วยนิ้วมือ อาจารย์ชานีเห็นเข้าก็ชอบใจ เปลี่ยนเป็นสีน้ำซึ่งอาจารย์ถนัดและเมื่อได้ออกไปถึงกวาลา ล้อมบุรี สิงคโปร์ก็ยิ่งชานาญใหญ่ จนกระทั่งไปถึงเมืองจีน เมื่อ มศว สงขลา มีโครงการออกไปเผยแพร่ที่ไหน ๆ ก็มักจะเชิญอาจารย์มาร่วมด้วย ปัญหาในการวาดไม่ได้อยู่ที่อาจารย์หรือนักดนตรี แต่อยู่ที่ผู้ดูผู้ได้ดูการวาดภาพมากกว่า ๑ ครั้ง เขาจะรู้สึกเบื่อ เคยเห็นมาแล้ว หรือเห็นเป็นธรรมดาไป สำหรับคณะผู้แสดงนั้น ถือว่าผู้ดูไม่เคยเห็นมาก่อน เมื่อได้เห็นเป็นครั้งแรกก็ย่อมจะพึงใจ ซึ่งก็ได้ผลคืออยู่ โดยเฉพาะเมืองไทย ถ้าออกไปต่างแดนเข้าอาจจะเกิดปัญหา เพราะเขาฟัง “เขมรไพรโยค” ไม่ออก ไม่เห็นเพราะ คือ ต่างวัฒนธรรมกันนั่นเอง อีกชุดก็คือ การฟันทาบ สมัยที่ผู้เขียนอยู่ที่บางแสน ประมาณ ๙ ปีมาแล้ว เรามีนักศึกษาที่เป็นนักดาบแกมีศิษย์ผู้หญิงคนหนึ่งเป็นนักดาบด้วย อายุประมาณ ๑๓-๑๔ ปี เราก็ก้อแกไปร่วมโครงการนี้ด้วยยังกวาลา ล้อมบุรี และสิงคโปร์ด้วย การฟันทาบกันนี้ออกจะน่าดู และตื่นเต้นโดยเฉพาะในต่างแดน นี่ก็น่าคิดอยู่ ดีไม่ดีในคราวต่อไปของการเดินสาย มศว สงขลา อาจจะเอาชุดฟันทาบไปด้วยไม่ให้เสียแรงที่มีคณะพลศึกษาขึ้นมาแล้ว

หลักข้อที่ ๑๒ ถ้าจะมีก็คงเป็นว่า ผู้แสดงนั้นมี ใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใสอยู่ตลอดเวลาหรือ เปล่าในการเดินสายคราวไปถึงแม่ฮ่องสอน เราถูกวิพากษ์ว่า ผู้แสดงคนหนึ่งในการแสดงชุดหนึ่ง ไม่ยิ้มเลยดูจะบึ้งๆ เอา เห็นผู้ดูเป็นอย่างไร ปรากฏว่าความจริงแล้วนิสิตผู้นั้นไม่สบาย ยิ้มไม่ออกมาทางคั่นก่อนนั้นแล้วนิทานเรื่องนี้จึงสอนเราว่า ยิ้มไว้ แม้เราจะแสดงให้เขาดูบทโศก ก็ต้องยิ้มไว้ แล้วเราจะดีเอง

หลักที่ ๑๑ ที่เล่าให้ฟังมานี้ผู้เขียนคิดว่าเป็นของจำเป็นอยู่เมื่อคิดที่จะ “เดินสาย” ต้องให้ตกลงกันได้เสียก่อนว่าเป็นไปเพื่อหลักดังนี้ เป็นต้น ไม่จำเป็นจะต้องทำอย่างเป็นทางการ ทุกราวไป เพียงแต่รู้จักนอู่ว่าอย่างนั้นเอาไปแสดงเพราะอย่างนั้นๆ ก็ได้ ที่ดีกว่าก็คือการวัดผล หรือทำ follow-up activity จะเป็นตอนกำลังแสดงอยู่ก็ได้ ทำเป็นรูปหนังสือ-สมุด แสดงความคิดเห็นของผู้ชมเราจะเห็นได้ว่ามีคนชมกันมาก นี่อาจทำให้เราหลง ว่าเราดีจริงไม่อย่างนั้นใครจะกล้าเขียน ปรากฏว่ามีคนกล้าเขียน เวลาแสดงอะไรพลาดไป เพราะเหตุใดมันก็จะถูกวิพากษ์วิจารณ์อยู่เสมอ จึงจะถือว่าเราต้องดีก็ไม่ถูกนัก ที่จริงนั้น เราเป็นนักแสดงสมัครเล่น อาจผิดพลาดได้ง่าย ถ้าได้รู้ว่าผิดตรงไหน เพราะอะไรก็คอยหาทางแก้ไขต่อไป

ผู้เขียนเล่ามาให้ฟังกันนานแล้ว รู้สึกจะเป็นการเล่าแบบสะเปะสะปะ จับต้นชนปลาย ออกจะไม่ค่อยถูก แต่อย่างไรก็ตาม เจตนาที่มีอยู่อย่างเดียว คือให้เขาเห็นว่า เมืองไทยมีของดี อย่างนี้เขี้ยวหรือ เพียงแต่ว่า ผู้เขียนต้องรีบเขียนเหลือเกิน ไม่มีเวลาทำบทความให้สวยให้ดีกว่านี้ไปได้ ผู้เขียนจึงต้อง “ขอรับขอบแต่ผู้เดียว” ส่วน “รับผิด” นั้น ขอให้เจ้าภาพรับไปเถอญ

คุณเป็นเจ้าของบัตรบัวหลวง หรือยัง

ด้วยเทคโนโลยีล่าสุด บัวหลวง เอทีเอ็ม
เป็นบัตรใบแรกที่มีการนำเอาเทคโนโลยีการ
วัดค่าอุณหภูมิของมือที่กรอกบัตร
มาใช้ ทำให้คุณมีความปลอดภัย
มากยิ่งขึ้น ATM บริการพิเศษใช้ได้มากกว่า
100 สาขาทั่วประเทศ ATM 24 ชั่วโมง
บริการลูกค้าตลอด 24 ชั่วโมง

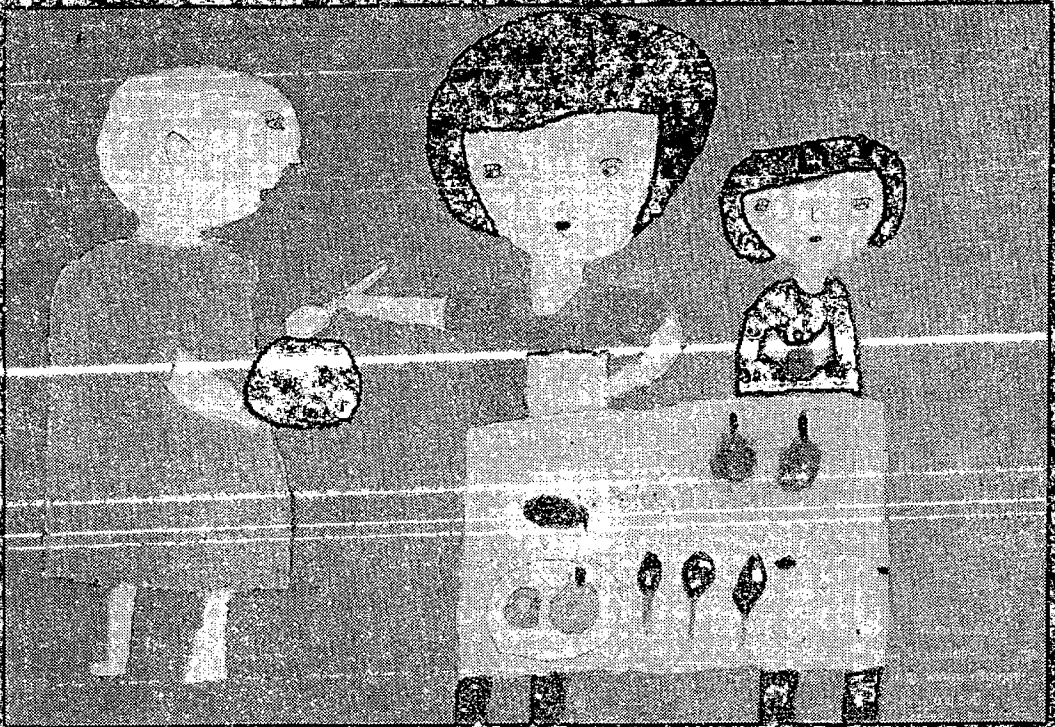
ติดต่อเป็นเจ้าของบัตรบัวหลวง เอทีเอ็ม ที่
 ธนาคารกรุงเทพ จำกัด
เพื่อนคู่คิดมิตรคู่บ้าน สาขาพิเศษโลก

บัวหลวงเอทีเอ็ม ให้คุณได้มากกว่าและสะดวกกว่า

เอทีเอ็ม ที่ธนาคารนำมาให้บริการด้านการเงินแก่ลูกค้าประชาชนทั่วไปนั้น นอกจากจะออกแบบไว้ให้ใช้งานและเพื่อความสะดวกรวดเร็วในการฝาก-ถอนเงินแล้ว เอทีเอ็มของธนาคารยังให้ความสะดวกแก่คุณในด้านอื่น ๆ อีก อาทิ

- คุณสามารถเลือกใช้ภาษาบนเครื่องเอทีเอ็มของเราได้ถึง 3 ภาษา คือ ภาษาไทย จีน และอังกฤษ
- คุณสามารถถอนเงินได้ตั้งแต่ 100- 10,000.- บาท โดยไม่จำกัดจำนวนครั้งในแต่ละวัน และวันละไม่เกิน 10,000.- บาท
- คุณสามารถนำบัตรบัวหลวงไปใช้บริการกับเครื่องเอทีเอ็มของธนาคารแหลมทองได้
- คุณสามารถนำบัตรบัวหลวงเอทีเอ็ม ไปใช้กับบริการบัวหลวง พีไอเอส. หรือบริการโอนเงินเพื่อชำระค่าสินค้าหรือบริการได้ตามห้างสรรพสินค้า โรงพยาบาล สถานบริการต่าง ๆ
- คุณสามารถใช้บริการได้ถึง 10 บัญชี ในบัตรบัวหลวงเพียงใบเดียว
- คุณสามารถใช้บริการได้ทุกวัน ตั้งแต่ 7.00 น. ถึง 22.00 น. โดยไม่มีวันหยุด

พัฒนาการเยาวชนไทย

บนแผนภาพ ที่บ่งบอกความหมายถึงความรักในความเป็นคนไทย ประเพณีไทย
อันดีงามที่ต่อจอร์เจสไว

กับสิน ที่บ่งบอกอารมณ์อันละเอียดอ่อนบริสุทธิ์ แต่มั่นคงให้มีชีวิตชีวาจากความ
เป็นจริง

ในความคิด ความสามารถ จากพัฒนาการของเยาวชนสู่บุคลิกที่เพิกน คือ ธาตุฐาน
ของประชาชนที่ดี มีคุณภาพต่อไปในวันข้างหน้า

ธนาคารไทยพาณิชย์ตระหนักในบทบาทของธนาคารในการสร้างและวางรากฐาน
เพื่อพัฒนาการเยาวชนไทย

 ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด
THE SIAM COMMERCIAL BANK, LTD.

ธนาคารไทยแห่งแรก
มั่นคงด้วยรากฐาน ปฏิบัติด้วยหัวใจ

อกินันท์นาการ

จาก

ธนาคารทหารไทย จำกัด

สาขาพิษณุโลก

“ธนาคารทหารไทยรับใช้ประชาชน”

ห้างฮ่งหลิ่งวัน

๑๖๕/๒-๔ ถนนบรมไตรโลกนารถ ต. ในเมือง อ. เมือง จ. พิษณุโลก

โทร. ๒๕๕๓๘๖, ๒๕๕๗๖๓

เป็นตัวแทนจำหน่ายรถจักรยานยนต์ “ฮอนด้า” “ซูซูกิ”
“ยามาฮา” จำหน่ายทั้งเงินสดและเงินผ่อนด้วยราคา
ย่อมเยา และยังมีศูนย์บริการซ่อมรถจักรยานยนต์
ทุกชนิดที่ทันสมัย

สมาคมศิษย์เก่า มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิชญโลก

ขอสนับสนุนงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ ๑๐

๔-๖ ธันวาคม ๒๕๒๗

ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิชญโลก

ผมหงอก ผมร่วง ผมบาง ไม่ต้องตกใจ ใช้แค่ชุดเดียวก็หาย

ผมจะดกดำ ดีกว่าเดิม หนวดเครา จอน คิ้ว ก็ใช้ได้ (เห็นผล ๒๐-๓๐ วัน)

- ครีมปลูกผม สูตรพิเศษ (ปลูกผม ผมดำ ปลูกศีรษะล้าน) กระปุกละ ๑๕๕ บาท
- ครีมทาผม ทาผมดำ (สำหรับผมหงอก) กระปุกละ ๗๕ บาท
- ครีมปลูกผม (ผมบาง ผมร่วง) กระปุกละ ๖๕ บาท
- ครีมปลูกผมขวดเล็ก (ชนิดทดลอง) ขวดละ ๔๕ บาท
- นํ้ายาสมุนไพร นํ้ายาสระผม (แก้รังแค) ขวดละ ๒๐ บาท

ผลิตภัณฑ์ชนิดนี้เป็นยาสมุนไพร ซึ่งใช้ได้ผลดี ไม่มีสารพิษและเคมีเจือปน

ติดต่อสั่งซื้อได้ที่ร้านวิทยาคาร ซึ่งเป็นตัวแทนจำหน่ายแต่ผู้เดียวในภาคเหนือ ส่งจ่ายใน
นามของ นายสุวิทย์ หิรัญพฤกษ์ โดยเช็คไปรษณีย์หรือธนาณัติไปรษณีย์พิชญโลก ค่าส่งฟรี

ขอเชิญชวนพี่น้องไทยร่วมใจปฏิบัติตามคุณธรรม ๔ ประการ
ตามพระราชดำรัสของ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙

๑. การรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตัวเอง ที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม
๒. การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความดีนั้น
๓. การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัจสุจริตไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด
๔. การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

สนับสนุนโดย

เจ้าสิทธิ เอก ดร. ทวี-พิมพ์ บุรณเขตต์

ที่ปรึกษาสถาบันศึกษาและวิจัยวัฒนธรรมพื้นบ้านหัวเมืองฝ่ายเหนือ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก

ขอสนับสนุน

นิทรรศการเทิดพระเกียรติและงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย

ครั้งที่ ๑๐

ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก

โรงพิมพ์ตระกูลไทย

ถนนราเมศวร อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

โทร. ๒๕๙๐๒๐

ภัตตาคาร ส. เสีรส.

และ

สวนอาหารครัวไทย

ขอสนับสนุนและส่งเสริม

งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ ๑๐

ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก

อภินันทนาการ

จาก

ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไทยนิยมพาณิชย์

๓๑/๒๕ ถนนนเรศวร อ. เมือง จ. พิษณุโลก
โทร. ๒๕๗๔๑๑

ตัวแทนจำหน่ายน้ำมันการบีโตรเลียม
แห่งประเทศไทย

พิษณุโลก - เพชรบูรณ์

สหกรณ์ออมทรัพย์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำกัด

ยินดีร่วมสนับสนุนและส่งเสริม

การเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทย

ขอสนับสนุน

งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ ๑๐

จาก

บริษัทคอมพิวเตอร์แมท จำกัด

๑๘๕/๕๘-๕๘ ถนนพหลโยธิน บางเขน
กรุงเทพมหานคร

โทร. ๕๑๕๖๖๘๑

อธิบดีพนักงานการ

จาก

ทีโอปแลนด์ อาเขต

อธิบดีพนักงานการ

จาก

ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิชญ์โลกล้มแข่งฮวด

ขอสนับสนุน

งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ ๑๐

ณ วิทยาเขตพิชญ์โลก

บริษัทโตโยต้า พิจญ์โลก

ผู้จำหน่ายโตโยต้า จำกัด

๖๕๑/๒๐ ถนนมิตรภาพ อ. เมือง จ. พิจญ์โลก

โทร. ๒๔๒๑๕๑, ๒๔๒๐๐๑

จำหน่ายโตโยต้าทุกแบบ รถเก๋ง

ตู้-กระบะบรรทุกทุก แบบทุกขนาด

รับแลกเปลี่ยนรถเก่าทุกชนิด ทุกยี่ห้อ

อธิบดีพนักงานการจาก

ห้างหุ้นส่วนจำกัด ช. วิศวพานิช

๕๗/๓-๕ ถนนนเรศวร หน้าสถานีรถไฟ อ. เมือง
จ. พิจญ์โลก

โทร. ๒๕๔๙๗๔

ผู้แทนจำหน่าย

ปูนซีเมนต์ตรางูเห่า ตราพญานาค เหล็กเส้น
สังกะสี ไม้อัด แป้งน้ำ ส่น้ำมัน ส่น้ำพลาสติก
ซินแคลร์ ใจตัน โทรี เครื่องเหล็ก เครื่องมือของ
โรงงานอุตสาหกรรม และอุปกรณ์การก่อสร้างทุก
ชนิด พร้อมทั้งอะไหล่เครื่องยนต์ เครื่องสีข้าว

ขอสนับสนุน

งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ ๑๐

ห้างหุ้นส่วน

บ้านเฮงหลงคำไม้

๒๑๔ สรวงศ์เดชะ ต. ในเมือง อ. เมือง จ. พิจิตร

จำหน่ายไม้แปรรูปโดยราคาเยอ

ธนาคารกสิกรไทย

สาขาพิจิตรโลก

บริการทุกระดับประทับใจ

ขอสนับสนุน

การจัดงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยครั้งที่ ๑๐

อภินันทนาการ

จาก

ร้านสวัสดิพานิช

๑๖๗ ถนนเอกาทศรถ อ. เมือง จ. พิจิตร

จำหน่าย กระจาดโรเนียว หมักโรเนียว
เครื่องเขียน เครื่องใช้สำนักงานทุกชนิด
ปลีกและส่งในราคากันเอง

อภินันทนาการ

จาก

 เบญจการพาณิชย์

๑๑๕ ซอยวัดอัมพวัน ถนนพระราม ๕
ราชวัตร เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐
โทร. ๒๕๑๑๘๓, ๒๕๓๑๕๗๐

**รับดำเนินการพิมพ์
งานสิ่งพิมพ์ทุกชนิด
ราคายุติธรรม**

ผู้จัดทำ

รศ. นคร พันธุ์ณรงค์

ผศ. สมชาย ธีัญธนกุล

ผศ. จริญญา พานิชย์ผลินไชย

นางสุภาวดี ศรีประเสริฐ

นางชนิศา กลิ่นเจริญ

นางดาวเรือง เจริญทิม

น.ส. บุษกร สุวรรณศรี

น.ส. ผกามาศ จิราพงษ์

น.ส. ปราณี นุชท่าโพ

พิมพ์ที่

เนติการพิมพ์

๑๑๕ ถนนพระราม ๕ แขวงวัดราชบพิธ เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

โทร. ๒๕๑๑๘๘๓, ๒๕๓๑๔๗๐ นายสุรเจตน์ เนติลักษณะวิจารณ์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๒๘

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก

ขอขอบพระคุณ

- ๑ กองทัพอากาศที่ ๓ จังหวัดพิษณุโลก
- ๑ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
- ๑ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- ๑ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดพิษณุโลก
- ๑ กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร
- ๑ กลุ่มโรงเรียนมัธยม จังหวัดพิษณุโลก
- ๑ และหน่วยงานราชการ เอกชนต่าง ๆ

ที่ให้การสนับสนุนในการจัดนิทรรศการเทิดพระเกียรติ
และงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ ๑๐

๔-๖ ธันวาคม ๒๕๒๙

ขอขอบคุณ

ทบวงมหาวิทยาลัย

ที่สนับสนุนงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ ๑๐

ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตพิษณุโลก

๕ - ๖ ธันวาคม ๒๕๒๙